

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Mikuláš Hrubíško

**Úloha Svetovej banky v boji proti chudobe:
geografické aspekty**

Diplomová práce

Praha 2008

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Jiří Tomeš

ČESTNÉ PREHLÁSENIE

Čestne prehlasujem, že diplomovú prácu som napísal samostatne s použitím uvedenej literatúry a ďalších informačných zdrojov.

V Prahe 28.4.2008

.....

Podpis diplomanta

Pod'akovanie

Touto cestou si dovoľujem úprimne poďakovať vedúcemu diplomovej práce RNDr. Jiřímu Tomešovi za odborné vedenie, pomoc a cenné rady pri vypracovávaní mojej diplomovej práce.

Abstrakt

Diplomová práca sa zaoberá úlohou Svetovej banky v boji proti chudobe. Na začiatku práce je stručne popísaná história, organizačná štruktúra a úloha tejto inštitúcie. Ďalej je stručne definovaná chudoba a jej príčiny. Následne sa práca venuje geografickým aspektom fungovania Svetovej banky a rozloženiu jej pôžičiek medzi jednotlivé svetové regióny. V ďalších kapitolách práca sleduje vývoj stratégií Svetovej banky v boji proti chudobe a analyzuje efektivitu projektov tejto inštitúcie. Práca uvádza príklady tých, ktoré boli úspešné, aj tých, ktoré neuspeli. Obsahom poslednej kapitoly je diskusia o budúcnosti Svetovej banky a reformách, ktoré by mala uskutočniť.

Abstract

The thesis is focused on the mission of the World Bank in the fight against poverty. At the beginning of the thesis are described history, organization structure and mission of this institution. Then poverty and their causes are defined. Then the thesis is focused on geographical aspects of the World Bank work and the geographical settlement of their loans. In next chapters, the thesis studies the development of the bank strategies in the fight against poverty. Then the thesis analyzes efficiency of the World bank projects. The thesis shows some examples of successful and unsuccessful projects. The last chapter is dedicated to the future of the institution and reforms that the World bank should realize.

OBSAH

ÚVOD.....	8
Terminológia.....	10
Cieľ práce.....	11
Hypotézy práce.....	11
Metodika práce.....	12
Teoretické prístupy.....	12
1 CHARAKTERISTIKA SVETOVEJ BANKY.....	17
1.1 História Svetovej banky.....	17
1.2 Svetová banka v súčasnosti.....	19
1.3 Financovanie Svetovej banky.....	22
1.4 Vládna štruktúra Svetovej banky.....	23
1.5 Projekty Svetovej banky.....	24
2 CHUDOBA VO SVETE - DEFINÍCIA A PRÍČINY.....	25
2.1 Príčiny chudoby vo svete.....	27
2.1.1 Nepriaznivé prírodné a geografické faktory.....	27
2.1.2 Nekompetentné vládne režimy.....	28
2.1.3 Ozbrojené konflikty ako zdroj chudoby.....	28
2.1.4 Vysoká miera zadĺženia.....	29
2.1.5 Vysoká miera orientácie hospodárstva na primárne produkty a technologická zastaranosť.....	29
2.1.6 Pandémia HIV/AIDS a iných chorôb.....	30
2.1.7 Nerovnomernosť procesu otvárania trhov.....	30
2.1.8 Nevhodná hospodárska politika diktovaná rozvinutými krajinami rozvojovým krajinám.....	30
2.1.9 Nedodržiavanie záväzkov rozvojovej pomoci zo strany vyspelých krajín.....	31
3 GEOGRAFICKÉ ASPEKTY AKTIVÍT SVETOVEJ BANKY.....	33
3.1 Rozloženie pôžičiek Svetovej banky.....	33
4 SVETOVÁ BANKA A JEJ ROZVOJOVÁ PRAX.....	47
4.1 Stratégie Svetovej banky v boji proti chudobe.....	47
4.1.1 Obdobie investícií (1950-1980).....	48
4.1.2 Obdobie programov štrukturálnych úprav (1980-1995).....	50
4.1.3 Obdobie reforiem (1995-súčasnosť).....	56
5 PRÍKLADY HODNOTENIA PROJEKTOV SVETOVEJ BANKY.....	66
5.1 Priehrada Sardar Sarovar, India.....	69
5.2 Premiestňovanie obyvateľov z Číny do Tibetu.....	69
5.3 Kyanidový dol Lihir – Papua - Nová Guinea.....	70
5.4 Priehrada Yacyretá – Argentína a Paraguay.....	70
5.5 Priehrada Kedung Ombo – Indonézia.....	71
5.6 Priehrada Chixoy v Guatemale.....	71
5.7 Projekt rozvoja dopravy v štáte Goiás – Brazília.....	72
5.8 Zavlažovací projekt v Kazachstane.....	74
6 BUDÚCNOSŤ SVETOVEJ BANKY.....	76
ZÁVER.....	86

ZOZNAM LITERATÚRY.....	88
ZOZNAM TABULIEK.....	96
ZOZNAM GRAFOV.....	97
ZOZNAM OBRÁZKOV.....	98
ZOZNAM PRÍLOH.....	99

ÚVOD

Za tri najväčšie globálne hrozby sú dnes považované medzinárodný terorizmus, globálne otepľovanie a globálna chudoba úzko spätá s obrovskými sociálnymi rozdielmi vo svete. Veľký a stále sa zvyšujúci rozdiel medzi bohatstvom vyspelých krajín a chudobou mnohých rozvojových krajín je v súčasnosti správne vnímaný ako jeden z najzásadnejších problémov dnešného sveta. Otázka rozvojovej pomoci patrí k najdiskutovanejším témam súčasnosti. S týmto pojmom sa stretávame veľmi často hlavne v televízii, novinách, časopisoch a v iných médiách. Je frekventovanou témou ekonómov, politikov ale aj laickej verejnosti. Mnohí odborníci a ekonómovia venovali celú svoju životnú prácu výskumom príčin chudoby vo svete a snažili sa hľadať cestu ako chudobu eliminovať. Väčšina verejnosti aj odborníkov sa zhodne na tom, že zaostalým krajinám je potrebné pomáhať. Už viac ako 50 rokov smeruje z bohatých vyspelých krajín do chudobných štátov nezanedbateľné množstvo rozvojovej pomoci s cieľom redukovať chudobu a naštartovať hospodársky rast. Avšak rozvojová pomoc doposiaľ nebola príliš efektívna. Je zrejmé, že napriek značným tokom prostriedkov, ktoré do krajín tretieho sveta prúdili v posledných 50 rokoch, bieda a chudoba rozvojových krajín sa neznižuje, ale v mnohých prípadoch dokonca narastá.

Najvýznamnejšou inštitúciou, ktorá podstatnou mierou ovplyvňuje rozvojovú spoluprácu je Svetová banka. Tento hlavný hráč v boji proti chudobe, založený v roku 1944, má zásadný vplyv na vývoj zaostalých krajín sveta a do veľkej miery ovplyvňuje ich politické a ekonomické rozhodnutia. Banka disponuje značným množstvom finančných a poradných prostriedkov, ktoré poskytuje chudobným štátom sveta. Pracuje v nej mnoho vysoko kvalifikovaných odborníkov, ktorí vytvárajú stratégie banky pre pomoc chudobným krajinám. V roku 1973 si banka za svoj cieľ určila redukciu chudoby vo svete. Činnosť a efektívnosť inštitúcie je teda potrebné hodnotiť podľa jej prínosu v boji proti chudobe. Vzhľadom na neúspech rozvojovej pomoci v posledných 50 rokoch čelí inštitúcia obrovskej vlně kritiky, či už zo strany radikálnych aj umiernených ľavicových kritikov a antiglobalistov, tak aj zo strany pravicových odborníkov. Kritici Svetovej banky tvrdia, že zoznam jej úspechov je skôr krátky a navyše ešte sporný, zatiaľ čo o jej

neúspechoch a zlyhaniach by sa dali napísať celé knihy. Ročne požičiava banka na financovanie stoviek programov viac ako 20 miliárd dolárov, ale nedisponuje spoľahlivým indikátorom, ktorý by ukázal, či pôžičky splnili svoj efekt alebo nie. Antiglobalisti jej vyčítajú, že bezohľadne presadzuje záujmy bohatých štátov a nadnárodných spoločností na úkor pracujúcich v rozvojových krajinách. Ekologickí aktivisti poukazujú na často škodlivý vplyv projektov Svetovej banky na životné prostredie. Pravicovým kritikom vadí, že banka často zasahuje do suverenity voľných trhov a svojou existenciou narušuje voľnotrhový priestor. Odborníci poukazujú na netransparentnosť a nízku efektívnosť Svetovej banky a zdôrazňujú, že inštitúcia je veľká byrokratická inštitúcia, ktorá predovšetkým háji záujmy úradníkov, ktorí v nej pracujú. Je neefektívna, pretože nie je nikomu zodpovedná a v prípade neúspechu jej projektu či politiky sa väčšinou nevyvodzujú žiadne dôsledky. Zástancov politiky Svetovej banky v uplynulých 50 rokoch nie je veľa. Dokonca aj samotní vysokí predstavitelia Svetovej banky oficiálne priznali neúspech svojich predchádzajúcich politík. Podľa nich sa však banka zo všetkých minulých neúspechov poučila a dnes je pripravená efektívne pomáhať chudobným.

Cieľom práce a základnou otázkou, na ktorú budem hľadať odpoveď, je rozloženie pôžičiek Svetovej banky medzi jednotlivé štáty a regióny sveta. Ďalej sledujem vzájomný vzťah medzi zahraničnou pomocou Svetovej banky, redukciou chudoby a hospodárskym rastom jednotlivých krajín. Pokúsim sa odpovedať na otázku, či projekty a politika Svetovej banky pomáhajú eliminácii chudoby, ekonomickému rastu a rozvoju demokratického systému v rozvojových krajinách.

Na začiatku práce je stručne popísaná história, organizačná štruktúra a úloha tejto inštitúcie. Za ňou je definovaná chudoba a jej príčiny. Následne sa venujem geografickým aspektom fungovania Svetovej banky a rozloženiu jej pôžičiek medzi jednotlivé svetové regióny. V ďalších kapitolách sledujem vývoj stratégií Svetovej banky v boji proti chudobe. Následne analyzujem efektívnosť projektov Svetovej banky. Uvádžam príklady tých, ktoré boli úspešné, aj tých, ktoré neuspeli. V poslednej kapitole diskutujem o budúcnosti Svetovej banky a reformám, ktoré by mala organizácia uskutočniť.

Téma diplomovej práce je v súčasnosti veľmi aktuálna. Rozvojová pomoc, globálna chudoba a úloha medzinárodných inštitúcií pri ich riešení sú veľmi často diskutované témy. V zahraničí je tejto problematike venovaná vo vedeckej sfére veľká

pozornosť a vychádza množstvo publikácií a článkov, ktoré analyzujú politiku Svetovej banky. V Čechách a na Slovensku je táto téma oproti zahraničiu trocha opomíjaná. Pochopiteľne aj u nás nájdeme články a autorov zaoberajúcich sa medzinárodnými inštitúciami a rozvojovou pomocou. Nenašiel som však žiadnu súvislejšiu a rozsiahlejšiu prácu, ktorá by o tejto problematike pojednávala. Na Prírodovedeckej fakulte UK v Prahe sa danej téme v minulosti taktiež žiadny študent v diplomovej práci nevenoval. Rád by som pomocou mojej práce túto medzeru vyplnil a prispel prezentovanými poznatkami k lepšiemu porozumeniu sledovaného problému.

Terminológia

V práci používam mnoho termínov, ktoré je možné nesprávne pochopiť. Preto by bolo účelné väčšinu z nich upresniť. V prvom rade je to termín rozvojová pomoc. *Rozvojovou pomocou* sú myslené jednak finančné alebo materiálne dary (napr. potraviny, lieky) od bohatších krajín alebo rôznych organizácií, za ktoré príjemca neplatí. Do tejto kategórie sú zahrnuté aj pôžičky od Svetovej banky, alebo iných organizácií za nižšie úrokové sadzby ako je možné získať na súkromných kapitálových trhoch. Patrí sem samozrejme aj poradenská a konzultačná činnosť poskytovaná chudobným krajinám zadarmo alebo za výhodnejšie ceny, aké by mohli získať od súkromných organizácií. Termín *rozvojové krajiny* je používaný už viac ako 30 rokov. Predtým používaný termín menej rozvinuté krajiny bol predstaviteľmi týchto krajín odmietnutý. Nový termín je ale pomerne nepresný, jedná sa skôr o diplomatický názov. Krajiny sú zväčša naozaj zaostalé a ich hospodárstvo je charakterizované vysokým podielom primárneho sektoru (napr. poľnohospodárstvo, ťažobný priemysel) a veľmi malým podielom terciéru. Medzi rozvojovými krajinami sú obrovské rozdiely. Niektoré sú mimoriadne chudobné a neustále im hrozí humanitná katastrofa (Bangladéš, Čad, Sudán a mnohé ďalšie krajiny Subsaharskej Afriky), iné sa svojimi ekonomickými charakteristikami pomaly blížia rozvinutým krajinám. Jedná sa o napríklad novoindustrializované (NIC) krajiny ako napríklad Severná Kórea, či Singapur. Pojem rozvojové krajiny je teda značne zjednodušený, a preto mnohí odborníci aj Svetová banka samotná rozdeľujú tieto krajiny na krajiny stredných príjmov (middle-income countries) a krajiny nízkych príjmov (low-income countries). Prvá menovaná skupina je početnejšia a patria sem krajiny ako Mexiko, Brazília, Argentína, Čína, Turecko a mnoho ďalších. Za ich spoločnú charakteristiku môžeme považovať prístup k súkromnému kapitálu na medzinárodných

trhoch. Do druhej skupiny zaradujeme vacšinu krajín Subsaharskej Afriky (Čad, Niger, Sudán a mnohé iné) a z Ázijských krajín napríklad Bangladéš. Tieto krajiny majú veľmi obmedzený prístup k súkromnému kapitálu, pre investorov nie sú atraktívne a mnohé z nich sú na pokraji humanitnej katastrofy. Banka ďalej rozdeľuje krajiny na tie, ktoré od nej čerpajú finančné prostriedky na projekty – borrower countries. Svetová banka sa skladá z viacerých špecializovaných inštitúcií, ktoré tvoria skupinu Svetovej banky. V práci ich budem uvádzať skratkami. Jedná sa o tieto organizácie:

IBRD - Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj (International Bank for Reconstruction and Development)

IDA - Medzinárodná asociácia pre rozvoj (International Development Association)

IFC - Medzinárodná finančná korporácia (International Finance Corporation)

MIGA - Multilaterálna agentúra pre investičné záruky (Multilateral Investment Guarantee Agency)

ICSID - Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov (International Centre for Settlement of Investment Disputes)

Cieľ práce

Cieľom práce je zistiť, či sa Svetovej banke darí plniť jej hlavné poslanie, ktorým je redukcia chudoby vo svete. Ďalej sa pokúsím analyzovať geografické aspekty aktivít Svetovej banky, konkrétne rozloženie pôžičiek tejto inštitúcie medzi jednotlivé krajiny a regióny sveta. Pokúsím sa nájsť vzájomný vzťah medzi zahraničnou pomocou Svetovej banky a ekonomickým rastom rozvojových krajín a zistiť, či poskytovaná pomoc vedie k hospodárskemu rozvoju, blahobytu a budovaniu demokratického systému v týchto krajinách. Pokúsím sa taktiež načrtnúť hlavné zmeny, ktoré by banka mala uskutočniť aby bola jej pomoc chudobným krajinám efektívnejšia.

Hypotézy práce

Vzhľadom na prehlbovanie sa rozdielov medzi bohatými a chudobnými krajinami, zvyšovaniu sa počtu chudobných v mnohých regiónoch sveta a dlhodobým protestom voči Svetovej banke je možné formulovať nasledujúce hypotézy:

- 1) Svetová banka nie je príliš úspešná pri plnení svojho primárneho cieľa, ktorým je redukcia chudoby vo svete. Hospodársky rozvoj a eliminácia chudoby zaostalých krajín nezávisí od množstva zahraničnej pomoci Svetovej banky.
- 2) Rozloženie pôžičiek Svetovej banky je pravdepodobne nerovnomerné. Pomoc často nesmeruje ku krajinám, ktoré ju najviac potrebujú.

Metodika práce

V práci sa zaoberám problémom, či Svetová banka spĺňa úlohu, pre ktorú bola vytvorená, t.j. či sa podieľa na redukcii chudoby vo svete. Odpovedať na otázku som sa pokúsil jednak štatistickou analýzou dát zo zdrojov Svetovej banky a jednak pomocou literatúry zaoberajúcej sa touto tematikou. V kapitole, v ktorej sa zaoberám geografickými aspektmi fungovania Svetovej banky, som použil údaje o všetkých projektoch Svetovej banky za roky 1980-2006, čo zahŕňa dáta za viac ako 6000 projektov banky. Pomocou týchto dát som zistil, do ktorých krajín a do akých hospodárskych odvetví pôžičky banky najviac smerujú, a aký je dlhodobý trend vo vývoji týchto pôžičiek medzi rokmi 1980-2006. Ďalej používam dáta, ktoré zobrazujú vývoj počtu chudobných za rovnakú dekádu, a rast HDP jednotlivých rozvojových krajín. Pomocou týchto dát som sa pokúsil zistiť či existuje nejaká súvislosť medzi hospodárskym rastom zaostalých krajín a medzi objemom pôžičiek od banky, respektíve medzi vývojom počtu chudobných v jednotlivých regiónoch sveta a objemom pôžičiek od sledovanej inštitúcie. V kapitolách, kde sa venujem stratégiám, politikám, kritike a reformám Svetovej banky, sa spolieham na množstvo literatúry a názory jednotlivých ekonómov, odborníkov a kritikov. Snažil som sa použiť čo najviac literatúry a odborných článkov, aby bol môj pohľad vyvážený. Konfrontujem jednotlivé názory ľavicových a pravicových ekonómov, názory skeptikov rozvojovej pomoci, či zástancov reformovanej Svetovej banky.

Teoretické prístupy

Nerovnomerným ekonomickým vývojom a zaostalosťou jednotlivých regiónov a štátov sa zaoberalo a zaoberá mnoho odborníkov. V 20. storočí sa objavilo viacero teoretických prístupov, ktoré sa snažia objasniť príčiny nerovnomerného ekonomického vývoja a chudoby vo svete. Asi najdôležitejším teoretickým východiskom pre rozvojovú pomoc boli teórie britského ekonóma J. M. Keynesa, ktorý bol hlavným architektom

brettonwoodských inštitúcií. Tento autor býva považovaný za hlavného pôvodcu teórií, ktoré spájajú ekonomický rast s masívnymi kapitálovými investíciami, teda dávajú ekonomický rast do súvislosti s veľkosťou kapitálových investícií. Keynesova teória bola po 2. svetovej vojne všeobecne akceptovaná a široko aplikovaná v hospodársky vyspelých krajinách. Úspešná realizácia Marshallovoho plánu, ktorý veľkými investíciami naštartoval dynamiku európskeho hospodárstva, utvrdila mnohých ekonómov v myšlienke, že masívne kapitálové investície by mohli pomôcť aj rozvojovým krajinám naštartovať rýchly hospodársky rast. V 60. rokoch panoval názor, že hlavnou podmienkou pre naštartovanie ekonomického rastu rozvojových krajín je razantný príliv kapitálu z vyspelých krajín (Stiglitz 2005c). V 50. a 60. rokoch vzniklo množstvo teórií vychádzajúcich z keynesiánskej ekonómie, ktoré sa snažili vysvetliť nerovnomerný hospodársky rast. Jednalo sa o takzvané skupinu teórií *jadro-periféria* (Blažek, Uhlíř 2002).

Ďalším zo základných teoretických východísk zahraničnej rozvojovej pomoci v 50. a 60. rokoch bola aj *hypotéza bludného kruhu* (jej autorom je P. A. Samuelson). Táto teória vysvetľuje ekonomickú zaostalosť na základe vzájomného pôsobenia jednotlivých činiteľov ovplyvňujúcich ekonomický rozvoj. Reťazec nízkych príjmov, nízkych úspor, nízkych investícií, nízkej kapitálovej akumulácie a nízkej produktivity práce tvoria takzvaný bludný kruh. Jeden problém vyvoláva ďalšie a tie sa vzájomne posilňujú v bludnom kruhu chudoby. Nízka úroveň dôchodkov bráni vytváraniu úspor. Nízke úspory spomaľujú rast kapitálu. Nedostatočný objem kapitálu bráni zavádzaniu strojov a rýchlemu rastu produktivity. Nízka produktivita vedie k nízkym dôchodkom. Nízka úroveň dôchodkov vedie k nízkym daňovým výnosom a tie k nedostatočnej a chabej štátnej správe. Jej dôsledkom je zlá infraštruktúra a vysoká miera korupcie, ktoré odradzujú zahraničných investorov. Spolu s chudobou ide nízka úroveň schopností, znalostí a gramotnosti. Tie zasa bránia prijímaniu nových a dokonalejších technológií. Prekonanie vyššie uvedených bariér je podľa tvorcov teórie neuveriteľne ťažké. Podľa stúpencov tejto hypotézy je jedinou možnosťou, ako preťať bludný kruh chudoby, masívny príliv kapitálu, ktorý je pre zaostalé krajiny možný prostredníctvom zahraničnej pomoci. K tejto teórii sa dnes stále prikláňajú niektorí známi ekonómovia ako napríklad Jeffrey D. Sachs (Foltýn 2005).

Po tom, čo masívny príliv investícií do zaostalejších krajín nepriniesol výrazný úspech, sa objavili nové teórie, ktoré sa snažia objasniť príčinu zaostalosti niektorých krajín iným spôsobom. Teóriu bludného kruhu chudoby odmietol napríklad G. Myrdal, ktorý miesto toho zaviedol svoj *koncept obežnej kumulatívnej kauzality*. Tvrdí, že stačí, aby došlo k pozitívnej zmene jedného faktoru a ten spôsobí aj zmenu orientácie ďalších faktorov, ktoré posilňujú prvotnú zmenu (Blažek, Uhlíř 2002). Ekonóm T.W.Schulz, ktorému bola v roku 1979 udelená Nobelova cena za výskum ekonomického rozvoja, ju tiež odmietal. Podľa Schultza je ekonomická situácia v zaostalých krajinách príliš špecifická a jej problémy sa nedajú vysvetliť pomocou štandardnej ekonomickej teórie. Ekonomický rast krajiny je dôsledkom rastu dôchodkov jednotlivcov. Pokiaľ budú rozvojové krajiny čakať na zahraničnú rozvojovú pomoc, nedočkajú sa rastu. Pomoc sa často dostáva do rúk vlád, ktoré ju nevyužívajú efektívne. Snažia sa intenzívne zasahovať do ekonomiky, plánovať a regulovať, a tým potlačujú ekonomické motivácie jednotlivcov (Dorn 2003). Ďalším významným kritikom rozvojovej pomoci bol anglický ekonóm maďarského pôvodu Peter Bauer. Ten tvrdil, že rozvojová pomoc podporuje korupciu, udržiava pri moci neschopné vlády a znižuje tlak na potrebné reformy (Dorn 2004).

V 80. rokoch sa dostala do popredia neoliberálna ekonómia, preferujúca voľný trh a malé zásahy štátu. Neoliberálni ekonómovia odmietali keynesiánsky model rozvojovej pomoci a tvrdili, že pre krajiny je dôležité, aby zreformovali svoju ekonomiku, otvorili trh a liberalizovali hospodárstvo, až potom môže rozvojová pomoc priniesť úžitok. Neoliberálnu politiku aplikovala v tomto období aj Svetová banka voči rozvojovým krajinám. Prax však neoliberálne teórie nepotvrdila. V súčasnosti mnohí odborníci zdôrazňujú, podobne ako T.W.Schultz, že neexistuje žiadna univerzálna politika, ktorá by mohla byť úspešne praktizovaná vo všetkých rozvojových krajinách súčasne. Zdôrazňuje sa špecifickosť jednotlivých krajín a nutnosť praktizovať odlišné postupy v jednotlivých štátoch. Dôraz je kladený na inštitúcie ako napríklad právny poriadok či vlastnícke práva. Pre rozvoj je taktiež dôležitá nízka miera korupcie, dobrá úroveň zdravotníctva a školstva, vzdelaní a schopní občania a stabilná politická situácia. Až keď budú tieto podmienky splnené, krajina má šancu na stabilný a dlhodobo udržateľný ekonomický rozvoj, a až v prípade splnenia týchto podmienok má zahraničná pomoc nejaký zmysel. Názory na rozvojovú pomoc, medzi ktorú patria aj aktivity Svetovej banky, sú aj v dnešnej dobe rozporuplné. Niektorí odborníci jej neprikladajú veľkú váhu a vôbec ju nepovažujú za dôležitú súčasť rozvoja chudobných krajín (napr. Dani Rodrick, Ian Vasquez), iní

pokladajú zahraničnú pomoc, pokiaľ je s finančnými prostriedkami nakladané rozumne, za dôležitú hlavne pre rozvoj najchudobnejších štátov (napr. Joseph.E.Stiglitz, Jeffrey.D. Sachs).

Odborníkov by sme v súčasnosti mohli rozdeliť na kritikov inštitúcie a jej zástancov. Prekvapivo obhajcov aktivít Svetovej banky veľa nenájdeme. Aj významní predstavitelia banky, ako jej bývalý prezident James Wolfensohn, bývalý viceprezident banky Willy Wappenhans, bývalý hlavný ekonóm Joseph. E. Stiglitz, či v minulosti jej úzky spolupracovník Jeffrey D. Sachs, priznali chyby minulých politík inštitúcie. Vyššie menovaní odborníci patria medzi všeobecne uznávaných ekonómov a odborníkov na rozvojovú pomoc. Ich kritický postoj k tejto inštitúcii, a fakt, že v banke určitý čas sami pôsobili, sa pravdepodobne podpísal na tom, že v súčasnosti nenájdeme mnoho odborníkov, ktorí by sa stotožňovali s činnosťou Svetovej banky v minulosti. Kritikov Svetovej banky je viac než dosť. Nájdeme ich medzi pravicovými aj ľavicovými odborníkmi. Kritici by sa dali rozdeliť na dva hlavné prúdy. Jeden tvoria radikálni kritici, ktorých postoj k inštitúcii je tak negatívny, že väčšinou požadujú jej zrušenie. Druhú, podstatne väčšiu skupinu, do ktorej sa zaraďuje aj väčšina všeobecne uznávaných odborníkov, tvoria umiernení kritici. Tí si uvedomujú dôležitosť inštitúcie, ale požadujú od nej reformy, aby mohla plniť svoje poslanie efektívne. Medzi radikálnych kritikov patria napríklad ľavicoví ekonómovia združení v organizácií *50 Year is Enough*. Ďalej aktivisti združení v neziskovej organizácií *International Forum on Globalization*, napríklad David Korten – autor knihy *Keď korporácie vládnu svetu*, filipínsky aktivista a akademik Walden Bello. Členovia tejto organizácie väčšinou kritizujú súčasnú povahu globalizácie, inštitúcie ako Medzinárodný menový fond a Svetovú banku a navrhujú vlastné alternatívne návrhy rozvojových stratégií. Ďalšími radikálnymi kritikmi je aj *Iniciatíva proti ekonomickej globalizácií (INPEG)*. Vyššie uvedené organizácie a jej členovia tvoria radikálnych ľavicových kritikov. Medzi pravicových radikálov patria hlavne odborníci združení v *Cato Institute*. Táto nezisková organizácia preferuje hlavne voľné trhy a individuálnu slobodu. Jedným z jej hlavných predstaviteľov je napríklad Ian Vasquez, Deepak Lal či Tomi Ovaska, kritizujúci celkový systém rozvojovej pomoci, ktorého súčasťou je aj Svetová banka. Posledne menovaný je autorom mnohých článkov, v ktorých tvrdí, že rozvojová pomoc nemôže priniesť zaostalým krajinám prosperitu, naopak často spôsobuje viac škody ako úžitku. Na stránkach uvedeného inštitútu je možné si prečítať mnoho pomerne radikálnych článkov, ako napríklad *Zlyhanie rozvojovej*

pomoci (Ovaska 2002), *Hrozba ekonomickej slobode zo strany medzinárodných organizácií* (Lal 2005), či *Nový postup zahraničnej pomoci. Je entuziazmus opodstatnený?* (Vasquez, 2003). Medzi umiernených kritikov patria hnutie za oddĺženie najchudobnejších krajín sveta - *Koalícia Milostivé leto* (Jubilee 2000 organization), združenie organizácií pracujúcich v oblasti životného prostredia *Priatel'ia zeme* (Friends of Earth), sieť neziskových organizácií zaoberajúcich sa ekologickou a sociálnou problematikou *CEE Bankwatch Network*, či *Centrum pre globálny rozvoj*. Medzi umiernených ekonómov, ktorí kritizujú banku, patria napríklad držiteľ Nobelovej ceny za ekonómiu Joseph E. Stiglitz, ekonóm J.M. Sheenhan, profesori ekonómie na Harvardskej univerzite Jeffery Sachs, Dani Rodrick alebo politickí odborníci Susan Georgeová a Fabrizio Sabelli, napadajúci hlavne organizačnú štruktúru Svetovej banky.

1 CHARAKTERISTIKA SVETOVEJ BANKY

Svetová banka je investičná banka, ktorá zaistuje finančnú a technickú pomoc rozvojovým krajinám s cieľom znížiť chudobu a zlepšiť životnú úroveň v zaostalejších krajinách sveta. Uskutočňuje to formou nízko úročených pôžičiek, bezúročných pôžičiek a grantov na rozvojové projekty do vzdelávania, zdravotníctva, infraštruktúry, priemyslu, verejnej správy a ďalších oblastí. Vlastníkmi banky je súčasnosti 185 štátov sveta.

1.1 História Svetovej banky

Návrh na založenie Svetovej banky padol na konci druhej svetovej vojny. Víťazi vojny sa stretli v meste Bretton Woods aby vytvorili povojnový globálny finančný systém. Chceli docieľiť toho, aby už nedošlo ku ekonomickým krachom a následným obrovským hospodárskym problémom ako tomu bolo na začiatku tridsiatych rokov. Na tejto konferencii bol navrhnutý vznik troch organizácií - Organizácie pre medzinárodný obchod (v súčasnosti Svetová obchodná organizácia - WTO), Svetovej Banky (World Bank) a Medzinárodného menového fondu (International Monetary Fund, IMF).

Svetová banka bola založená 27. decembra roku 1945 pod oficiálnym názvom Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj (IBRD). V roku 1946 začala fungovať a mala 38 členov. V tom čase boli najdominantnejším členom USA, ktoré tvorili 36 percent jej hlasovacej sily (Hardy 1998). Pri zakladaní Svetovej banky vznikla medzi USA a Západnou Európou dohoda, že prezident banky bude vždy Američan a prezident Medzinárodného menového fondu Európan. Počet členov banky sa pomaly zvyšoval o kolónie, ktoré postupne získavali nezávislosť, a po páde železnej opony sa rozšíril aj o bývalé krajiny východného bloku. Základným cieľom banky bolo pomáhať pomocou finančných pôžičiek za nízke úrokové sadzby krajinám pri povojnovej rekonštrukcii, v prípade humanitnej krízy alebo prírodnej katastrofy. O dva roky neskôr banka poskytla svoju prvú a zároveň najvyššiu pôžičku v histórii: 250 miliónov dolárov Francúzku na povojnovú rekonštrukciu. Celkovo poskytla banka štyri pôžičky Európskym krajinám na povojnovú rekonštrukciu v hodnote 497 miliónov USD. Úspešná rekonštrukcia

povojnovej Európy však bola prevážne dielom Marshallovho plánu, ktorého celková výška bola 13 biliónov dolárov (Hardy 1998).

Neskôr sa banka preorientovala na pomoc rozvojovým krajinám. V roku 1948 uskutočnila banka svoju prvú pôžičku rozvojovej krajine. Finančné obdržala Čile. Rozbeh pomoci zaostalým krajinám bol spočiatku pomalý a úrokové sadzby neboli výrazne nižšie od tých, ktoré sa dali získať na súkromných trhoch. Pomoc od banky navyše mohla byť poskytnutá iba na špecifické účely, čo spôsobilo, že pôžičky od Svetovej banky neboli v rannom období príliš atraktívne. Do roku 1953 banka celkovo požičala iba 1,75 bilióna USD. V roku 1960 vznikla Medzinárodná asociácia pre rozvoj (IDA) ako časť Svetovej banky. Jej vznik bol zapríčinený požiadavkou chudobnejších rozvojových krajín pre prístupnejšiu agentúru, ktorá by požičiavala finančné prostriedky najchudobnejším krajinám za nulovú alebo veľmi nízku úrokovú sadzbu. Od roku 1960 IDA poskytla na projekty 75 biliónov dolárov, z ktorých približne polovica smerovala do Afrických krajín. V roku 1956 bola založená Medzinárodná finančná korporácia (IFC), ktorá požičiava peniaze súkromnému sektoru, na rozdiel od IBRD a IDA, ktoré požičiavajú vládam jednotlivých krajín (Hardy 1998).

Od roku 1973 sa hlavným cieľom Svetovej banky stala eliminácia chudoby vo svete. Približne do začiatku 80. rokov banka poskytovala vládam rozvojových krajín finančné pôžičky bez akýchkoľvek podmienok. V 80. rokoch došlo k výraznej zmene. Došlo k posunu k neoliberalným politikám. Pôžičky Svetovej banky boli podmienené uskutočnením zásadných politických a ekonomických reforiem. Jednalo sa o takzvané politiky štrukturálnych úprav, ktoré zahrnovali napríklad liberalizáciu obchodu, makroekonomickú stabilizáciu alebo privatizáciu (Hardy 1998).

Od polovice 90. rokov počnúc nástupom nového prezidenta banky Jamesa Wolfensohna, banka postupne opustila programy štrukturálnych úprav. Wolfensohn pripustil nevhodnosť predchádzajúcich postupov zahraničnej pomoci a vyjasnil misiu Svetovej banky – tou je podpora rastu a odstraňovanie chudoby vo svete. Za Wolfensohnovho vedenia banka začala hľadať mnohostranné stratégie pre redukciu chudoby a hospodársky rast, ktoré sú označované ako Komplexný rozvojový rámec (Stiglitz 2005c).

1.2 Svetová banka v súčasnosti

Svetová banka poskytuje krajinám úvery a pôžičky v hodnote viac ako 20 miliárd dolárov. Mala by finančne ale aj prostredníctvom odborných rád pomôcť rozvojovým krajinám k trvale udržateľnému rozvoju. Okrem redukcie chudoby patria medzi najdôležitejšie priority Svetovej banky:

- investovať do ľudského rozvoja, hlavne zdravia a vzdelania,
- podporovať rozvoj súkromného podnikania,
- chrániť životné prostredie,
- posilňovať schopnosť vlády poskytovať kvalitné služby účelne a transparentne,
- podporovať reformy priaznivé pre investície, ktoré vytvoria stabilné makroekonomické prostredie,
- zamerať sa na sociálny rozvoj, plnohodnotnú integráciu, spôsob vlády a vytváranie inštitúcií ako hlavné nástroje vedúce ku zníženiu chudoby,
- bojovať proti korupcii¹.

Banka postupne vytvorila nové viac špecializované inštitúcie, ktoré figurujú v takzvanej skupine Svetovej banky. Tvorí ju:

IBRD – Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj (International Bank for Reconstruction and Development)

Vznikla v roku 1945, pričom členstvo v IBRD je podmienené členstvom v Medzinárodnom menovom fonde. IBRD poskytuje strednodobé a dlhodobé pôžičky zvyčajne na obdobie 15 – 20 rokov s 5 ročným odkladom splatnosti. Na poskytnuté pôžičky musia byť vystavené vládne záruky. Inštitúcia má nasledujúce ciele:

- podporovať udržateľný ekonomický rozvoj a zníženie chudoby v členských krajinách, najmä poskytovaním pôžičiek a s tým súvisiacej technickej pomoci pre určité projekty a pre programy ekonomickej reformy, ktoré sú určené na ekonomické a sociálne potreby v zdravotníctve, vo vzdelávaní, v rozvoji vidieka a základnej infraštruktúry,
- podporovať rozsiahly rovnomerný rast medzinárodného obchodu a udržiavanie rovnováhy platobných bilancií,
- poskytovať finančnú podporu na pomoc vládam pri vykonávaní reforiem v štrukturálnych a sociálnych politikách, ktoré sú rozhodujúce pri zefektívňovaní rozvoja súkromného a verejného sektora a znižovaní chudoby¹.

IDA - Medzinárodná asociácia pre rozvoj (International Development Association)

Založená v roku 1960. IDA poskytuje úvery len vládam rozvojových štátov na dobu 35 - 40 rokov, s 10-ročným odkladom splatnosti a bez úrokov. Platí sa len ročný administratívny poplatok vo výške 0,75 % z vyplatenej čiastky každého úveru. Jej hlavným cieľom je:

- poskytovať pomoc najchudobnejším rozvojovým krajinám za podmienok, ktoré nezaťažujú platobnú bilanciu týchto krajín v takej miere ako pôžičky IBRD. Pomoc sa v súčasnosti sústreďuje hlavne na štáty s ročným HDP na 1 obyvateľa menším ako 1025 USD.
- podnietiť ekonomický a sociálny pokrok v rozvojových krajinách prostredníctvom rastu produktivity, a tak zlepšiť životnú úroveň ľudí,
- poskytovať technickú pomoc,
- vykonávať poradenskú činnosť¹.

IFC - Medzinárodná finančná korporácia (International Finance Corporation)

Bola založená roku 1956. FC poskytuje pôžičky na rozvojové projekty bez záruk príslušnej vlády, a to na dobu 3 – 12 rokov s odkladom splatnosti do troch rokov.

Potrebný kapitál získava IFC predovšetkým emisiou obligácií v členských krajinách. Aktivity IFC sú často spojené s činnosťou fondu Phare. Jej hlavným cieľom je:

- napomáhať rozvoju súkromného sektora, a to najmä v rozvojových krajinách,
- pomáhať rozvíjať miestne kapitálové trhy prílevom medzinárodného kapitálu,
- poradenská činnosť,
- príprava a zaškoľovanie hospodárskych pracovníkov,
- radiť vládam v tom, ako zlepšovať prostredie pre súkromné investície (napr. pomáha im pri rozvíjaní domácich investičných trhov a reštrukturalizácii a privatizácii štátnych)¹.

MIGA - Multilaterálna agentúra pre investičné záruky (Multilateral Investment Guarantee Agency)

Vytvorená v roku 1988, pričom oficiálne začala svoju činnosť v roku 1990. Jej hlavným cieľom je:

- podporiť prílev zahraničných investícií do výrobnjej sféry členských krajín, najmä rozvojových,
- poskytovať záruky zahraničným investorom proti strate súvisiacej s politickými rizikami,
- poskytovať poradenské a konzultačné služby¹.

ICSID - Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov (International Centre for Settlement of Investment Disputes).

ICSID vzniklo roku 1966. ICSID je autonómna medzinárodná inštitúcia, ktorá vznikla pod záštitou Svetovej banky na základe Konvencie o riešení investičných sporov medzi členskými štátmi a súkromnými investormi iných členských štátov (Konvencia). Jej ciele sú:

- riešiť investičné spory medzi členskými krajinami a zahraničnými investormi, ktorí sú štátnymi príslušníkmi iných členských krajín. Členské štáty, ktoré

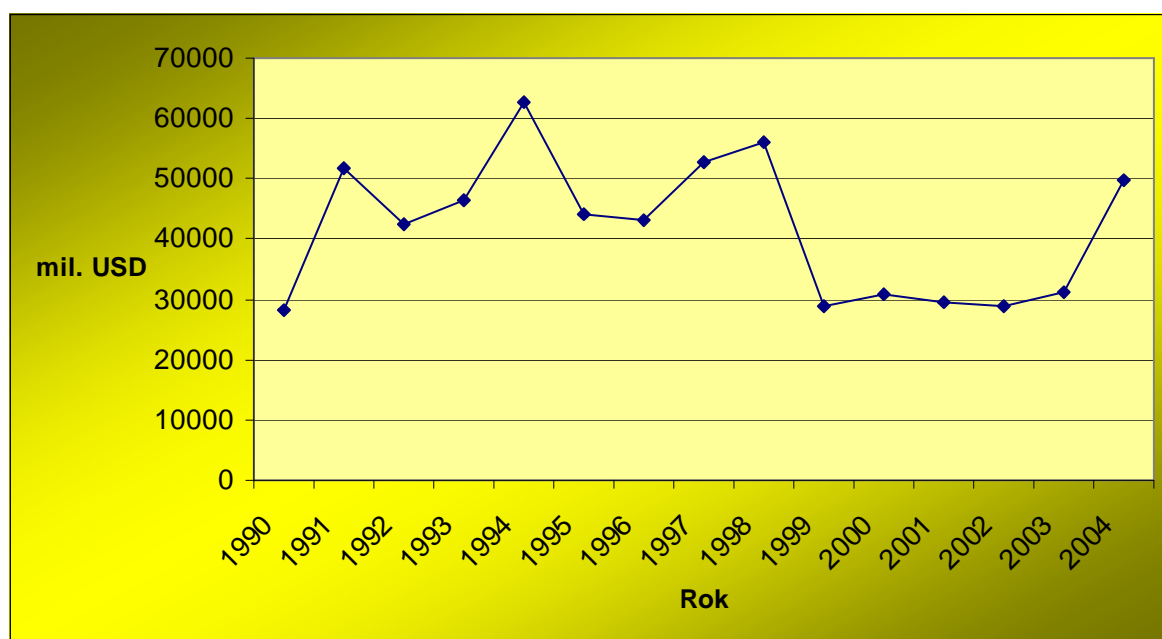
podpísali Konvenciu, súhlasili s tým, že rozhodnutia vynesené rozhodcovským tribunálom budú pre obidve strany záväzné, t. j. obidve strany budú dodržiavať a plniť podmienky rozhodnutí. Ich porušenie môže byť predmetom súdneho pojednávania pred Medzinárodným súdom v Haagu.

- riešiť “ad hoc spory”, ktoré sa riešia podľa arbitrážnych pravidiel Komisie OSN pre Medzinárodné obchodné právo (UNCITRAL),
- vytvárať a harmonizovať právne normy¹.

1.3 Financovanie Svetovej banky

Finančné prostriedky získava Svetová banka z rôznych zdrojov. IBRD predstavuje banku s najvyšším ratingom (AAA), ktorá má možnosť požičovať si finančné prostriedky na svetových finančných trhoch za najvýhodnejších podmienok. Okrem pôžičiek získaných na finančných trhoch a od vládnych organizácií získava IBRD finančné prostriedky pomocou emisie krátkodobých a dohodových obligácií. IBRD dostáva taktiež príspevky od členských štátov ako vstupné vklady členov (takzvané úpisy). V neposlednom rade získava finančné prostriedky z vlastných aktívnych operácií. Inštitúcia získaný kapitál premení na fondy. Z fondov potom požičiava rozvojovým krajinám. IBRD získava peniaze za veľmi nízke úrokové sadzby a požičiava ich za o niečo vyššie úroky. Systém financovania IDA je odlišný. IDA získava peniaze z príspevkov členských krajín a požičiava ich najchudobnejším krajinám, ktoré nemôžu splácať úroky z pôžičiek. Zisky z IBRD pomáhajú financovať niektoré stratové politiky IDA, ako napríklad poskytovanie grantov najchudobnejším krajinám². Graf 1 ukazuje vývoj výšky pôžičiek Svetovej banky.

Graf 1 – Vývoj výšky pôžičiek Svetovej banky v rokoch 1990-2004

zdroj: www.worldbank.org

1.4 Vládna štruktúra Svetovej banky

Každý štát má v banke určitý hlasovací podiel, závislý od množstva financií, ktorý do banky vložil. Najvyšším orgánom Svetovej banky je zbor guvernérov. Do tohoto zboru si každá krajina zvolí svojho zástupcu. Zbor určuje aktivity na najvyššom organizačnom stupni, napríklad prijímanie nových členov alebo zásadné zmeny v politike banky. Nemá však skoro žiadny vplyv na bežný chod inštitúcie. Nad bežnou politikou banky má dohľad Zbor výkonných riaditeľov. Ten má 24 členov a ich hlasovacia sila závisí od objemu kapitálu, ktorý do banky vložili. Vyspelé krajiny (Severná Amerika, Európa a Japonsko) disponujú viac ako 60 % hlasov. Najvyšším množstvom hlasov disponujú USA – 16,4 percent. Najväčších prispievateľov (USA, Nemecko, Japonsko, Veľká Británia, Francúzko) zastupuje za každú z týchto krajín jeden výkonný riaditeľ. U ostatných krajín pripadá jeden výkonný riaditeľ vždy na určitú skupinu štátov. Prezident Svetovej banky je vždy Američan².

1.5 Projekty Svetovej banky

Väčšina pomoci Svetovej banky sa deje prostredníctvom projektov. Banka poskytne krajine finančnú pôžičku na určitý projekt, napríklad stavbu vodnej nádrže, bane, stavbu diaľnice, alebo na projekty v oblasti zdravotníctva a školstva (napríklad stavba nemocnice alebo základnej školy). Projekty Svetovej banky začali byť od začiatku 80. rokov podmienené určitými zmenami v hospodárskej politike štátu alebo reformami v konkrétnom sektore, prevažne v sektore, do ktorého plánuje banka práve vložiť financie na projekt. Časť investícií smeruje na podporu reformy sektoru v štáte.

Základom je určenie projektu. Štát podá banke návrh projektu a tá rozhodne o jeho schválení. Kľúčovým dokumentom je Stratégia pomoci pre daný štát (Country assistance strategy, CAS), z ktorej vychádzajú projekty a programy pôsobiace v rámci Svetovej banky. Tie sa pripravujú pre každý štát osobitne. Neskôr boli CAS nahradené novšími PRSP (Poverty Reduction Strategic Papers), znamenajú však v podstate to isté čo CAS. O projekte sa objaví správa v Mesačnom operačnom súhrne, kde sú uvedené základné údaje o projekte (typ projektu, štádium projektového cyklu, veľkosť úveru atď...). Projekt sa následne zaradí do určitej ekologickej kategórie. Potom sa vypracuje prehľad projektu a vyhodnotenie projektu z technického, finančného a ekonomického hľadiska. Dochádza potom k jednaniam, na konci ktorých je väčšinou dohoda medzi oboma stranami. Projekt schváli Zbor výkonných riaditeľov a dôjde k jeho realizácii. Finančné prostriedky uvoľňuje banka pre daný štát postupne. Po realizácii projektu nasleduje jeho vyhodnotenie².

2 CHUDOBA VO SVETE – DEFINÍCIA A PRÍČINY

Od začiatku 70. rokov je hlavným cieľom Svetovej banky redukcia chudoby vo svete. Znižovanie chudoby sa stalo hlavným kritériom pri hodnotení úspešnosti jej politiky. Je dobré si preto hneď na začiatku tejto práce definovať, čo to vlastne chudoba presne je. Je potrebné zvoliť relevantnú metódu jej merania. Existujú dve definície chudoby. Prvá sa snaží identifikovať chudobu na základe príjmov. Túto definíciu používajú OSN a Svetová banka. Podľa nej je hranica chudoby 2 doláre/deň pre jednu osobu. Hranica absolútnej chudoby je 1 dolár/deň pre osobu. Tieto sumy sú samozrejme vyjadrené v parite kúpnej sily (v anglickej literatúre skratka PPP). Konkrétne to znamená, koľko by si mohol kúpiť človek v Spojených štátoch v roku 1985 za jeden/dva doláre. Tieto dva identifikátory chudoby a absolútnej chudoby budem používať aj vo svojej práci. Podľa mnohých je táto definícia chudoby pomerne skreslená, neberie ohľad napríklad na prístup k vzdelaniu, k zdravotnej starostlivosti, k pitnej vode, hygiene alebo výžive. Tieto argumenty sú síce pravdivé, mnoho alternatívnych indikátorov však momentálne neexistuje. Jedinou druhou možnosťou hodnotenia je ukazovateľ index ľudského rozvoja HDI (Human Development Index), ktorý sa skladá z troch častí - HDP na obyvateľa, úrovne gramotnosti a priemernej dĺžky života. Tento ukazovateľ ukazuje výšku životnej úrovne a nie mieru chudoby, preto som zvolil vo svojej práci prvý popísaný indikátor. Štatisticky je taktiež dokázané, že súvislosť medzi rastom HDP a znižovaním chudoby je veľmi veľká, aj keď pochopiteľne existujú aj výnimky (Honsch 2006).

Tab. 1 - Vývoj počtu a podielu ľudí žijúcich v absolútnej chudobe v jednotlivých regiónoch sveta

Región	1981	1983	1987	1990	1993	1996	1999	2001
VÝCHODNÁ ÁZIA A PACIFIK	795,6	562,2	425,6	472,2	415,4	286,7	281,7	271,3
percentuálny podiel	57,7	38,9	28	29,6	24,9	16,6	15,7	14,9
z toho Čína	633,7	425	308,4	374,8	334,2	211,6	222,8	211,6
percentuálny podiel	63,8	41	28,5	33	28,4	17,4	17,8	16,6
JUŽNÁ ÁZIA	474,8	460,3	473,3	462,3	476,2	461,3	428,5	431,1
percentuálny podiel	51,5	46,8	45	41,3	40,1	36,6	32,2	31,3
z toho India	382,4	373,5	369,8	357,4	380	399,5	352,4	358,6
percentuálny podiel	54,4	49,8	46,3	42,1	42,3	42,2	35,3	34,7
STREDNÝ VÝCHOD A SEVERNÁ AFRIKA	9,1	7,6	6,9	5,5	4	5,5	7,7	7,1
percentuálny podiel	5,1	3,8	3,2	2,3	1,6	2	2,6	2,4
LATINSKÁ AMERIKA	35,6	46	45,1	49,3	52	52,2	53,6	49,8
percentuálny podiel	9,7	11,8	10,9	11,3	11,3	10,7	10,5	9,5
SUBSAHARSKÁ AFRIKA	163,6	198,3	218	226,8	242,3	271,4	294	315,8
percentuálny podiel	41,6	46,3	46,8	44,6	44	45,6	45,7	46,9
POSTKOMUNISTICKÉ ŠTÁTY	3,1	2,4	1,7	2,3	17,4	19,8	29,8	17,6
percentuálny podiel	0,7	0,5	0,4	0,5	3,7	4,2	6,3	3,7
Celkovo	1481,8	1276,8	1171,2	1218,4	1207,3	1096,9	1095,3	1092,7
percentuálny podiel	40,4	32,8	28,4	27,9	26,3	22,8	21,8	21,8

Zdroj: CHEN, S., RAVALLION, M. (2004): How Have the World's Poorest Fared since the Early 1980s? The World Bank Research Observer, Washington D. C., 146 s.

Ako je možné vidieť z tabuľky 1, počet obyvateľov žijúcich v absolútnej chudobe za posledných 20 rokov poklesol jak v absolútnych tak relatívnych hodnotách. Pokles chudoby bol však veľmi nerovnomerný. Najväčší úspech zaznamenal makroregión Východnej Ázie a Pacifiku. Najväčší podiel na tomto úspechu má Čína. K významnému poklesu došlo aj v regióne Južnej Ázie na čele s Indiou. Situácia v ostatných regiónoch je podstatne horšia. V Latinskej Amerike a Subsaharskej Afrike došlo k nárastu počtu chudobných obyvateľov, v Subsaharskej Afrike došlo dokonca aj k relatívnemu nárastu počtu chudobných cca o 13 % medzi rokmi 1981 a 2001. V Latinskej Amerike podiel obyvateľov žijúcich v absolútnej chudobe na obyvateľstve stagnuje. Z tabuľky je možné vidieť, že chudoba je pretrvávajúcim problémom vo svete a snaha o jej elimináciu je v mnohých štátoch neúspešná.

2.1 Príčiny chudoby vo svete

Napriek zahraničnej pomoci, snahe vlád rozvojových krajín, masívnym investíciám a toku kapitálu do zaostalých štátov je chudoba pretrvávajúci problém súčasného sveta. Dôvodov pretrvávania chudoby vo svete je veľa a pravdepodobne nie je možné určiť tie, ktoré sú podstatnejšie a tie ktoré sú menej podstatné. Chudobné krajiny samozrejme majú svoj vlastný podiel viny na svojej zaostalosti. Svoj podiel na zaostalosti jednotlivých štátov však majú aj mnohé rozvinuté krajiny. Mnohí si myslia, že by pre zaostalé štáty sveta mohli urobiť podstatne viac. V každom štáte často dominuje odlišná príčina chudoby. Zatiaľ čo v jednej krajine môže byť zásadnou príčinou chudoby skorumpovaná a neschopná vláda presadzujúca nesprávne politiky, iná krajina môže mať schopnú vládu ale vysokú zadlženosť, časté prírodné katastrofy, suchá či pandémiu AIDS. Ďalšia krajina môže mať hospodárstvo zamerané iba na produkciu jednej komodity, čím môže byť veľmi zraniteľná v prípade, že cena komodity na svetových trhoch výrazne poklesne. Chudoba väčšiny štátov je pochopiteľne zapríčinená viacerými faktormi, pričom dôležitosť jednotlivých faktorov sa štát od štátu líši. Aké sú teda hlavné príčiny chudoby?

2.1.1 Nepriaznivé prírodné a geografické faktory

Medzi tieto faktory patria napríklad nevhodná geografická poloha (väčšinou na periférii), čo spôsobuje vzdialenosť od trhov a izoláciu. Ďalej je to nevhodné podnebie pre rozvoj poľnohospodárstva, medzi ktoré patria napríklad nedostatok úrodnej pôdy, alebo vody pre zavlažovanie. Medzi nepriaznivé prírodné podmienky samozrejme patria aj častý výskyt prírodných katastrof alebo nedostatok nerastných surovín. S nepriaznivými prírodnými podmienkami je však možné sa vysporiadať vhodnou politikou. Mnohé krajiny nemajú dostatok nerastných surovín a sú postihované často prírodnými katastrofami (napr. Japonsko), alebo nemajú pôdu vhodnú pre pestovanie poľnohospodárskych plodín (mnohé severské štáty) a napriek tomu sú vysoko rozvinuté. Nepriaznivé prírodné podmienky samozrejme môžu negatívne vplyvať na zaostalosť krajín (hlavne v Afrike), ale väčšinou nemajú rozhodujúci vplyv.

2.1.2 Nekompetentné vládne režimy

Neschopné vlády sú pravdepodobne najväčšou vnútornou príčinou zaostalosti. Vláda môže nevhodnou hospodárskou politikou spôsobiť obrovské škody. S neschopnými alebo nedemokratickými vládami sa väčšinou spája korupcia a nerozvinutosť inštitúcií ako napríklad vlastnícke práva, alebo dodržiavanie zákona, čo pochopiteľne podstatne brzdí rozvoj. Ekonóm Rehman Sobhan vo svojej knihe *Ako zlá vláda prekáža znižovaniu chudoby v Bangladéši* dokazuje, že neschopné vlády majú podstatne vyšší vplyv na pretrvávajúcu chudobu v zemi ako prírodné katastrofy, či vysoká hustota zaľudnenia a nedostatok prírodných zdrojov. Vlädám v Bangladéši chýba vízia hospodárskeho rozvoja krajiny, svoje záväzky nedokážu realizovať, kvôli nedostatočným administratívnym a technickým kapacitám a vládne rozhodnutia uprednostňujú záujmy jednotlivých mocenských skupín v krajine pred potrebami obyčajných ľudí (Sobhan 1998).

2.1.3 Ozbrojené konflikty ako zdroj chudoby

Náboženské konflikty a občianske vojny rozvracajú hospodárstvo. Od konca druhej svetovej vojny sa na našej planéte zrealizovalo viac ako 200 vojenských konfliktov, väčšina v rozvojových krajinách, hlavne v Afrike. Odhaduje sa, že viac ako 90 percent obetí boli civilisti, z toho 50 percent z nich deti (Honsch 2006). Ozbrojené konflikty znemožňujú pokrok v mnohých krajinách. Podľa OSN od konca 2. svetovej vojny sa skoro 100 miliónov ľudí stalo obeťami občianskych svárov a nepokojov na jednej strane a hladu a chudoby, spôsobenej týmito konfliktmi. Zhruba 50 miliónov ľudí bolo nútených opustiť svoje domovy. V posledných desiatich rokoch zahynuli pri ozbrojených konfliktoch dva milióny detí, jeden milión ďalších prišlo o rodičov a päť miliónov detí bolo zmrzačených. V Mozambiku zostalo v dôsledku vojny skoro 1,4 miliónov detí bez vzdelania³. V správe o ľudskom rozvoji z roku 1998 sa zdôrazňuje: „Ozbrojeným konfliktom sa nenávratne premárňujú roky rozvoja a budovania sociálnej infraštruktúry, vytvárania funkčných vládnych inštitúcií a podporovanie ekonomického rastu“³.

2.1.4 Vysoká miera zadĺženia

Vysoká miera zadĺženie bráni v hospodárskom rozvoji, pretože peniaze, ktoré by mali byť použité na verejné investície do infraštruktúry, školstva alebo zdravotníctva, sú miesto toho použité na splácanie dlhov. Nigéria ročne spláca 3,6 miliardy dolárov, na boj proti chudobe však vydáva iba 100 miliónov dolárov. 70 % obyvateľov žije pod hranicou biedy, vypočítanej na 1 dolár na deň. Na splácanie zahraničných dlhov vydáva Nigéria v prepočte na jedného obyvateľa desaťkrát viac než na zdravotníctvo (Krsek 2004). V rokoch 1990-1993 vynaložila zambijská vláda 37 miliónov dolárov na základné vzdelanie, zároveň však zaplatila v rovnakej dobe 1,3 miliardy dolárov vo forme dlhých splátok (Krsek 2004).

2.1.5 Vysoká miera orientácie hospodárstva na primárne produkty a technologická zastaranosť

Poľnohospodárske a primárne produkty majú nízku pridanú hodnotu. Pokiaľ je hospodárstvo zamerané prevažne na tieto produkty nemôže výrazne zvýšiť ekonomický rast a životnú úroveň. Ešte horší prípad nastáva situácií pokiaľ je krajina zameraná prevažne na jednu alebo dve poľnohospodárske komodity, čo zvyšuje zraniteľnosť jej hospodárstva. Kvôli nedostatočnej miere inovácií je produktivita práce často nízka. Podľa argentínskeho ekonóma Raula Prebischa sa svet rozdeľuje na dve časti – centrum a perifériu. Hospodárstvo krajín periférie (rozvojové krajiny) je orientované na poľnohospodárske a primárne produkty, zatiaľ čo vo vyspelých krajinách tvoria hlavnú časť výroby priemyselné produkty. Podľa Raula Prebischa je dopyt po priemyselných výrobkoch cenovo elastický a pri zvyšovaní produkcie nebude cena produktu klesať natoľko, aby to malo dopad na príjmy z predaja. Pri priemyselných výrobkoch navyše zákazník ľahšie akceptuje vyššiu cenu. Pre hospodárske vyspelé krajiny je tak postačujúce k hospodárskemu rastu zvýšiť výrobu. Dopyt po primárnych produktoch nie je cenovo elastický. Pri zvýšení produkcie bude ich cena klesať podstatne rýchlejšie ako u priemyselných výrobkoch. Pri prípadnom zvýšení cien môžu odberatelia prechádzať k alternatívnym dodávateľom. Pokiaľ sa bude hospodárstvo rozvojových krajín orientovať iba na produkciu primárnych komodít, nemôže podľa R. Prebischa dôjsť v týchto štátoch k výraznému hospodárskemu rastu (Honsch 2006).

2.1.6 Pandémia HIV/AIDS a iných chorôb

Ďalším výrazným problémom rozvojových krajín je hromadné rozšírenie mnohých chorôb. Tou najnebezpečnejšou je AIDS. Pandémiou AIDS trpia prevážne rozvojové krajiny. Zo 42 miliónov ľudí nakazených vírusom HIV/AIDS na svete žije 39 miliónov v rozvojových krajinách. V 23 krajinách Subsaharskej Afriky tvorí počet nakazených HIV/AIDS viac ako 5 percent populácie (Honsch 2006). Pandémia AIDS má obrovské negatívne dopady na hospodárstvo krajín ničením ľudského kapitálu. Rapídne znižuje priemernú dĺžku života, znižuje počet pracovnej sily. Nespôsobuje iba celkový úbytok pracovnej sily, ale aj znižuje jej celkovú kvalifikovanosť a vzdelanosť, pretože na HIV/AIDS umierajú viac starší ľudia. Zvyšujúci sa čas, ktorý človek trávi s chorým členom rodiny, alebo čas vynechaný v práci pre vlastnú chorobu ďalej znižuje produktivitu práce⁴. Nejedná sa iba o vírus HIV/AIDS. V zaostalých krajinách často zomierajú ľudia na ochorenia, na ktoré, pokiaľ by sa im dostalo adekvátnej lekárskej pomoci, zomrieť nemuseli. Jedná sa napríklad o maláriu, alebo choleru. Úmrtia na tieto choroby devastujú ľudský kapitál, podobne ako úmrtia na HIV/AIDS.

2.1.7 Nerovnomernosť procesu otvárania trhov

Vyspelé štáty sveta presadzujú v rozvojových krajinách liberalizáciu trhu. Sami pritom vlastné trhy neotvárajú zaostalým krajinám. V určitých odvetviach by mohli výrobky rozvojových krajín konkurovať výrobkom bohatých krajín (napríklad poľnohospodárstvo, textilné výrobky). Práve v oblastiach, kde nie sú výrobky vyspelých štátov konkurencieschopné, odmietajú tieto krajiny otvoriť svoje trhy a na výrobky zo zaostalých krajín sú uvalené clá. Pozitívnym faktorom je, že rozvojové krajiny svoje clá postupne znižujú (Honsch 2006).

2.1.8 Nevhodná hospodárska politika diktovaná rozvinutými krajinami rozvojovým krajinám

Práve za tento problém sú zodpovedné medzinárodné inštitúcie Svetová banka a Medzinárodný menový fond a Svetová obchodná organizácia. Už viac ako 20 rokov ovplyvňujú Svetová banka a Medzinárodný menový fond svojimi rozhodnutiami hospodársku politiku rozvojových krajín. Prístup zo strany týchto dvoch organizácií má

mnoho nedostatkov a slabín a je ďalším z dôvodov pretrvávania chudoby. Svetová banka a Medzinárodný menový fond často nútia rozvojové štáty robiť opatrenia, ktoré by hospodársky vyspelé krajiny nikdy neurobili. Nútia ich otvárať trhy tam, kde ich vyspelé krajiny nechávajú zatvorené, zvyšovať úrokovú mieru tam, kde by ju vyspelé krajiny znižovali a často ich nútia znižovať deficit štátneho rozpočtu tam kde by bohaté krajiny urobili opak (Stiglitz 2002a). Podľa nezávislých pozorovateľov sú mnohé projekty Svetovej banky neúspešné. V roku 1991 bolo aj podľa pomerne nenáročných kritérií až 37 percent projektov neúspešných (Wappenhans 1992). Nesprávnym hospodárskym reformám, ako sú napríklad programy štrukturálnych úprav, alebo nevhodné projekty Svetovej banky, sa budem venovať neskôr.

2.1.9 Nedodržiavanie záväzkov rozvojovej pomoci zo strany vyspelých krajín

Vyspelé krajiny sa mnohokrát zaviazali pomôcť formou finančných prostriedkov najchudobnejším krajinám sveta. Ich skutočne príspevky však takmer vždy zaostali za predsavzatiami. Už v roku 1970 sa zaviazali každoročne prispievať 0,7 percentami HDP rozvojovým krajinám. Tento záväzok nebol nikdy splnený. Výška rozvojovej pomoci krajín OECD klesla z 57,6 miliardy dolárov v roku 1990 (0,33 % HDP) na 54 miliárd v roku 2001, tj. 0,22 % HDP (Honsch 2006). Záväzok sa podarilo splniť iba štyrom krajinám: Nórsku, Švédsku, Luxembursku a Holandsku. Najmenší podiel na HDP z krajín OECD poskytujú USA (0,13 % HDP v roku 2006). Pokiaľ by každý štát OECD splnil 0,7 percentný záväzok, celková rozvojová pomoc by dosiahla 165 miliárd USD ročne, čo by podľa UNDP (rozvojový program OSN) bola podstatne vyššia suma ako odhadovaná suma potrebná na dosiahnutie Miléniových rozvojových cieľov (Honsch 2006). Pozitívny účinok zahraničnej rozvojovej pomoci je však diskutabilný a pozitívne výsledky môže priniesť iba vtedy, ak sa bude s prostriedkami nakladať správne. Mnohí odborníci sa k rozvojovej pomoci stavajú veľmi skepticky a nepovažujú ju za dôležitú pri potláčaní chudoby, iní zas tvrdia, že bez zahraničnej pomoci nie je možné naštartovať ekonomický rozvoj v najzaostalejších krajinách.

Niektoré z príčin chudoby by mohla banka svojou správnou politikou a projektmi podstatne redukovať. Napríklad správnymi projektmi v zdravotníctve by mohla podstatne znížiť úmrtnosť na bežné civilizačné ochorenia. Samozrejme úspešné projekty Svetovej banky v oblasti zdravotníctva existujú a hlavne v poslednej dobe došlo k navýšeniu

finančnej pomoci banky do tejto oblasti. Nesmieme však zabúdať, že až do polovice 90. rokov bola oblasť zdravotníctva v zaostalých krajinách bankou silne podfinancovaná na úkor financií do stavby baní, priehrad a iných projektov, ktoré neprispievali k redukcii chudoby. Taktiež musíme brať do úvahy, že politiky banky často doporučovali znížiť verejné výdavky, čo sa nepriaznivo dotklo práve zdravotníctva. Banka by mohla odpustiť dlhy, ktoré majú najchudobnejšie krajiny sveta u tejto inštitúcie a tlačiť na ostatné vyspelé krajiny k odpusteniu dlhov. K odpusteniu dlhov síce postupne dochádza (aj z iniciatívy Svetovej banky), ale dochádza k nim až príliš neskoro. Nesmieme zabúdať, že svojimi politikami v minulých obdobiach banka často zapríčinila nadmerné zadlžovanie sa zaostalých krajín. Banka má na rozvojové krajiny značný vplyv a je schopná tlačiť krajiny s nekompetentnou vládou k politickým reformám. V minulosti sa však často stávalo, že banka držala pri moci nedemokratické režimy a svojimi pôžičkami nepriamo brzdila reformy a podporovala korupciu. Až do polovice 90. rokov sa banka zaoberala iba ekonomickými reformami. Politickým aspektom rozvojovej pomoci sa zaoberá až v posledných desiatich rokoch. Podľa môjho názoru má banka značný vplyv na rozvojové krajiny, a preto nesie čiastočne spoluzodpovednosť za zlyhanie redukcie chudoby v mnohých štátoch a regiónoch sveta.

3 GEOGRAFICKÉ ASPEKTY AKTIVÍT SVETOVEJ BANKY

Svetová banka by mala pomáhať hlavne najchudobnejším krajinám sveta. Podľa životnej úrovne a HDP krajín by teda mali pôžičky Svetovej banky smerovať hlavne do oblastí Subsaharskej Afriky alebo Južnej Ázie, kde sa nachádzajú tie najchudobnejšie štáty sveta. Realita je však iná. Najväčšia časť pôžičiek banky a fondu smeruje do bohatších rozvojových krajín, ako napríklad Argentína alebo Brazília.

3.1 Rozloženie pôžičiek Svetovej banky

Rozloženie pôžičiek Svetovej banky je teritoriálne značne nerovnomerné. V rokoch 1980-2006 smerovalo najviac finančných prostriedkov Svetovej banky do Latinskej Ameriky (24 %), následovne do Východnej Ázie (23 %). Až na treťom a štvrtom mieste boli Južná Ázia (18 %) a Subsaharská Afrika (14 %), teda regióny s najnižšou životnou úrovňou, ktoré by pomoc potrebovali najviac. Región Východnej Európy a Strednej Ázie zahŕňa krajiny bývalého východného bloku. V 80. rokoch tento región z hľadiska pôžičiek Svetovej banky prakticky neexistoval, z tohto dôvodu sa nachádza vo výške pôžičiek až na piatom mieste (14 %). Po rozpade Sovietskeho bloku boli v prvej polovici 90. rokov mnohé z týchto krajín bankou silne podporované a získali značné množstvo finančných pôžičiek na rôzne projekty. Veľké množstvo úverov v prvých rokoch po páde železnej opony získali napríklad Česká republika, Maďarsko, Poľsko alebo krajiny bývalej Juhoslávie. V súčasnosti už do vyspelých krajín východnej Európy ako napríklad Česká republika alebo Slovinsko vysoké množstvo financií od Svetovej banky neprúdi. Tabuľka 2 a graf 2 ukazujú rozdelenie pôžičiek medzi jednotlivé svetové regióny v rokoch 1980-2006.

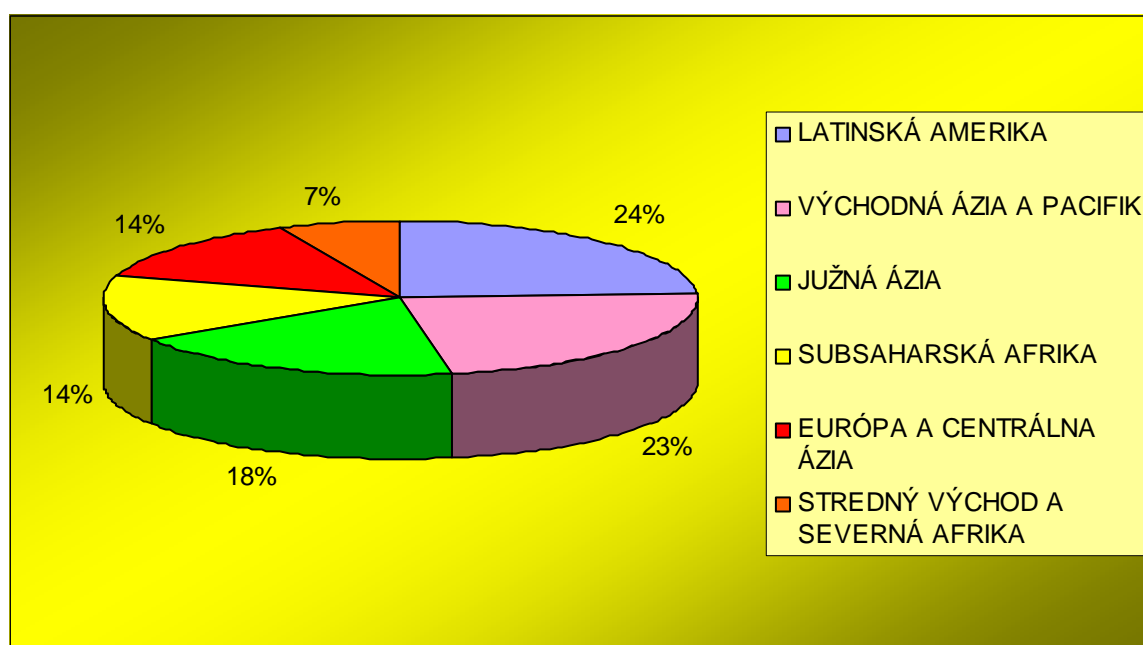

Tab. 2 – Rozdelenie pôžičiek Svetovej banky medzi regióny v rokoch 1980-2006

Región	Cena projektov v mil. USD	Percentuálny podiel
LATINSKÁ AMERIKA	209 911,62	24,07
VÝCHODNÁ ÁZIA A PACIFIK	202 856,49	23,26
JUŽNÁ ÁZIA	160 544,06	18,41
SUBSAHARSKÁ AFRIKA	121 291,74	13,91
EURÓPA A CENTRÁLNA ÁZIA	118 742,97	13,61
STREDNÝ VÝCHOD A SEVERNÁ AFRIKA	58 801,71	6,74

zdroj: www.worldbank.org

Graf 2 – Rozdelenie pôžičiek Svetovej banky medzi regióny v rokoch 1980-2006

zdroj: www.worldbank.org

Skúmať rozdelenie finančných prostriedkov Svetovej banky podľa výšky pôžičiek v absolútnych hodnotách za pomerne dlhé časové obdobie 1980-2006 môže byť veľmi nepresné. Jednotlivé regióny majú pochopiteľne rozdielny počet obyvateľov a výška pomoci v absolútnych hodnotách nemá preto vysokú vypovedajúcu hodnotu. Dôležitejšie je prepočítať výšku pôžičiek na jedného obyvateľa v kratších časových intervaloch, aby sme si mohli povšimnúť aj prípadnú zmenu a vývoj financovania banky. V rokoch 1980-1985 bolo rozdelenie finančných prostriedkov od Svetovej banky na jedného obyvateľa veľmi nerovnomerné. Jednoznačne najväčšie množstvo finančných prostriedkov získal región Latinskej Ameriky, nasledovaný regiónom Stredného východu. Podľa výskumu

Svetovej banky však žilo v roku 1981 v Latinskej Amerike iba 9,7 percent obyvateľov žijúcich v absolútnej chudobe a v regióne Stredného východu a Severnej Afrike iba 5,1 percent. V Subshararskej Afrike žilo v tom období 41,6 percent obyvateľov v absolútnej chudobe. Ázijské regióny boli na tom v tejto perióde ešte horšie a počet obyvateľov žijúcich v absolútnej chudobe bol vyšší ako 50 percent dostávali od Svetovej banky najmenšie množstvo financií prepočítané na jedného obyvateľa. Toto rozdelenie bolo v rozpore so základnou úlohou, ktorú si Svetová banka určila – pomoc najchudobnejším krajinám sveta.

Tab. 3 – Porovnanie regiónov podľa podielu na financovaní Svetovej banky a podielu chudobných obyvateľov v rokoch 1980-1985

Pôžičky Svetovej banky na osobu v rokoch 1980-1985	
LATINSKÁ AMERIKA	54,2
STREDNÝ VÝCHOD A SEVERNÁ AFRIKA	30,4
SUBSAHARSKÁ AFRIKA	28,5
EURÓPA A CENTRÁLNA ÁZIA	21,7
JUŽNÁ ÁZIA	20,0
VÝCHODNÁ ÁZIA A PACIFIK	12,7
Podiel obyvateľov žijúcich v absolútnej chudobe v roku 1981	
VÝCHODNÁ ÁZIA A PACIFIK	57,7
JUŽNÁ ÁZIA	51,5
SUBSAHARSKÁ AFRIKA	41,6
LATINSKÁ AMERIKA	9,7
STREDNÝ VÝCHOD A SEVERNÁ AFRIKA	5,1

zdroj: www.worldbank.org, CHEN, S., RAVALLION, M. (2004): How Have the World's Poorest Fared since the Early 1980s? The World Bank Research Observer, Washington D. C., 146 s.

O desať rokov neskôr k žiadnym podstatným zmenám nedošlo. Poradie regiónov vo výške pomoci zostalo nezmenné, s výnimkou regiónu Európy a Centrálnej Ázie, ktorý zahrňoval bývalé krajiny východného bloku. Tie boli na začiatku 90. rokov Svetovou bankou silne podporované. Došlo však k podstatnému zvýšeniu celkového množstva finančnej pomoci od Svetovej banky. Zatiaľ čo v rokoch 1980-85 pripadal na jedného obyvateľa všetkých rozvojových regiónov finančná pomoc vo výške 22 dolárov na osobu, v rokoch 1990-95 to už bolo 62 dolárov na osobu⁵.

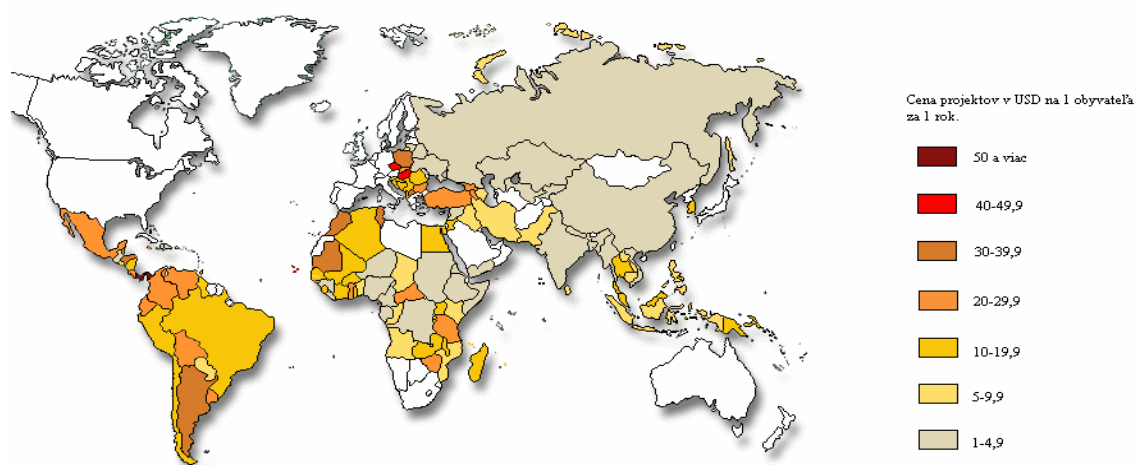
Tab. 4 – Porovnanie regiónov podľa podielu na financovaní Svetovej banky a podielu chudobných obyvateľov v rokoch 1990-1995

Pôžičky Svetovej banky na osobu v rokoch 1990-1995	
LATINSKÁ AMERIKA	148,1
EURÓPA A CENTRÁLNA ÁZIA	80,6
STREDNÝ VÝCHOD A SEVERNÁ AFRIKA	61,9
SUBSAHARSKÁ AFRIKA	58,6
JUŽNÁ ÁZIA	46,1
VÝCHODNÁ ÁZIA A PACIFIK	44,9
Podiel obyvateľov žijúcich v absolútnej chudobe v roku 1990	
SUBSAHARSKÁ AFRIKA	44,6
JUŽNÁ ÁZIA	41,3
VÝCHODNÁ ÁZIA A PACIFIK	29,6
LATINSKÁ AMERIKA	11,3
STREDNÝ VÝCHOD A SEVERNÁ AFRIKA	2,3

zdroj: www.worldbank.org, CHEN, S., RAVALLION, M. (2004): How Have the World's Poorest Fared since the Early 1980s? The World Bank Research Observer, Washington D. C., 146 s.

K významnejším zmenám došlo vo vývoji počtu obyvateľov žijúcich v absolútnej chudobe v jednotlivých regiónoch. Zatiaľ čo v bankou najmenej podporovaných regiónoch - vo Východnej Ázii a Pacifiku a v Južnej Ázii, došlo k významnému poklesu počtu chudobných – v prvom prípade o 33 percent, v druhom prípade o 12 percent, regióny Latinskej Ameriky A Subsaharskej Afriky zaznamenali mierny nárast podielu chudobných⁵. Obrázok 1 ukazuje výrazne nerovnomerné rozdelenie pôžičiek Svetovej banky na začiatku 90. rokov.

Obrázok 1 – Intenzita financovania projektov Svetovej banky v rokoch 1990-1995

zdroj: www.worldbank.org

V polovici 90. rokov s nástupom Jamesa Wolfensohna na post prezidenta Svetovej banky došlo vo vnútri banky k mnohým pozitívnym reformám. Na geografickom rozložení pôžičiek Svetovej banky sa to však príliš neprejavilo. Na začiatku nového tisícročia zostalo rozloženie pôžičiek Svetovej banky prakticky nezmenené v porovnaní so začiatkom 90. rokov (viz obrázok 2). Došlo iba k poklesu celkového množstva finančných prostriedkov poskytovaných na projekty. Zatiaľ čo v rokoch 1990-1995 pripadalo na jedného obyvateľa rozvojovej krajiny 62 dolárov, v rokoch 2000-2005 už iba 38 dolárov finančnej pomoci od banky⁵.

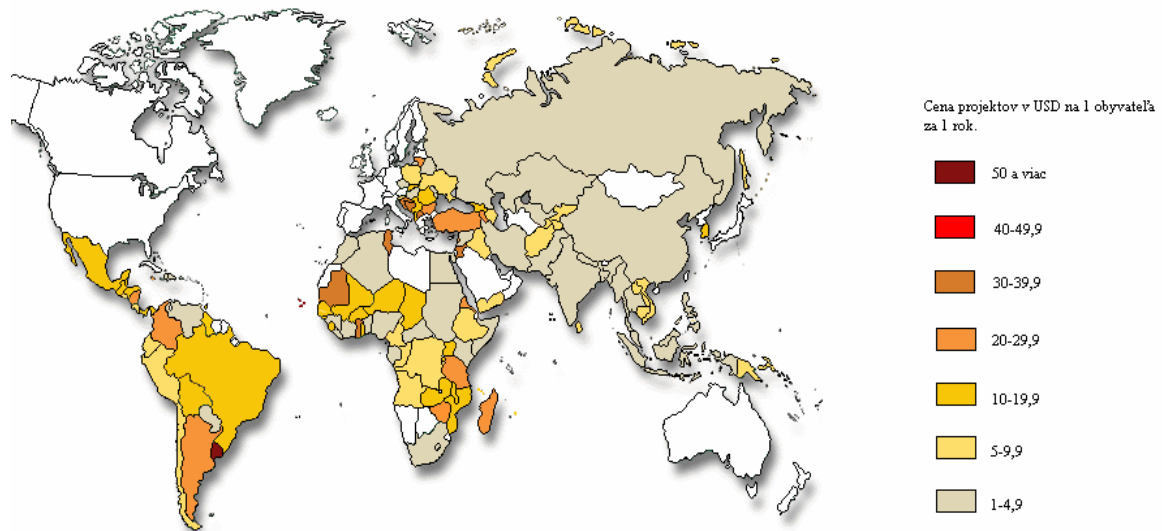
Tab. 5 – Porovnanie regiónov podľa podielu na financovaní Svetovej banky a podielu chudobných obyvateľov v rokoch 2000-2005

Pôžičky Svetovej banky na osobu v rokoch 2000-2005	
LATINSKÁ AMERIKA	87,7
EURÓPA A CENTRÁLNA ÁZIA	66,9
SUBSAHARSKÁ AFRIKA	58,6
STREDNÝ VÝCHOD A SEVERNÁ AFRIKA	29,0
JUŽNÁ ÁZIA	28,4
VÝCHODNÁ ÁZIA A PACIFIK	20,1
Podiel obyvateľov žijúcich v absolútnej chudobe v roku 2001	
SUBSAHARSKÁ AFRIKA	46,9
JUŽNÁ ÁZIA	31,3
VÝCHODNÁ ÁZIA A PACIFIK	14,9
LATINSKÁ AMERIKA	9,5
STREDNÝ VÝCHOD A SEVERNÁ AFRIKA	2,4

zdroj: www.worldbank.org, CHEN, S., RAVALLION, M. (2004): How Have the World's Poorest Fared since the Early 1980s? The World Bank Research Observer, Washington D. C., 146 s.

Trend rýchlo sa znižujúcej chudoby vo východnej a južnej Ázii pokračuje aj v súčasnosti. V regióne Východnej Ázie a Pacifiku žilo v roku 2001 už iba 14,7 percent obyvateľov v absolútnej chudobe. Obrovský pokrok učinila hlavne Čína, kde klesol podiel chudobných z 63,8 percent v roku 1981 na 16,6 percenta v roku 2001. V regióne Južnej Ázie urobila značný pokrok India, kde klesol podiel obyvateľov žijúcich v absolútnej chudobe z 54,4 percenta v roku 1981 na 34,7 percenta v roku 2001. V Latinskej Amerike a Afrike podiel obyvateľov žijúcich v absolútnej chudobe stagnuje, v Afrike dokonca mierne narastá.

Obrázok 2 – Intenzita financovania projektov Svetovej banky v rokoch 2000-2005

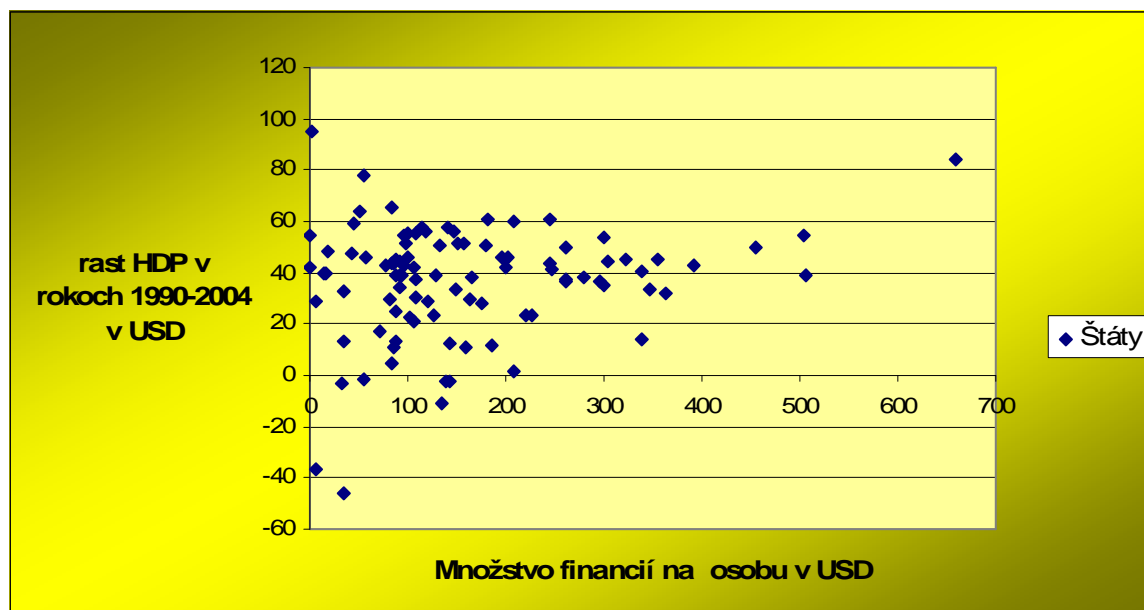

zdroj: www.worldbank.org

V posledných 25 rokoch zostáva trend rozdelenia financií Svetovej banky medzi jednotlivé regióny na projekty prakticky nemenený. Najväčšie množstvo financií na jedného obyvateľa dostáva Latinská Amerika. Pomerne značné množstvo dostáva aj Afrika, čo je určite pozitívny jav. Naopak najmenej finančných prostriedkov sa dostáva Ázijským krajinám, napriek tomu že v regióne Južnej Ázie zostáva naďalej veľké množstvo obyvateľov s príjmom pod hranicou absolútnej chudoby. O príčinách tohto nerovnomerného rozdelenia sa vedú diskusie. Pravdepodobne hlavným diferenciačným mechanizmom je ochota štátov plniť požiadavky a odporúčenia Svetovej banky na reformy. Najpodstatnejšie je však, či projekty Svetovej banky majú pozitívny vplyv na redukciiu chudoby. Výsledky nič také nenaznačujú. Zarážajúce je, že najväčší pokrok v odstraňovaní chudoby učinili bankou najmenej podporované ázijské regióny. Naopak podiel obyvateľov žijúcich v absolútnej chudobe v Latinskej Amerike a Afrike stagnuje, alebo mierne narastá. Svetová banka však neposkytuje rozvojovým krajinám iba pôžičky na projekty, ale čo je nemenej dôležité, od začiatku 80. rokov sa snaží aj usmerňovať a meniť hospodárske politiky jednotlivých krajín. Ázijské krajiny boli aj najmenej ovplyvnené politickými a ekonomickými radami Svetovej banky a programami štrukturálnych úprav. Krajiny ako India, Vietnam, ale hlavne Čína uplatňovali vlastnú

politiku a dosiahli väčšieho úspechu v odstraňovaní chudoby, ako krajiny, ktoré uskutočňovali reformy podľa rád Svetovej banky a Medzinárodného menového fondu. Politika Číny a iných ázijských krajín kládli veľký dôraz na úlohu verejných investícií do poľnohospodárstva, infraštruktúry, školstva a zdravotníctva, ktoré postavia základ pre rast tiahnutý súkromným sektorom. Taktiež zdôrazňovali zvýšenie produktivity poľnohospodárstva pomocou umelých hnojív, zavlažovania a moderných technológií ako odrazový most pre ekonomický rast. Investície do ciest a elektriny boli rovnako veľmi dôležité. Tieto politiky boli priamo v rozpore s programami štrukturálnych úprav Svetovej banky, ktoré až do polovice 90. rokov diktovala mnohým krajinám. Politiky štrukturálnych úprav akceptovala väčšina krajín Afriky a Latinskej Ameriky, ázijské krajiny ich aplikovali v podstatne menšej miere (Sachs 2007a). Tieto politiky boli založené na obmedzení či zastavení vládnych investícií a služieb. Banka sa 20 rokov snažila vylúčiť vlády z poľnohospodárstva, čo spôsobilo stagnujúcu produktivitu v poľnohospodárstve. Banka tiež presadzovala privatizáciu národného zdravotníctva, vodohospodárskych služieb a cestnej a elektrickej siete, pričom tieto kľúčovo dôležité sektory hrubo podfinancovala (Sachs 2007a). Politiky štrukturálnych úprav boli v druhej polovici 90. rokov čiastočne opustené, namiesto ktorých začala banka uplatňovať komplexnejšie rozvojové stratégie. Ako ukazujú výsledky z rokov 2000-2005, k redukcii chudoby v Afrických a Juhoamerických krajinách zatiaľ nedochádza. Pokúsil som zistiť, aký je vzťah medzi výškou finančnej pomoci od Svetovej banky na jedného obyvateľa a rastom HDP v rokoch 1990-2004. Použil som k tomu dáta za 96 rozvojových krajín zo všetkých regiónov sveta (viz. príloha, tabulka č. 5). Hodnota korelačného koeficientu činila 0,19. To znamená že neexistuje v podstate žiadna pozitívna závislosť medzi výškou pomoci od Svetovej banky a hospodárskym rastom (viz graf 3).

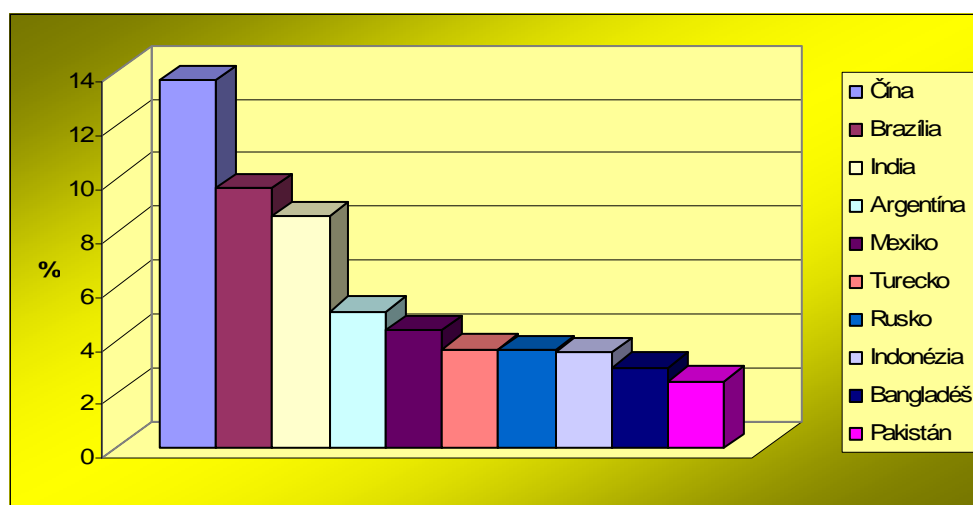
Graf 3 - Závislosť medzi množstvom pôžičiek od Svetovej banky a rastom HDP

zdroj: www.worldbank.org

Dnes je teda možné konštatovať, že medzi výškou pôžičiek Svetovej banky a redukciou chudoby vo svete nie je žiaden pozitívny vzťah. Banka býva taktiež kritizovaná, že napriek tomu, že jej cieľom je eliminovať chudobu v rozvojovom svete, okolo 57 percent pôžičiek v rokoch 1995-2004 smerovalo do desiatich krajín, ktoré mali jednoduchý prístup ku kapitálovým trhom (viz graf 4).

Graf 4 - 10 najväčších odberateľov pôžičiek v rokoch 1995-2004

zdroj: www.worldbank.org

Poznámka: uvádzaný je percentuálny podiel zo všetkých pôžičiek Svetovej banky

Pochopiteľne, hovoríme o absolútnych hodnotách finančných pôžičiek, čo nám dáva pomerne skreslené závery. Jedná sa o krajiny s vysokým počtom obyvateľov. Pokiaľ prepočítame množstvo financií na jednu osobu zistíme že krajiny ako Čína, India, alebo Indonézia dostávajú menej ako 50 USD na osobu v rokoch 1995-2004, zatiaľ čo priemer za toto obdobie činí 73 USD na osobu. Správne by mala Svetová banka poskytovať najviac finančných prostriedkov prepočítaných na jedného obyvateľa najchudobnejším krajinám s najnižším HDP. Skutočnosť je však úplne odlišná. Množstvo finančných prostriedkov poskytnutých Svetovou bankou vôbec nesúvisí s HDP krajiny. Naopak, napríklad v rokoch 1990-1995 dostávali najviac finančných prostriedkov krajiny s vyššou hodnotou HDP. Tabuľka 6 tento fakt potvrdzuje.

Tab. 6 - Štáty s najvyšším a najnižším príjmom pôžičiek na obyvateľa v rokoch 1990-1995

Štáty s najvyšším príjmom pôžičiek na osobu			Štáty s najnižším príjmom pôžičiek na osobu		
Štát	HDP/osoba	USD/osoba	Štát	HDP/osoba	USD/osoba
Panama	4 600	260,3	Eritrea	700	5,6
Česká Republika	11 100	193,4	Kambodža	500	5,5
Maďarsko	8 200	186,4	Vietnam	1 000	1
Honduras	1 900	154	Dem. rep. Kongo	1 000	2,5
Poľsko	5 600	143,5	Rovníková Guinea	1 200	2,3
Maroko	2 900	142,9	Šalamúnove ostrovy	1 700	0,8
Argentína	8 400	140,9	Moldavsko	3 300	0,8
Tunisko	4 000	135,7	Uzbekistan	1 600	0,8
Venezuela	2 800	119,4	Sudán	1 200	0,7
Mexiko	6 500	116,4	Ukrajina	7 000	0,6

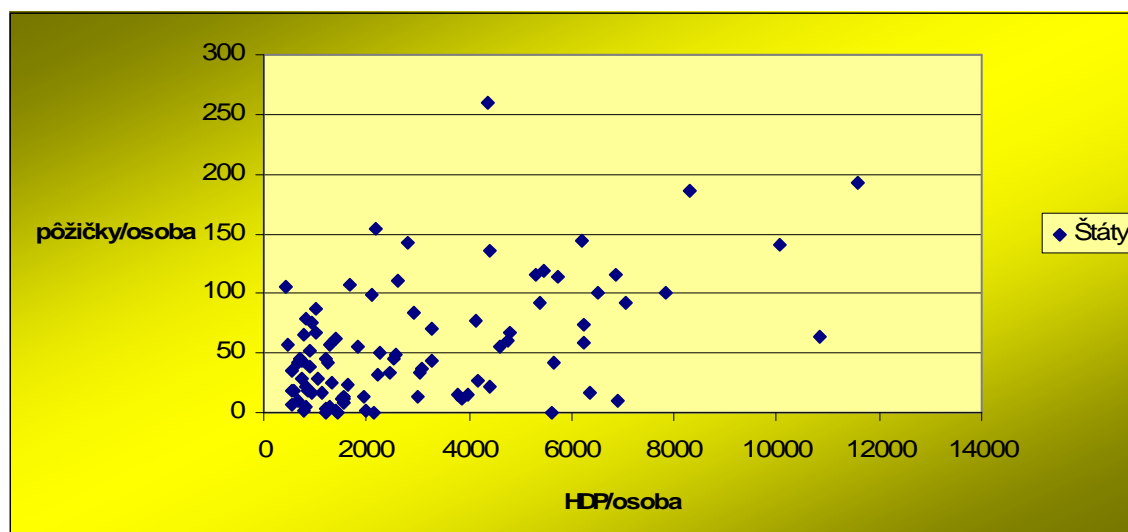
zdroj: www.worldbank.org

Poznámka: Údaje o pôžičkách všetkých odberateľov v prílohe č. 3, hodnoty HDP a počet obyvateľov sú udávané za rok 1990

Korelačný koeficient medzi HDP štátov a pôžičkami prepočítaných na jednu osobu v rokoch 1990-1995 vyšiel 0,501, čo znamená miernu závislosť. Krajiny s vyšším HDP teda v priemere v rokoch 1990-1995 dostávali viac finančných prostriedkov na osobu ako krajiny s nižším HDP. Graf 5 túto závislosť ukazuje.

Graf 5 - Závislosť medzi množstvom pôžičiek od Svetovej banky a HDP v rokoch 1990-1995

zdroj: www.worldbank.org

Poznámka: hodnoty HDP a počet obyvateľov sú udávané za rok 1990

V polovici 90. rokov bola Svetová banka kritizovaná od mnohých nevládných organizácií a ekonómov a musela uskutočniť aj niektoré reformy. Odrazilo sa to aj na rozložení pôžičiek banky medzi jednotlivé krajiny. Zatiaľ čo do polovice 90. rokov poskytovala banka väčšie množstvo finančných prostriedkov bohatším rozvojovým krajinám, v súčasnosti nie je medzi HDP krajín a peniazmi poskytnutých SB na osobu žiadna závislosť.

Tab. 7 – Štáty s najvyšším a najnižším príjmom pôžičiek na obyvateľa v rokoch 2000-2005

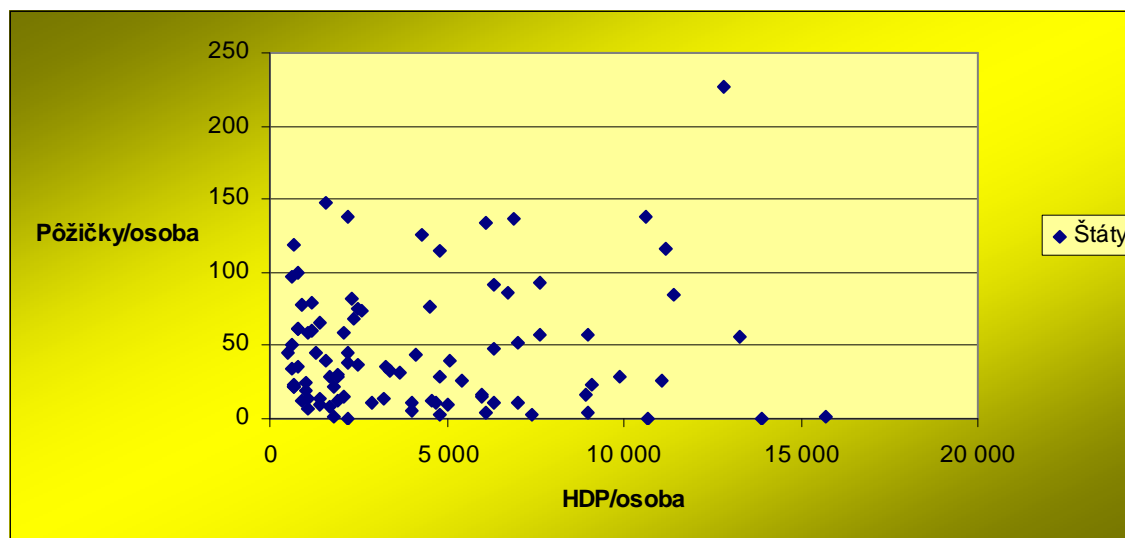
Štáty s najvyšším príjmom pôžičiek na osobu			Štáty s najnižším príjmom pôžičiek na osobu		
Štát	HDP/osoba	USD/osoba	Štát	HDP/osoba	USD/osoba
Uruguay	12 800	227,3	Egypt	4 000	5,2
Senegal	1 600	146,9	Malajzia	9 000	4,3
Ghana	2 200	138,5	Bielorusko	6 100	3,9
Chorvátsko	10 600	137,6	Venezuela	4 800	3,1
Tunisko	6 900	136,4	Thajsko	7 400	2,3
Bosna a Hercegovina	6 100	133,8	Moldavsko	1 800	1,4
Jordánsko	4 300	125,8	Česká republika	15 700	0,7
Eritrea	700	119,5	Juhoafrická Republika	10 700	0,7
Argentína	11 200	116,4	Maďarsko	13 900	0,2
Libanon	4 800	114,7	Šalamúnove ostrovy	2 200	0,2

zdroj: www.worldbank.org

Poznámka: Údaje o pôžičkách všetkých odberateľov v prílohe č. 4, hodnoty HDP a počet obyvateľov sú udávané za rok 2000

Korelačný koeficient závislosti medzi HDP krajín a množstva pôžičiek na jednu osobu pre obdobie 2000-2005 vyšiel 0,0991. Závislosť medzi dvoma uvedenými veličinami je minimálna. Oproti rokom 1990-1995 teda došlo k určitému zlepšeniu – Svetová banka aspoň už neuprednostňuje bohatšie rozvojové krajiny.

Graf 6 - Závislosť medzi množstvom pôžičiek od Svetovej banky a HDP v rokoch 2000-2005

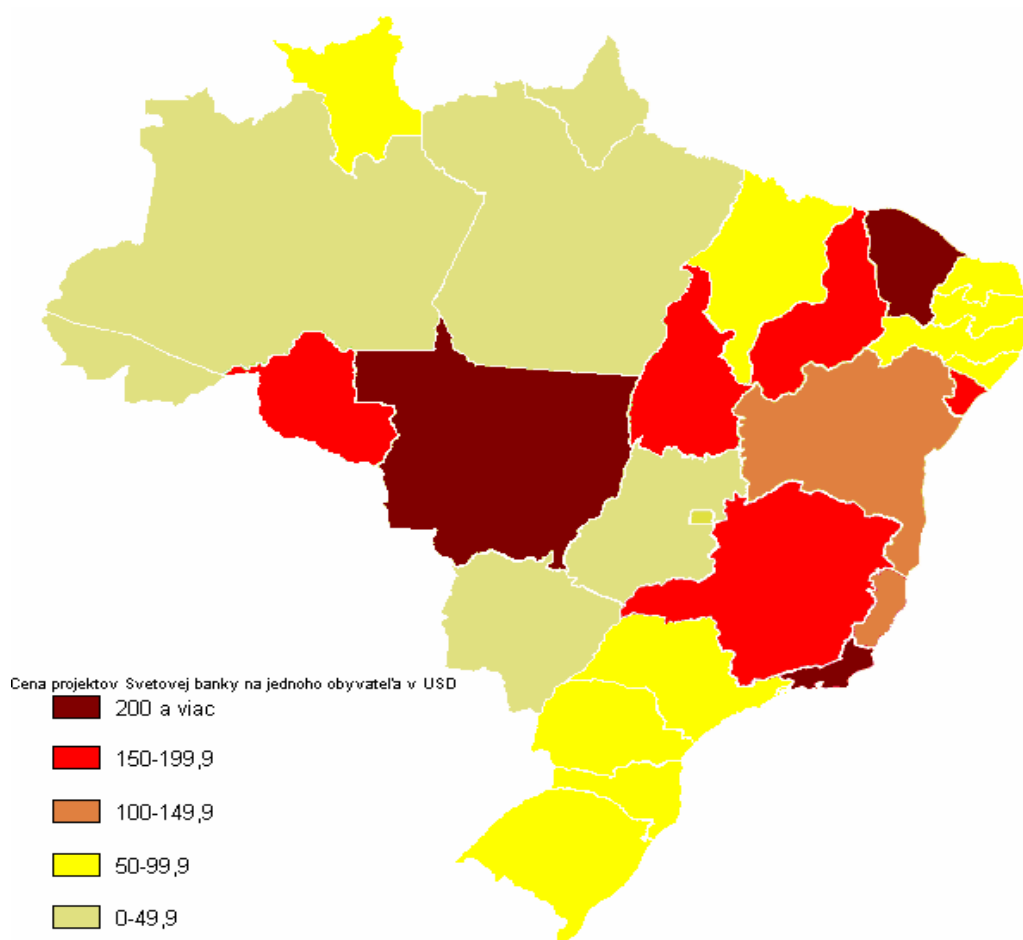
zdroj: www.worldbank.org

Poznámka: hodnoty HDP a počet obyvateľov sú udávané za rok 2000

Predchádzajúce údaje dokazujú, že pôžičky poskytované bankou na projekty medzi jednotlivé regióny sveta sú rozložené veľmi nerovnomerne. Nesúvisia s hospodárskou vyspelosťou krajín ani z ich HDP. Naopak v 80. rokoch a v prvej polovici 90. rokov poskytovala banka viac finančných prostriedkov (prepočítaných na jedného obyvateľa) bohatším rozvojovým krajinám. Po tvrdej kritike a reformách vedených Jamesom Wolfensohnom v druhej polovici 90. rokov došlo k určitému zlepšeniu. K ideálnemu stavu má však súčasná situácia ešte stále ďaleko.

Nerovnomerné rozdelenie pôžičiek možno taktiež pozorovať na úrovni jednotlivých štátov – za regióny. Pôžičky sú často sústredené prevažne do vyspelejších regiónov a to nielen v absolútnej hodnote ale aj v relatívnej (množstvo financií na osobu). Dáta za Čínu a Brazíliu tento fakt ukazujú.

Obrázok 3 – Intenzita financovania projektov Svetovej banky v Brazílii v rokoch 1990-2006

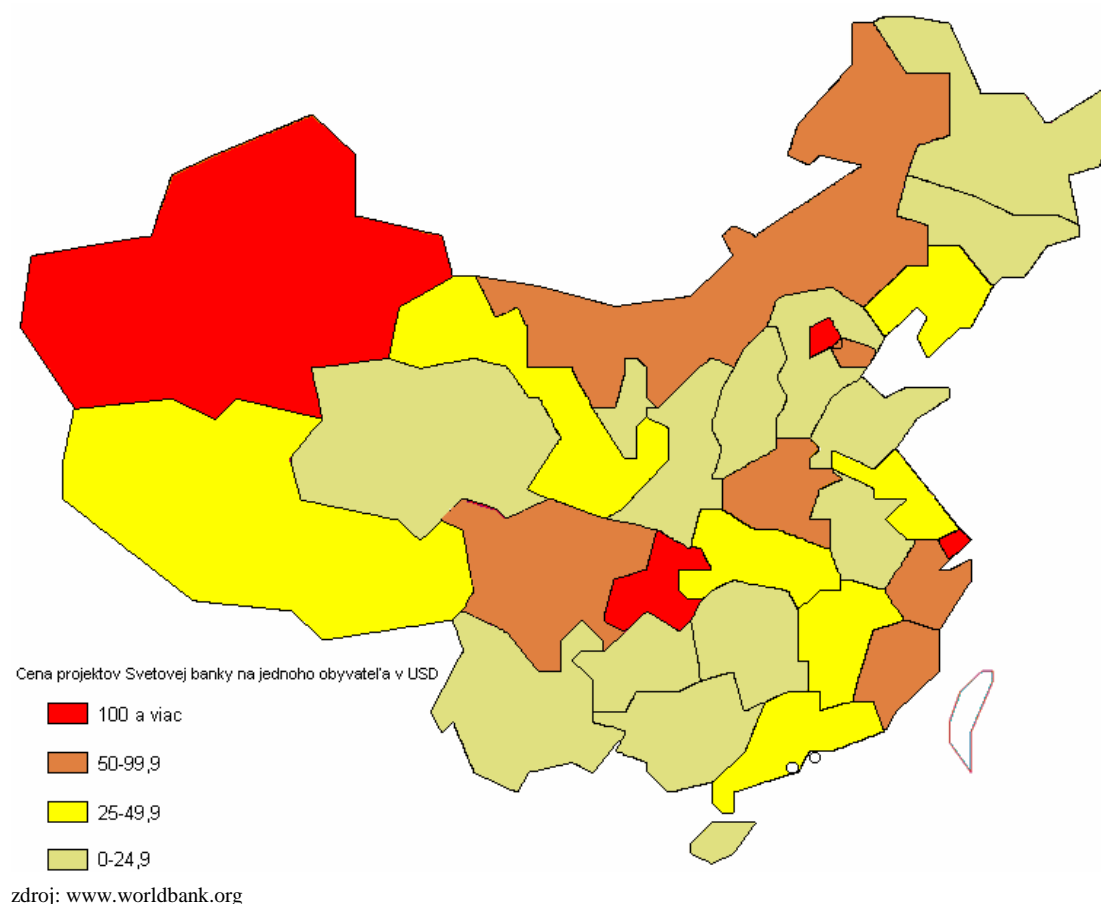

zdroj: www.worldbank.org

Najviac finančných prostriedkov prepočítaných na jedného obyvateľa v Brazílii získavajú vyspelejšie pobrežné regióny – Juhovýchodný región, kde sú situované najväčšie aglomerácie Rio de Janeiro a Sao Paulo, a Severovýchodný región, kde sú ďalšie veľké mestá ako Recife, či Salvador. Pričom napríklad HDP alebo HDI Juhovýchodného regiónu patrí k najvyšším v Brazílii. Naopak Severný región, ktorý je Svetovou bankou najmenej podporovaný, vykazuje najnižší HDP celej Brazílie.

Pokúsil som sa zistiť, aká je súvislosť medzi výškou pôžičiek od Svetovej banky na jedného obyvateľa v rokoch 1990-2004 všetkých 27 štátov Brazílie a ich HDI. Korelačný koeficient mi vyšiel 0,042. Medzi výškou pôžičiek banky a HDI jednotlivých štátov nie je žiadna súvislosť.

Obrázok 4 – Intenzita financovania projektov Svetovej banky v Číne v rokoch 1990-2006

V Číne taktiež neexistuje veľká súvislosť medzi výškou pomoci od Svetovej banky a vyspelosťou regiónu. Na jednu stranu dostáva relatívne vysoké množstvo financií zaostalý región Juhozápadnej Číny, ale vysoké množstvo financií dostáva aj najvyspelejší región Východnej Číny. Podobne medzi regiónmi z nízkymi príspevkami od Svetovej banky sa nachádza zaostalý región Severozápadnej Číny, ale aj pomerne vyspelý región Južnej Číny. Pokúsil som sa zistiť aká je súvislosť medzi výškou pôžičiek od Svetovej banky v rokoch 1990-2004 na jedného obyvateľa všetkých 31 štátov Číny a ich HDI. Korelačný koeficient mi vyšiel 0,549. Medzi výškou pôžičiek banky a HDI jednotlivých štátov je mierna závislosť. Vyspelejšie štáty Číny dostávajú od Svetovej banky väčšie množstvo finančných prostriedkov ako zaostalejšie. Je nutné podotknúť, že niektoré teórie regionálneho rozvoja, ako napríklad Hirschmanova teória nerovnomerného rastu tvrdia,

že je zo začiatku potrebné podporovať najvyspelejšie regióny. Ich rozvoj bude časom indukovať rast aj ďalších regiónov vrátane chudobných (Blažek, Uhlíř 2002).

Výsledky štatistickej analýzy bohužiaľ ukazujú Svetovú banku vo veľmi negatívnom svetle. Pôžičky nesmerujú do najchudobnejších krajín, neexistuje žiadny pozitívny vzťah medzi hospodárskou vyspelosťou či podielom chudobného obyvateľstva a výškou pomoci od banky. Rovnako neexistuje žiadna súvislosť medzi výškou finančnej pomoci od banky a znižovaním chudoby v jednotlivých krajinách, či ich hospodárskym rastom. Naopak, štátom, ktorým v prepočte na jedného obyvateľa poskytuje banka najmenej finančných prostriedkov a ich rozvojová politika nekorešponduje s hospodárskou politikou odporúčanou Svetovou bankou, vykazujú vyššie úspechy v eliminácii chudoby.

4 SVETOVÁ BANKA A JEJ ROZVOJOVÁ PRAX

Svetová banka je hlavným aktérom v boji proti chudobe už viac ako 50. rokov. Ako som uviedol v prechádzajúcej kapitole, redukovať chudobu sa banke (prinajmenšom v niektorých regiónoch) nedarí. V jednotlivých obdobiach sa snažila Svetová banka uplatňovať na rozvojové krajiny rozličné stratégie, ktoré by mali eliminovať chudobu a naštartovať hospodársky rast.

4.1 Stratégie Svetovej banky v boji proti chudobe

Stratégie Svetovej banky sa v jednotlivých dekádach menili. Mali na ne podstatný vplyv jak ekonomické teórie a teórie regionálneho rozvoja, ktoré sa v danej dobe tešili obľube a boli všeobecne uznávané, tak neskôr aj skúsenosti (prevažne negatívne) z jej predchádzajúcich politík. V 50. a 60. rokoch prevládal vo svete keynesiánsky prístup k ekonomike. Úspech krajín západnej Európy v povojnovej rekonštrukcii a ich rýchly hospodársky rast bol chápaný ako dôkaz jej správnosti a keynesiánske myšlienky boli všeobecne uznávané. Za hlavný motor rozvoja zaostalých regiónov boli považované investície zo súkromného a verejného sektoru. Na základe tejto teórie bola v prvých desaťročiach postavená aj politika Svetovej banky. V 80. rokoch prevládal v svetovej ekonómii neoliberalný prístup preferujúci decentralizáciu, malú rolu štátu, deregulačné opatrenia, liberalizáciu a otvorenie trhov ako kľúč k ekonomickému rastu. Na podobnej báze bola založená v 80. a v prvej polovici 90. rokov aj politika Svetovej banky voči rozvojovým krajinám. V dnešnej dobe prevláda názor, že neexistuje žiadna univerzálna teória, ktorá by zabezpečila ekonomického rast vo všetkých krajinách sveta. Veľké ekonomické teórie sú často pokladané za silne zjednodušujúce. Dôraz sa kladie na špecifické podmienky v jednotlivých krajinách. V jednej krajine môže určitá hospodárska politika fungovať, zatiaľ čo v druhej môže rovnaká politika spôsobiť stagnáciu. Dôraz sa kladie na inštitúcie ako napríklad vymáhateľnosť práva, rešpektovanie súkromného vlastníctva, či nezávislé súdnictvo. Taktiež sa v dnešnej dobe pripisuje veľký význam technologickým inováciám a takzvaným mäkkým faktorom ako tradičné hodnoty, kolektívna spolupatričnosť či návyky obyvateľov. Svetová banka sa vo svojej politike

k rozvojovým krajinám snaží zohľadniť tieto trendy. Celkovo by som pre zjednodušenie rozdelil stratégie Svetovej banky na redukciu chudoby uplatňované od jej vzniku po súčasnosť na tri hlavné obdobia (časové obdobia sú orientačné, k zmene nedošlo z jedného roku na druhý):

1950 - 1980 - stratégie zamerané na masívne investície, často vychádzajúce z keynesiánskych teórií,

1980 - 1995 - programy štrukturálnych úprav, inšpirované neoliberalnými teóriami,

1995 - súčasnosť - obdobie veľkých reforiem a snaha praktizovať stratégie, preferujúce komplexný prístup k boji proti chudobe, zdôrazňujúce špecifické podmienky jednotlivých krajín a nutnosť praktikovať rôzne politiky v závislosti od konkrétnych potrieb štátov.

4.1.1 Obdobie investícií (1950-1980)

Keynesiánska teória považuje za hlavný motor rastu masívne investície z verejného a súkromného sektoru do problémových regiónov. Za predpokladu, že zaostalé krajiny majú veľmi obmedzený prístup k súkromnému kapitálu a zároveň verejný sektor v chudobných štátoch nedisponuje dostatkem finančných prostriedkov, jedinou možnosťou pre hospodársky rozvoj sú investície zo zahraničia. V tomto období sa Svetová banka zameriavala iba na pôžičky na jednotlivé projekty v priemysle a infraštruktúre, ktoré mali zaistiť ekonomický rast. Z finančných prostriedkov získaných prudkým hospodárskym rozvojom mali byť pôžičky neskôr splatené. Motorom rastu mal byť silný štát. Do roku 1973 ešte nebola redukcia chudoby hlavným cieľom banky a predpokladalo sa, že hospodársky rast automaticky eliminuje chudobu a prinesie kvalitné životné podmienky všetkým vrstvám spoločnosti. Politika banky sa zameriavala hlavne na ekonomiku a vôbec sa nevenovala politicko-sociálnym a inštitucionálnym reformám. V tomto období skutočne zaznamenala väčšina krajín hospodársky rast. K redukcii chudoby však nedošlo, naopak došlo k zvýšeniu sociálnych rozdielov v spoločnosti (Linder, Strnad 2006). Banka čelila v tomto období kritike. Najviac jej bolo vyčítané, že prehliada pretrvávajúce ekonomické podmienky z kolonializmu, ktoré boli podstatnou brzdou v hospodárskom rozvoji. Inštitúcia taktiež nevypracovala stratégiu zameranú na redukciu chudoby. Kritizovaná bola aj neekologickosť jednotlivých

projektov, tak aj centralizmus a hlavná myšlienka, že motor pre hospodársky rozvoj predstavuje silný štát (Linder, Strand 2006). Na obranu Svetovej banky možno pripomenúť, že v tomto období nebola ešte redukcia chudoby jej hlavnou prioritou.

K určitým zmenám došlo na začiatku 70. rokov s nástupom Roberta McNamaru na prezidentské kreslo Svetovej banky. Predchádzajúce politiky sa neukázali ako úspešné, nerovnosť medzi chudobnými a bohatými sa neustále zvyšovala, navyše počet chudobných neustále stúpala (Linder, Strand 2006). Nesmieme zabudnúť, že v tomto období prebiehala studená vojna a mnohé pôžičky Svetovej banky brali ohľad na strategické záujmy vyspelých západných mocností. Jediným účelom pôžičky sa mnohokrát stávalo udržanie vládnuceho režimu (často nedemokratického a skorumpovaného) na strane západu. O hospodársky rast často vôbec nešlo. V tomto období ovládali mnoho rozvojových krajín autoritárske nedemokratické režimy, ktoré boli buď na strane západu alebo Sovietskeho zväzu (Stiglitz 2005b). V roku 1973 McNamara určil ako hlavnú prioritu Svetovej banky znižovanie chudoby vo svete. Redukcia chudoby sa tak stala hlavným kritériom pri hodnotení úspešnosti banky. V 70. rokoch sa za hlavnú príčinu chudoby a zaostalosti považovala malá produktivita značnej časti obyvateľov rozvojového sveta. Projekty sa zameriavali na podporu chudobných ľudí a verilo sa, že ich zvýšená produktivita napomôže ekonomickému rastu (Linder, Strand 2006). Projekty často smerovali na pomoc rozvoju poľnohospodárstva alebo rybolovu. Robert McNamara tiež presadil veľkolepé, ale ekologicky pustošivé infraštruktúrne projekty (Roghoff 2007c). Jediný rozdiel oproti predchádzajúcemu prístupu bol, že rozvoj nemal zaručiť silný štát ale zvýšená produktivita bežných chudobných ľudí. Celkový princíp bol však stále ten istý - masívne pôžičky od banky na jednotlivé projekty mali naštartovať hospodársky rast a znížiť chudobu. Banka ďalej brala ohľad iba na ekonomické aspekty rozvoja a politicko-sociálne a inštitucionálne aspekty zanedbávala.

McNamarove reformy však nepriniesli žiadne pozitívne výsledky a počet chudobných sa neznižoval. Kritici naďalej upozorňovali na zanedbávanie politických aspektov boja proti chudobe a neznalosť prostredia v rozvojových krajinách. Objavilo sa aj množstvo odborníkov, ktorí spochybňovali účinnosť rozvojovej pomoci a tvrdili, že táto forma pomoci nemôže mať pozitívny vplyv pri redukcii chudoby. Jedným z najvýznamnejších kritikov zahraničnej rozvojovej pomoci bol anglický ekonóm

maďarského pôvodu Peter Bauer. Ten nespochybnil iba projekty Svetovej banky ale aj celkový koncept rozvojovej pomoci.

Jeho stúpenci, sústredení v CATO Inštitúte, nezávislej, neziskovej verejnej nadácii pre politický výskum so sídlom vo Washingtone (Inštitút predstavuje čelných pravicových kritikov Svetovej banky), vidia hlavné negatíva zahraničnej rozvojovej pomoci v týchto oblastiach:

- zahraničná pomoc posiluje vládny sektor na úkor privátneho sektoru,
- zahraničná pomoc podporuje a zosiluje existujúcu korupciu,
- zahraničná pomoc môže brzdiť tlak na ďalšie potrebné reformy a snahu o redukciu korupcie,
- zahraničná pomoc nie je rozdeľovaná na báze potrebnosti, ale berie v úvahu strategické a geopolitické záujmy darcovskej krajiny (Dorn 2003).

Mnohí ďalší odborníci považovali pôžičky na projekty, ako jediný bankou praktikovaný prostriedok k odstráneniu chudoby, za naprosto nedostatočný a neefektívny. Ďalší zasa kritizovali, že politika Svetovej banky bola determinovaná záujmami hlavných darcov, teda vyspelých západných ekonomík (Linder, Strand 2006). V čase studenej vojny sa ich rozhodovanie pochopiteľne často neriadilo záujmami chudobných. Zadlženosť rozvojových krajín rástla. Pôžičky Svetovej banky mali byť splatené z kapitálu získaného z očakávaného hospodárskeho rastu, ale vzhľadom na to, že ekonomický rast sa nedostavil v dostatočnej miere a mnohé projekty nemali žiadnu návratnosť a nespĺnili očakávania, dlhy nebolo možné splatiť (Linder, Strand 2006).

4.1.2 Obdobie programov štrukturálnych úprav (1980-1995)

Koncom sedemdesiatych rokov zasiahlo svet niekoľko hospodárskych kríz. Bohaté priemyslové krajiny znížili kvóty na odber tovaru dovážaného z rozvojových krajín. Ceny komodít, ktoré vyvážali zaostalé krajiny sa prudko znížili. Tieto štáty tak stratili zdroj príjmov, z ktorých splácali svoj dlh. V predchádzajúcom období sa mnohé štáty prudko zadlžovali. Na začiatku osemdesiatych rokov sa ich situácia ešte zhoršila, pretože dlhy v dôsledku zvýšených úrokových sadzieb stúpili. Spojené štáty totiž zareagovali na ropnú krízu v roku 1979, na zvýšenú infláciu a prepad amerického dolára zvýšením úrokovej sadzby. K navráteniu sily doláru síce došlo, ale za cenu zvýšenia

úrokových sadzieb na celom svete, čo najviac postihlo rozvojové krajiny. Mnohé štáty neboli schopné splácať svoj dlh. Došlo k takzvaným dlžným krízam. Najviac boli postihnuté ekonomiky Latinskej Ameriky a Afriky (Lindner, Strnad 2006). Vysoké zadlženie tvorilo obrovskú prekážku v hospodárskom rozvoji týchto krajín. V tomto období začala vo vyspelých štátoch prevládať neoliberálna ekonomická teória.

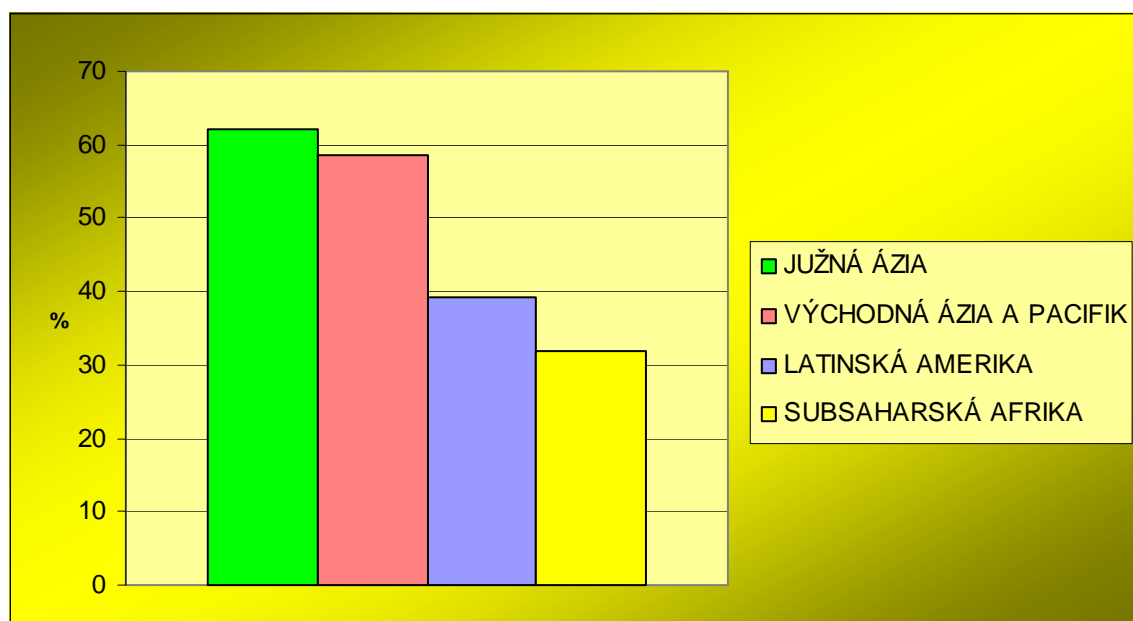
Na začiatku osemdesiatych rokov teda prichádza Svetová banka a Medzinárodný menový fond s programami štrukturálnych úprav, ktoré majú krajinám zabezpečiť hospodársky rast a umožniť splácanie dlhov. Táto politika je tiež nazývaná ako Washingstonský konsenzus. Finančné prostriedky od Svetovej banky na projekty boli práve podmienené prijatím programov štrukturálnych úprav. V prvej polovici 80. rokov sa krajinám tretieho sveta dostalo ubezpečenia, že štrukturálne úpravy sú nepostrádateľné pre ich hospodársky vývoj. Pokiaľ by tieto krajiny podmienky od banky a fondu neprijali, hrozilo im odrezanie od zahraničných finančných zdrojov. Skoro všetky štáty nakoniec na tieto programy pristúpili, pretože to bola jediná cesta ako získať potrebné pôžičky (Valach 2001). Od osemdesiatych rokov tak nesie banka spoluzodpovednosť za vývoj v rozvojových krajinách, pretože začala spoluurčovať ich hospodársku politiku (spolu s Medzinárodným menovým fondom). Medzi opatrenia, ktoré jednotlivé krajiny v rámci programov štrukturálnych úprav museli prijať obvykle patrilo:

- zníženie štátnych výdavkov, hlavne na sociálne účely,
- zameranie ekonomiky na priamy export primárnych komodít a nerastných surovín,
- devalvácia meny - postupné znehodnocovanie miestnej meny za účelom dosiahnutia exportnej konkurencieschopnosti,
- liberalizácia kapitálových a domácich trhov, odstránenie obchodných prekážok,
- otvorenie ekonomiky svetovému obchodu,
- vyrovnaný štátny rozpočet,
- odstránenie cenových bariér, rušenie štátnych subvencií,
- privatizácia štátnych podnikov,
- posilovanie práv zahraničných investorov.

Ako možno vidieť, reformy sa sústredili iba na ekonomickú oblasť a zanedbávali politické a inštitucionálne aspekty hospodárskeho rozvoja. Napriek tomu, že programov štrukturálnych úprav sa zúčastnili prakticky všetky krajiny vtedajšieho rozvojového sveta,

jednotlivé štáty ich praktikovali v rozličnej miere. Latinská Amerika uplatňovala odporúčania Svetovej banky najviac. Zásadný vplyv mali aj na Afriku. Naopak ázijské krajiny programy štrukturálnych úprav síce oficiálne prijali, ale mnohé z nich postupovali podľa vlastných taktiež trhovo orientovaných rozvojových politík. Jednalo sa napríklad o Čínu, Indiu alebo Vietnam (Rodrik 2006). Ako som uviedol v predchádzajúcej kapitole, v tomto období získavali štáty Východnej a Južnej Ázie na jedného obyvateľa najmenšie množstvo financií od Svetovej banky.

Graf 7 – Rast HDP na jedného obyvateľa podľa regiónov v rokoch 1980-1995

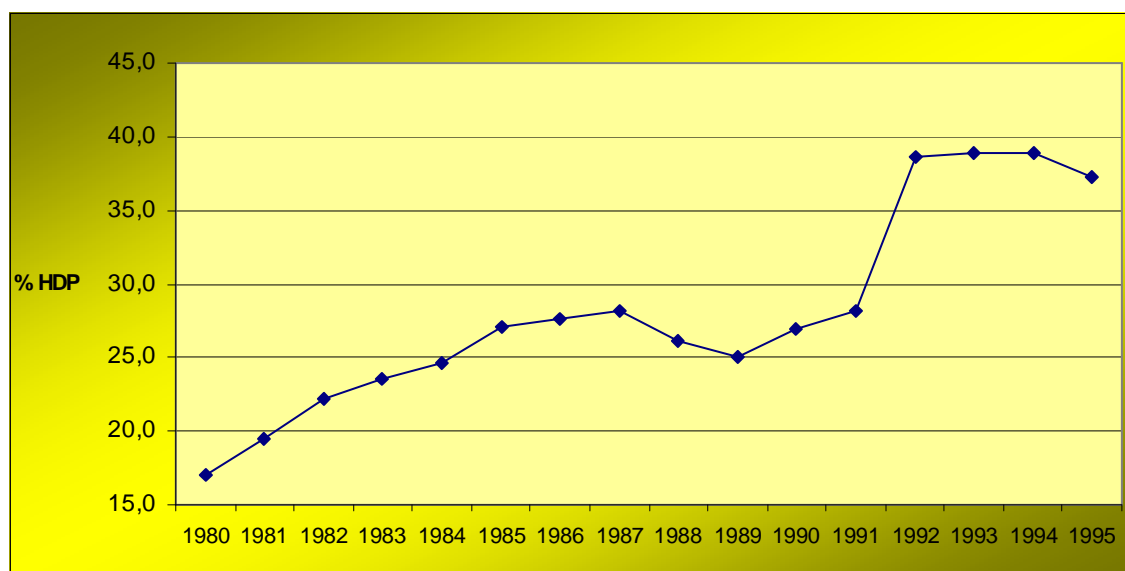
zdroj: www.imf.org

Z grafu je možné vidieť, že v období programov štrukturálnych úprav práve regióny, ktoré nimi boli najmenej ovplyvnené, dosiahli najvyšší hospodársky rast. Programy štrukturálnych úprav sa nezameriavali priamo na znižovanie chudoby, ale na hospodársky rast a redukciu dlhu. Počítali s krátkodobým znížením životnej úrovne hlavne najchudobnejšieho obyvateľstva. Nasledovaný hospodársky rast umožnený neoliberálnymi reformami mal zaistiť zvyšovanie kvality života všetkých obyvateľov.

Programy štrukturálnych úprav však nepriniesli očakávané výsledky. V 80. rokoch sa vo väčšine krajín, ktoré prijali programy, znížili jednotlivé ľudské indikátory. Zníženie štátnych výdavkov drasticky zasiahlo oblasť zdravotníctva a školstva. Školská dochádzka a zdravotné služby zaznamenali prepád a stagnáciu. Väčšinou sa aj znížili reálne mzdy

(Lindner, Strnad 2006). V Latinskej Amerike a Afrike došlo k absolútnemu aj relatívnemu nárastu chudoby.

Graf 8 – Vývoj zahraničného dlhu rozvojových krajín v rokoch 1980 -1995

zdroj: www.imf.org

Hlavným cieľom programov štrukturálnych úprav bolo zníženie dlhov jednotlivých krajín a naštartovanie hospodárskeho rastu. Ani k jednému nedošlo. Vonkajší dlh zaostalých krajín sa v priemere zvýšil z 17,1 percent HDP v roku 1980 na 37,2 percent HDP v roku 1995 (viz graf 8). Americký ekonóm K. Roghoff tvrdí: „Dlhové bremeno tretieho sveta nie je viac než výsledková listina minulých rozvojových neúspechov“ (Roghoff 2005). Medzi hlavné nedostatky Washingtonského konsenzu patria:

- Hlavnou príčinou hospodárskych problémov rozvojových krajín koncom 70. rokov bol ich vysoký zahraničný dlh, ktorého splácanie ukrajovalo značné čiastky z ich rozpočtov a znížené ceny primárnych exportných komodít, čo znižovalo príjmy zaostalých krajín. Programy štrukturálnych úprav sa tento stav nesnažili nijako zmeniť, brali ho ako prirodzenú prekážku (Stewart 1995).
- Politika Svetovej banky ešte viac posilnila tieto dve príčiny hospodárskych problémov. Zvýšená produkcia primárnych komodít pre export mala za následok ďalšie znižovanie ich cien na svetových trhoch. Nové pôžičky zvyšovali celkový dlh zaostalých krajín. Celkový koncept riešenia problémov s dlhom ďalšími pôžičkami sa ukázal ako chybný (Stewart 1995).

- Redukcia štátnych výdavkov mala za následok zavedenie poplatkov v školstve a zdravotníctve. Dochádzalo aj k zatváraniu škôl, či nemocníc. Tieto faktory podstatne zhoršili situáciu chudobných obyvateľov. Školstvo a zdravotníctvo sa tak pre mnohých obyvateľov stalo nedostupné, čo malo negatívny následok na celkovú vzdelanosť obyvateľstva a spôsobilo zvýšenú úmrtnosť na bežné civilizačné choroby. V boji proti HIV/AIDS, ktorý sa rýchlo šíril v rozvojových krajinách, bolo tiež potrebné silnejšie zdravotníctvo. Tieto faktory mali pochopiteľne negatívne dopady na hospodársky rast. Kvalitné zdravotníctvo a školstvo sú pritom všeobecne pokladané za základné predpoklady dlhodobu udržateľného rozvoja⁶.
- Programy štrukturálnych úprav zanedbávali politické faktory. Neschopné vlády rozvojových krajín boli často hlavnou príčinou ich hospodárskych problémov. Kvôli nekompetentným vládam dochádzalo k bezúčelným rozpočtovým schodkom, vysokým pôžičkám a sprenevere majetku skorumpovanou vládnu elitou. Tieto problémy sa Svetová banka nepokúšala nijak riešiť (Lindner, Strnad 2006).
- Pôžičkami Svetovej banky bolo masívne podporované rozširovanie poľnohospodárskych monokultúr. Ich následný export mal priniesť financie potrebné pre splatenie dlhov. Okrem zníženia cien týchto komodít na svetových trhoch to malo aj iné negatívne dopady. Jednostranne zamerané hospodárstvo je veľmi zraniteľné hlavne voči cenovým výkyvom. Kvalitná pôda bola vyhradená exportným komoditám, čo spôsobilo zhoršenie pôdy pre bežných poľnohospodárov a stratu potravinovej sebestačnosti (Stewart 1995). Poľnohospodárska reforma je často pokladaná za príčinu rozsiahlej urbanizácie zaostalých krajín, vzniku množstva chudinských štvrtí na okrajoch veľkých miest (slumy) a rozsiahlej migrácie do rozvinutých krajín⁶.
- Programy štrukturálnych úprav viedli k zvyšovaniu sa nerovností medzi obyvateľstvom rozvojových krajín a tak aj k nárastu sociálnych nepokojov.
- Privatizácia štátneho majetku bola tiež často kritizovaná. Štátny majetok bol predaný bez ohľadu na to či generoval zisk alebo nie. Majetok sa dostal do rúk zahraničných investorov, alebo skorumpovaných národných elít a cieľ verejnej prosperity bol pochopiteľne zamenený za cieľ čo najväčšej akumulácie kapitálu a čo najvyššieho zisku. Privatizácia je samozrejme v mnohých prípadoch veľmi

užitočná, ale iba za predpokladu, že sa predá majetok, ktorý v štátnych rukách nemohol byť rozumne spravovaný, či konkurencieschopný a v rukách zahraničného investora by mohol prosperovať. Privatizácia služieb, ktoré plnia širokú sociálnu rolu a preto nevykazujú zisk (napríklad zdravotníctvo, vodohospodárske služby, cestná a elektrická sieť), ku ktorej v rozvojových krajinách dochádzalo, mala neblahé účinky na mnohých obyvateľov a neprispela ani k ekonomickému rastu⁶.

- Programy štrukturálnych úprav nebrali ohľad na životné prostredie. Investori, ktorí vstúpili na trhy rozvojových krajín, sa snažili vyrábať čo najlacnejšie produkty a preto sa pokúšali maximálne znížiť náklady. Nové priemyselné závody tak pochopiteľne používali tie najlacnejšie metódy výroby bez ohľadu na ich negatívne dopady na životné prostredie. Väčšina programov štrukturálnych úprav neobsahovala žiadne regulačné klauzule na ochranu životného prostredia⁶.
- Programy štrukturálnych úprav nútili rozvojové krajiny otvoriť trhy a odstrániť jednotlivé tržné obmedzenia. Rozvinuté krajiny však svoje trhy neotvorili a mnohé z ich produktov, ktoré prúdili na trhy zaostalých krajín, boli dotované. Domáce podniky a továrne pochopiteľne nemohli v tomto nerovnom súboji uspieť. Došlo tak ku krachom mnohých miestnych podnikov a likvidácií tradičných ekonomických vzťahov (Honsch 2006).
- Programy štrukturálnych úprav neúmerne zasahovali do suverenity jednotlivých štátov, pretože prostredníctvom týchto politík im banka a fond v podstate určovali ich ekonomickú a hospodársku politiku.
- Programy štrukturálnych úprav diktovali rovnakú stratégiu všetkým krajinám bez ohľadu na špecifické podmienky v jednotlivých štátoch. Určitá politika môže v jednej krajine fungovať, v druhej môže spôsobiť hospodársku stagnáciu. V dnešnej dobe je jasné, že žiadny univerzálny recept pre ekonomický rast a redukciu chudoby neexistuje.

Programy štrukturálnych úprav boli kritizované jak pravicovými tak ľavicovými odborníkmi. Najďalej išli niektorí ľavicoví kritici, ako napríklad filipínsky profesor sociológie Walden Bello, či člen Medzinárodného fóra o globalizácii David Korten. Programy štrukturálnych úprav podľa nich od začiatku slúžili nadnárodným korporáciám a taktiež ako nástroj bohatých priemyslových krajín severu k presunutiu ziskov, ktoré rozvojové krajiny nazhromaždili v päťdesiatych až sedemdesiatych rokoch, naspäť na

sever. Kríza na konci sedemdesiatych rokov slúžila ako výborná zámienka k programu štrukturálnych úprav a k znovupodmaneniu juhu bohatými krajinami severu. Nástrojom mali byť práve Svetová banka a Medzinárodný menový fond. Svetová banka je podľa nich mocenská inštitúcia, ktorá presadzuje záujmy bohatých krajín a nadnárodných korporácií (Krsek 2004). Či už je tento názor pravdivý alebo nie, podstatné je, že programy štrukturálnych úprav žiadne úspechy rozvojovým krajinám nepriniesli.

4.1.3 Obdobie reforiem (1995-súčasnosť)

V druhej polovici 90. rokov začala byť Svetová banka za svoju činnosť silne kritizovaná od mnohých odborníkov a nevládných organizácií. Kritizované boli nielen programy štrukturálnych úprav, ale aj iné aspekty fungovania Svetovej banky. Pod paľbu kritiky sa dostala aj vysoká neúspešnosť a nízka návratnosť projektov. Podľa držiteľa Nobelovej ceny za ekonómiu Josepha E. Stiglitz sa neúmerne zvýšilo pole pôsobnosti, kde banka zasahuje. Mandát Svetovej banky sa postupom času neúmerne rozrástol do mnohých oblastí a narušuje suverenitu jednotlivých štátov. Na tom sa zhodovali skoro všetci kritici. Zhoda kritikov panovala aj v otázke vyplácania zahraničných investorov a bánk. Podľa kritikov banka a fond podporujú svojím jednaním nezodpovedné investovanie a prispievajú tak k vzniku morálneho hazardu. Napodiv väčšina kritikov (pravícovi aj ľavicoví) sa zhoduje aj na fakte, že Svetová banka je mocenská inštitúcia využívaná k presadzovaniu záujmov vyspelých krajín, hlavne Spojených štátov (Krsek 2004). Mnohí odborníci sa dožadovali väčšej transparentnosti a otvorenosti týchto inštitúcií ku hlasom verejnosti a odborníkov a požadujú väčšie zastúpenie rozvojových krajín v rozhodovacích orgánoch. Ľavicoví kritici a ekológovia upozorňujú na časté negatívne sociálne a ekologické dopady projektov Svetovej banky. Koncom 90. rokov dosiahli nevládne organizácie a mnoho významných odborníkov dialógu zo zastupiteľmi inštitúcie. Tlak občianskej spoločnosti patril k hlavným a rozhodujúcim faktorom, ktoré viedli k reformám politiky Svetovej banky.

V roku 1995 sa do čela Svetovej banky dostal James Wolfensohn. Nový prezident priznal nevhodnosť predchádzajúcich postupov inštitúcie. Za Wolfensohna došlo v banke k mnohým podstatným reformám. Inštitúcia si konečne začala uvedomovať, že problémy rozvojových krajín nie sú iba ekonomické, ale aj politické a inštitucionálne a že v mnohých kľúčových otázkach sú medzi ekonómami ohľadne správneho postupu oprávnené nezhody. Demokracia vyžaduje aktívnu debatu nad hospodárskymi politikami,

v žiadnom prípade nie potláčanie diskusie či prenos rozhodovacích právomocí na niekoľkých domácich, alebo zahraničných expertov (Stiglitz 2005c). Nový prezident pochopil, že každá krajina potrebuje špecifickú stratégiu pre rozvoj a redukcii chudoby a že na tejto stratégii by sa mala vo väčšej miere angažovať samotná rozvojová krajina. Okrem vlády zaostalej krajiny by sa na formulácii jej vlastnej rozvojovej stratégie mali zúčastniť aj nevládne organizácie, či nižšie správne úrovne štátu. Wolfensohn si uvedomil, že príliš slabý štát, tak ako to presadzovali programy štrukturálnych úprav, nie je pri hospodárskom rozvoji a redukcii chudoby prospešný. V tejto dobe banka konečne začala správne nazerať na problém zadĺženosti rozvojových krajín a uznala, že zaostalým krajinám je nutné tieto dlhy aspoň čiastočne odpustiť. Boli to dost' zásadné zmeny oproti predchádzajúcej stratégií, ktorá vnucovala rovnakú uniformnú politiku všetkým štátom. Stručne povedané, za Wolfensohna začala banka hľadať mnohostranné stratégie pre redukcii chudoby (Stiglitz 2005c).

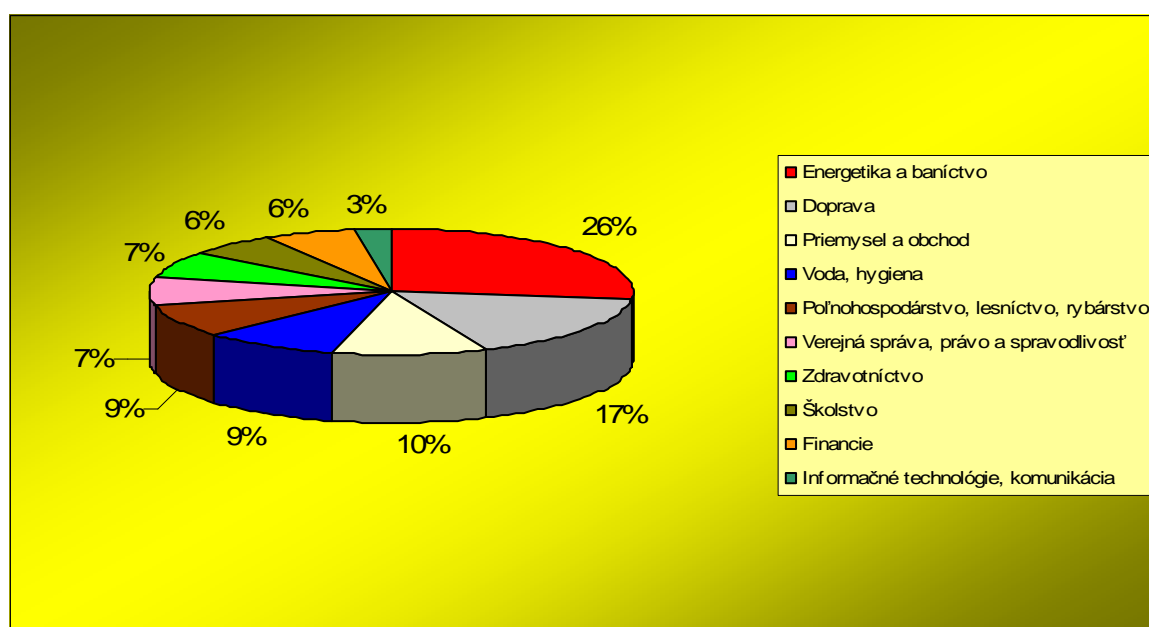
Na konci 90. rokov prišla inštitúcia s novým programom – takzvaným Komplexným rozvojovým rámcom (Comprehensive development framework - CDF). Táto stratégia sa sústreďuje na jednu konkrétnu krajinu a spolupráca prebieha na základe dobrovoľnosti. Podstatne výraznejšiu úlohu majú hrať miestne vlády. V rámci CDF sa usiluje o to, aby jednotlivé krajiny pociťovali vlastnú angažovanosť v rozvojovom pláne, ktorý by sa sústredil na požadované zmeny v dlhodobej perspektíve a ktorý by bol podporený úzkou spoluprácou medzi vládami, darcami, občianskou spoločnosťou, súkromným sektorom a ďalšími účastníkmi rozvojového diania. Svetová banka v súvislosti so zavádzaním Komplexného rozvojového rámca zamerala svoju pozornosť na to, čo je považované za základné piliere efektívneho rozvoja:

- štruktúra: účinný spôsob štátnej správy a neúplatná, transparentná vláda, efektívny právny a súdny systém, dobre organizovaný a kontrolovaný finančný systém, sieť sociálneho zabezpečenia a sociálne programy, boj proti korupcii,
- materiálne zabezpečenie: voda a kanalizácia, energia, cesty, doprava a telekomunikácie, kultúrne zázemie a životné prostredie,
- špecifické stratégie pre rozvoj miest, poľnohospodárstva a súkromného sektoru¹¹.

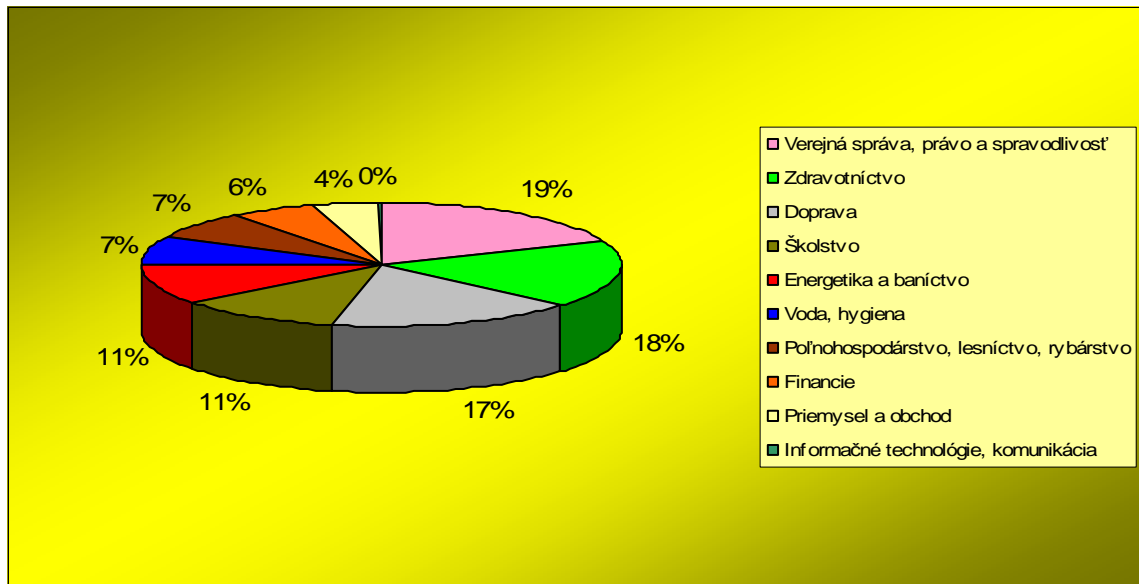
Oproti predchádzajúcim stratégiám banky sa určite jednalo o revolučnú zmenu. Programy zahrňovali mnohé z rád a doporučení kritikov banky a znamenali podstatný odklon od Washingstonského konsenzu. Zmena sa odzrkadlila aj na pôžičkách Svetovej banky. Zatiaľ čo na začiatku 90. rokov, keď ešte prebiehali programy štrukturálnych úprav, smerovala väčšina pôžičiek Svetovej banky na projekty do oblastí energetiky, baníctva, či priemyslu (často veľmi neekologické projekty) a zdravotníctvo, školstvo, či verejná správa a inštitúcie boli zanedbávané, na začiatku nového tisícročia už smerovala väčšina pôžičiek Svetovej banky práve do tejto sféry. Nasledujúce grafy túto skutočnosť dokazujú.

Graf 9 – Odvetvová štruktúra pôžičiek Svetovej banky v rokoch 1990-1995

zdroj: www.worldbank.org

Graf 10 – Odvetvová štruktúra pôžičiek Svetovej banky v rokoch 2000-2005

zdroj: www.worldbank.org

Komplexný rozvojový rámec je predchodca súčasnej stratégie nazývanej PRSP (Poverty Reduction Strategy Papers). V septembri v roku 2000 sa 189 členských štátov OSN zaviazalo splniť takzvané Rozvojové ciele tisícročia (Millennium development goals - MDG). Práve PRSP by mali byť nástrojom k splneniu týchto cieľov. Do roku 2015 sa členovia OSN zaviazali splniť tieto ciele:

1. Odstrániť extrémnu chudobu a hlad

- Do roku 2015 znížiť na polovicu počet ľudí, ktorí žijú z príjmu nižšieho než 1 USD na deň.
- Do roku 2015 znížiť na polovicu počet ľudí, ktorí trpí hladom.

2. Dosiagnuť základného vzdelania pre všetkých

- Do roku 2015 zaistiť, aby mohli deti kdekoľvek na svete riadne dokončiť základnú školu.

3. Presadzovať rovnosť pohlavia a posilniť roľu žien v spoločnosti

- Do roku 2005 odstrániť nepomer pohlavia v základnom a strednom školstve a do roku 2015 na všetkých úrovniach vzdelávacieho systému.

4. Znížiť detskú úmrtnosť

- Do roku 2015 znížiť o dve tretiny úmrtnosť detí do veku piatich rokov.

5. Zlepšiť zdravie matiek

- Do roku 2015 znížiť o tri štvrtiny mieru materskej úmrtnosti.

6. Bojovať s HIV/AIDS, maláriou a ďalšími chorobami

- Do roku 2015 zastaviť a zvrátiť šírenie HIV/AIDS.
- Do roku 2015 zastaviť a zvrátiť šírenie malárie a ďalších závažných chorôb.

7. Zaisťiť udržateľný stav životného prostredia

- Integrovať princípy udržateľného rozvoja do politiky a programov jednotlivých štátov a zabrániť stratám prírodných zdrojov.
- Do roku 2015 znížiť na polovicu počet ľudí bez dlhodobo udržateľného prístupu k nezávadnej pitnej vode a základnej hygiene.
- Do roku 2020 dosiahnuť výrazného zvýšenia kvality života minimálne 100 miliónov obyvateľov prímestských chudinských štvrtí (slumov).

8. Budovať svetové partnerstvo pre rozvoj

- Ďalej rozvíjať otvorený obchodný a finančný systém založený na jasných pravidlách, predvídateľnosti a absencii diskriminácie vrátane záväzku usilovať o dobré vládnutie, rozvoj a znižovanie chudoby, a to na národnej aj medzinárodnej úrovni.
- Riešiť špecifické potreby najmenej rozvinutých krajín (prístup na trh pre vývoz z týchto krajín bez zaťaženia clami a dovoznými kvótami; odpustenie dlhov pre najviac zadlžené

krajiny a zrušenie oficiálneho bilaterálneho dlhu, štedrejšie poskytovanie oficiálnej rozvojovej pomoci krajinám, ktoré sa zaviazali ku zníženiu chudoby).

- Riešiť špecifické potreby vnútrozemských štátov a malých ostrovných rozvojových štátov.
- Komplexne riešiť problém zadĺžení rozvojových krajín prostredníctvom národných a medzinárodných opatrení s cieľom zaistiť dlhodobú udržateľnosť dlhu u zadĺžených krajín.
- V spolupráci s rozvojovými krajinami vytvoriť a realizovať stratégie smerujúce k zaisteniu slušnej a produktívnej práce pre mladých ľudí.
- V spolupráci s farmaceutickými firmami poskytnúť prístup k dostupným základným liekom v rozvojových krajinách.
- V spolupráci so súkromným sektorom sprístupniť rozvojovým krajinám výhody nových technológií predovšetkým v informačnej a komunikačnej oblasti⁷.

Ako je možné vidieť, jedná sa vskutku o ambiciózne plány. Bohužiaľ už dnes je jasné, že množstvo cieľov do roku 2015 v mnohých regiónoch sveta určite splnených nebude. V Ázijských regiónoch je väčšina rozvojových cieľov reálna. Hospodársky rast v Latinskej Amerike nie je vysoký, taktiež podiel chudobných stagnuje. Argentína sa však vcelu úspešne zotavila z krízy v roku 2002 a v súčasnosti zaznamenáva solídny rast aj Brazília. V Subsaharskej Afrike je situácia vážna, a väčšina rozvojových cieľov tu splnená pravdepodobne nebude (Lindner, Strnad 2006).

Nástrojom pre splnenie Rozvojových cieľov tisícročia sú PRSP. Táto stratégia vznikla v roku 1999. Jedná sa o najnovšiu stratégiu Svetovej banky v boji proti chudobe a k splneniu MDG. PRSP sú výsledkom niekoľko procesov, ku ktorým došlo koncom 90. rokov (Lindner, Strnad 2006). Medzi ne patrí prijatie MDG, taktiež snaha o odpustenie dlhov rozvojovým krajinám a jednak rozpad Washingstonského konsenzu a programov štrukturálnych úprav. PRSP sú plány na zníženie chudoby, ktoré vytvorí národná vláda a obsahujú stratégie daného štátu pre redukciu chudoby a hospodársky rast. Vlády rozvojových krajín následne tento dokument predložia Svetovej banke a Medzinárodnému menovému fondu. Pokiaľ inštitúcie tieto plány schvália, veritelia štátu odpustia časť dlhov

(zbytok sa škrta po úspešnej implementácii), alebo krajina dostane nový úver. Každý rok musia vlády predkladať výročnú správu a každých 2-5 rokov má plán prejsť aktualizáciou, aby splňoval nové okolnosti (Lindner, Strnad 2006). PRSP sú teda podmienkou získania finančných prostriedkov od Svetovej banky. Tieto dokumenty sa týkajú hlavne nízkopríjmových štátov. Do polovice roku 2005 vytvorilo 45 krajín PRSP a 3 krajiny vytvorili už druhé plány (Ghana, Uganda, Tanzánia). PRSP sú založené na týchto základných princípoch:

- Vlastníctvo (Ownership). Na rozdiel od predchádzajúcej politiky Washingtonského konsenzu stratégie spracovávajú priamo jednotlivé krajiny, ktoré ich budú vykonávať, nie medzinárodné inštitúcie. Podľa banky by to malo viesť k zvýšeniu záujmu vlády a inštitúcií rozvojových krajín o plnenie týchto stratégií. PRSP by sa mali líšiť v každej krajine. Jedno univerzálne riešenie neexistuje.
- Orientácia na výsledok. PRSP sa zameriavajú hlavne na výsledky a úspešnosť jednotlivých politík, nie na to, aké politiky boli na dosiahnutie úspešného výsledku použité. V prípade neúspechov politiky je potrebné učiniť rýchlu zmenu. Jedná sa o pokrok oproti programom štrukturálnych úprav, ktoré sa zameriavali hlavne na zavedenie jednej politiky a o výsledky sa príliš nestarali.
- Komplexnosť. Chudoba je viacrozmerý problém a nemôže byť riešená iba čisto ekonomickými reformami.
- Participácia. Vytvárania PRSP by sa nemali zúčastniť iba vlády, ale dôležitá je aj účasť verejnosti, občianskych združení a súkromného sektoru. Všetci by mali prispieť k vytvoreniu stratégie.
- Dlhodobosť. Chudobu nie je možné redukovať v krátkom čase. PRSP sú dlhodobé orientované a konzistentné a mali by prispieť k trvalo udržateľnému rozvoju.
- Zníženie chudoby ako cieľ všetkých politík. Hlavnou prioritou všetkých politík by malo byť zníženie chudoby.
- Proces učenia. Krajiny musia každoročne zhodnotiť dosiahnuté výsledky a každých 2-5 rokov dochádza k revízií a prípadnej zmene plánov na základe novo získaných skúseností.
- Koordinácia darcov. Všetci darcovia by mali rešpektovať priority PRSP a podľa toho jednať. Tak by malo dojsť k lepšej koordinácii zahraničnej pomoci.

- Selektívny prístup. Podľa nového postupu kapitál bude smerovať iba do krajín s dobrou politikou a kvalitnými inštitúciami, čo by malo zaručiť vysokú efektivitu tejto pomoci. Je to kontrastné oproti starým politikám, ktoré poskytovali pomoc každému bez ohľadu na stav politiky a inštitúcií⁸.

Na prvý pohľad vyzerajú PRSP presvedčivo. Jedná sa skutočne o revolučnú zmenu oproti predošlým stratégiám. Mnoho argumentov a výčítiek kritikov banky sa nachádza v týchto dokumentoch. Samozrejme ani PRSP sa nevyhli kritike. Od zavedenia plánov prebehla pomerne krátka doba a tak ešte nie je možné posúdiť úspešnosť tejto stratégie na základe empirických dát. Kritika sa preto v súčasnosti ešte nedá potvrdiť, ale ani vyvrátiť. Podľa nemeckého ekonóma Kennetha Hermeleho, ktorý skúma uskutočňovanie PRSP, už dnes je možné identifikovať množstvo problémov v týchto stratégiách a slová kritikov PRSP sa podľa jeho názoru začínajú naplňovať. Aké sú teda hlavné námietky kritikov voči PRSP?

- Svetová banka a Medzinárodný menový fond majú monopol na schvaľovanie PRSP a snažia sa vylúčiť z rozhodovania ostatné organizácie ako napríklad OSN. Jedine prijatím dokumentov je možné pre rozvojové krajiny dosiahnuť odpustenie dlhov a nové úvery. Pretože národné vlády potrebujú rýchle odpustenie dlhov a nové pôžičky, snažia sa prispôbovať svoje plány predstavám Svetovej banky a menového fondu. Výsledné PRSP sú si podobné, neobsahujú prekvapivé hospodárske politiky a nespochybňujú neolibérálne makroekonomické prístupy (Linder, Strnad 2006). Kritici navrhujú ich schvaľovanie nezávislými komisiami.

- Kritici sa obávajú čo by sa stalo, keby zvolená stratégia nezodpovedala predstavám banky a fondu. Otázka je, či by banka v tomto prípade schválila oddlženie a úvery. Pozícia finančných inštitúcií je oproti vládam a nevládnym organizáciám v zaostalých krajinách stále príliš silná. Podľa niektorých kritikov sú PRSP nástrojom medzinárodných finančných inštitúcií na zbavenie sa zodpovednosti za osud rozvojových krajín. Pokiaľ by stratégia zlyhala, môže banka obviňovať národné vlády, pričom o celkových rozvojových stratégiách v pozadí stále rozhoduje (Lidner, Strnad 2006).

- Pretože národné vlády potrebujú rýchle odpustenie dlhov a nové pôžičky, vytvárajú plány rýchlo a ich kvalita nie je veľká. Vytváranie PRSP je veľmi zložitý proces a ich

rýchle a nekvalitné spracovanie zákonite musí mať negatívne dôsledky (Lidner, Strnad 2006).

- Podľa mnohých kritikov banka a hlavne Medzinárodný menový fond stále preferujú liberalizačné politiky podobné programom štrukturálnych úprav. Pre Medzinárodný menový fond je najdôležitejšia makroekonomická stabilita, až v druhom rade je redukcia chudoby (Hermele 2006). Za túto kritiku však nesie hlavnú zodpovednosť fond a nie banka. Na účinnosť PRSP však táto politika môže mať negatívne dopady.

- PRSP síce majú byť orientované hlavne na výsledok, často tomu však nie je. Dokumenty často venujú vyššiu pozornosť zvoleným politikám (aby boli v súlade s predstavami banky a fondu) ako ich účinnosti (Hermele 2006).

- PRSP nie sú komplexné, aj keď by v skutočnosti mali byť. Podľa Kennetha Hermeleho tieto dokumenty zanedbávajú potrebu investícií v produktívnych oblastiach a niektoré štrukturálne a inštitucionálne aspekty ako napríklad právny poriadok, demokratická zodpovednosť, či ochrana súkromného vlastníctva (Hermele 2006).

- Ďalším problémom je nedostatočná participácia občianskej spoločnosti a chudobného obyvateľstva. Občianska spoločnosť je práve v zaostalých krajinách najmenej rozvinutá a je ťažké si predstaviť jej participáciu. Pochopiteľné je aj slabé zastúpenie chudobných vrstiev obyvateľstva. V tomto prípade jedná o rétorické cvičenie Svetovej banky, pretože zapojenie chudobného obyvateľstva do prípravy PRSP je podľa mňa v súčasnosti naprosto nereálne. Zástupcovia neziskových organizácií a parlamentu majú podľa mnohých kritikov iba malú šancu ovplyvniť výsledné PRSP (napr. Hermele 2006).

- Množstvo ukazateľov, ktoré používa Svetová banka k monitorovaniu situácie v rozvojových krajinách, je nedostatočné. Z tohto dôvodu nedokáže banka správne pochopiť hospodársku, politickú a sociálnu situáciu v krajinách a má skreslené predstavy o správnych politikách a potrebných reformách (Bourová, Křížek, Zrasták 2007).

Ako je možné vidieť, kritiky PRSP rozhodne nie je málo. Podľa mnohých odborníkov nie je najdôležitejšou zložkou hospodárskeho rozvoja a redukcie chudoby zahraničná pomoc ani liberalizácia. Najdôležitejšie je podľa nich zvoliť kvalitnú a správnu stratégiu pre hospodársky rozvoj, špecifickú pre každú krajinu (Rodrik 2005). PRSP na prvý pohľad majú viesť k vytvoreniu takejto stratégie. Pokiaľ sa však naplnia

slová kritikov ohľadne podobnosti, povrchnosti a uniformity dokončených PRSP – k tomu zaostalé štáty tlačí možnosť odpustenia dlhov a nové úvery, budú mať v konečnom dôsledku programy Svetovej banky presne opačný efekt ako pôvodne zamýšľali. Väčšina odborníkov sa zhoduje, že nová stratégia banky na redukciu chudoby je podstatne lepšia než tie predchádzajúce. Ale stačí to na úspešný výsledok? Na konkrétne výstupy z rozvojových krajín je potrebné si ešte počkať. Tie ukážu, či je stratégia úspešná, alebo či sa jedná iba o ďalšiu neúspešnú kapitolu v zatiaľ smutnej histórii fungovania Svetovej banky.

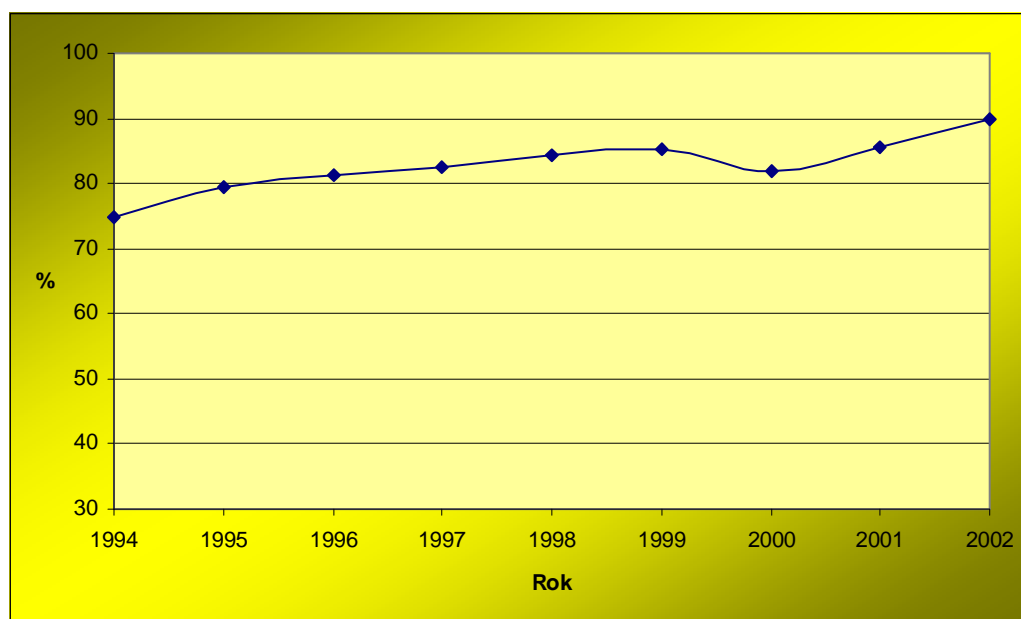

5 PRÍKLADY HODNOTENIA PROJEKTOV SVETOVEJ BANKY

Najdôležitejšou súčasťou činnosti Svetovej banky sú jej projekty. Do 80. rokov tvorili pôžičky na projekty v podstate jedinou činnosť banky. Vzhľadom na celkovú neúspešnosť banky v eliminácii chudoby boli jej projekty taktiež silno kritizované. Svetovej banke je často vyčítané, že peniaze investuje do megalomanských projektov, ako napríklad stavby priehrad alebo masovú ťažbu dreva, ktoré poškodzujú životné prostredie, často sú sprevádzané násilným presídľovaním ľudí a pre obyvateľov rozvojových zemí nepredstavujú z dlhodobého hľadiska žiadny prínos. Pomerne veľkú pozornosť Svetovej banke venujú predovšetkým ekologické a humanitárne organizácie v Spojených štátoch a v Západnej Európe. Ich záujem je pochopiteľný. Svetová banka patrí medzi najvýznamnejšie zdroje finančných prostriedkov v medzinárodnej ekonomike. Jej politika aj konkrétne projekty preto pochopiteľne musia mať značné či už pozitívne alebo negatívne ekologické aj sociálne dopady. V polovici osemdesiatych rokov si banky tieto organizácie začali všimnúť viac. Príčinou bolo niekoľko projektov, ktoré mali obrovské ekologické dopady. Jednalo sa o presídľovanie obyvateľov, priehrady, rúbanie tropických lesov alebo veľké bane.

Medzi ďalšiu kritiku patrí ich údajná nízka efektívnosť, Tu možno pozorovať rozpory medzi výskumami banky a nezávislých odborníkov. Podľa výskumov banky a jej Nezávislej zhodnocovacej komisie (IEG - Independent evaluation group) je úspešnosť jej projektov vysoká a stále rastie. Od roku 1994 narástla zo 75 percent na 90 percent v roku 2002. Viac ukazuje graf 11.

Graf 11 – Úspešnosť projektov Svetovej banky podľa jej vlastných výskumov v rokoch 1994-2002

zdroj: www.worldbank.org

Názor kritikov na úspešnosť projektov je podstatne odlišný. Jednými z nich je Meltzerova komisia. V novembri 1998 sa v kongrese USA otvorila diskusia o návrhu zákona, ktorý by americkej vláde umožnil poskytnúť Medzinárodnému menovému fondu príspevok vo výške 18 miliárd dolárov. Kongres pri tej príležitosti zriadil poradnú komisiu pre otázky medzinárodných finančných inštitúcií, ktorá mala pripraviť návrh budúceho prístupu USA voči ním. Dlho očakávanú správu predložila komisia, nazývaná podľa svojho vedúceho Meltzerova, v marci 2000. Komisia zložená z jedenástich expertov – šiestich republikánov a piatich demokratov, dospela k rade zaujímavých zistení ohľadne činnosti Medzinárodného menového fondu a Svetovej banky. Jedným z poznatkov bola vysoká neúspešnosť projektov banky. Komisia došla k záveru, že v 90. rokoch bolo v Afrike neúspešných 73% projektov, v Južnej Ázii 61% a v Latinskej Amerike 48 % projektov. Ešte viac znepokojivé bolo, že úspešnosť projektov sa za celé desaťročie príliš nezvýšila. Na začiatku 90. rokov bolo celosvetovo neúspešných 59% projektov, na konci tohto desaťročia to bolo 53% projektov (Krsek 2004). Mnoho iných odborníkov dospelo k podobným zisteniam. Napríklad bývalý viceprezident banky Willy Wappenhans v roku 1992, v dobe keď zastával svoju funkciu viceprezidenta Svetovej banky, vypracoval správu na žiadosť vtedajšieho prezidenta banky Lewisa Prestona. Wappenhansova správa unikla na verejnosť a ukázala znepokojivé zistenia. Preverila

1800 pôžičiek, do ktorých banka v 113 krajinách investovala 138 miliárd dolárov. Ukázalo sa, že z projektov ukončených v roku 1991 bolo dokonca aj podľa pomerne nenáročných kritérií viac ako 37 percent neúspešných. Tento podiel pomerne rýchlo stúpala: ešte v roku 1980 to bolo iba 15 percent. (Wappenhans 1992). Ďalšia štúdia zistila, že 12 z 25 projektov, ktoré boli v čase dokončenia považované za úspešné, sa nakoniec ukázali ako neúspešné (Krsek 2004). Výbor na kontrolu finančného hospodárenia Svetovej banky (IFIAC) zistil, že v období rokov 1990-1999 nebolo úspešných 59 percent projektov. Iba 41 percent projektov má návratnosť, ktorá odôvodňuje pôvodnú investíciu (Stiglitz 2002a). Rozvojová krajina však pôžičku na projekt musí splatiť bez ohľadu na to či bol úspešný alebo nie. Za predpokladu, že majú kritici ohľadne vysokej neúspešnosti a nízkej návratnosti projektov pravdu, je nutné konštatovať, že má činnosť Svetovej banky devastujúci vplyv na zadlženosť rozvojových krajín.

Čo môže byť príčinou takýchto rozdielnych záverov ohľadne efektivity projektov Svetovej banky? Účinnosť projektov banky zhodnocuje Nezávislá zhodnocovacia komisia IEG. Komisia je predchodcom OED (Operation evaluation department), ktorá bola založená v roku 1973 prezidentom McNamarom. Jedná sa o vnútorné oddelenie Svetovej banky. Oddelenie je síce nezávislé, ale iba v rámci Svetovej banky. Vzhľadom na to, že sa jedná o vnútorné oddelenie inštitúcie, je jeho objektívnosť viac ako sporná. Meltzerova komisia navrhla vytvoriť úplne nezávislý výbor, zložený z odborníkov mimo Svetovej banky. Neexistencia podobného výboru značne podkopáva vierohodnosť inštitúcie (Birdsall, Kapur 2005). Ďalšou príčinou je pravdepodobne rozdielny spôsob hodnotenia projektov. Projekt sa dá hodnotiť podľa hodnôt určitých parametrov (napríklad úmrtnosť, nezamestnanosť, podiel negramotných) pred začiatkom projektu a po jeho skončení. Druhým spôsobom môže byť porovnanie cieľa projektu a konečného výsledku. Ďalej je možné porovnať aktuálny výsledok s tým čo by sa mohlo stať, ak by bol použitý alternatívny projekt, či program. Posledná možnosť je pravdepodobne najideálnejšia, ale aj najnáročnejšia na zhodnotenie (Krueger 1998). Dôležitá je aj dlhodobá udržateľnosť projektu.

Uvediem niektoré príklady neúspešných a kontroverzných, rovnako ako aj úspešných projektov Svetovej banky.

5.1 Priehrada Sardar Sarovar, India

Projekt priehrady Sardar Sarovar v Indii sa začiatkom 90. rokov stal hlavným terčom kritiky namierenej proti Svetovej banke. Podľa pôvodných odhadov si nádrž na rieke Narmada mala vyžiadať násilné vysťahovanie najmenej 90 000 ľudí, zaplaviť 245 dedín, ďalej malo byť zlikvidovaných stovky štvorcových kilometrov tropických pralesov a poľnohospodárskej pôdy. Úvery banky mali celkovo dosiahnuť výšku 890 miliónov dolárov. Zámer vyvolal masové protesty v Indii, kde sa stal významnou politickou otázkou a predmetom sporu medzi obcami a centrálnou vládou, rovnako ako v zahraničí. Kritici upozorňovali, že sľubovaná produkcia elektriny a zavlažovania je iluzorná. Vedenie banky, pod hrozbou, že príde o každoročný príspevok od amerického Kongresu, kapitulovalo a po prvýkrát v histórii poverilo nezávislú komisiu, aby projekt prehodnotila. Viac ako 360 strán dlhá správa, nazývaná po predsedovi komisie Morseova, bola veľmi kritická. Mimo iné zistila, že pôvodné hodnotenie dopadov omylom zabudlo jednu časť projektu, pri započítaní ktorej sa počet vysídlených ľudí rázom zvýšil o ďalších 140 000. Odhalila opakované porušovanie interných pravidiel a upozornila, že pre vysťahovanie nebola zaistená spravodlivá kompenzácia. Doporučila preto banke od projektu odstúpiť (Morse 1992). Správa ďalej uviedla, že problémy, ktorým Sardar Sarovar čelí, sú u bankou podporovaných presídlovacích projektov v Indii skôr pravidlom, ako výnimkou. Kritiku Morseovej komisie ešte posilnila odpoveď na správu, ktorú pod názvom Ďalšie kroky pre výkonných riaditeľov banky pripravil jej manažment a ktorá obhajovala normálne pokračovanie v projekte. Komisári na ňu reagovali ostrým dopisom, ktorý banku fakticky obvinil z klamstva a manipulácie. Odpoveď podľa nich ignoruje a dezinterpretuje hlavné zistenie komisie a je v rozpore s tým čo komisia tvrdila. Vôbec sa nezaobrá častami správy komisie, ktoré popisujú, že projekt porušuje ekologické požiadavky Indie a banky. Aj napriek tomu sa rada riaditeľov banky rozhodla v projekte pokračovať. To iba zväčšilo vlnu kritiky. Nakoniec v marci 1993 vedenie banky uzatvorilo politický obchod s indickou vládou, podľa ktorého kabinet v Dillí od úveru odstúpil za sľub niekoľkonásobne väčšieho balíčka iných pôžičiek (Kothari 1992).

5.2 Premiestňovanie obyvateľov z Číny do Tibetu

Z hľadiska ľudskoprávneho je jednou z najkontroverznejších súčasných pôžičiek Svetovej banky Projekt znižovania chudoby v západnej Číne. Za týmto názvom sa skrýva plán na presťahovanie 58000 Číňanov do Tibetu, doplnený výstavbou potrebnej

infraštruktúry a dvoch priehrad. Úver v hodnote 160 miliónov dolárov bol schválený v júni roku 1999 (Reynolds 2000). Terčom kritiky je hlavne masové premiestňovanie čínskych obyvateľov. Projekt ďalej porušuje celú radu pravidiel samotnej banky pre poskytovanie pôžičiek. Jedno z nich napríklad vyžaduje, aby podobné zámery boli konzultované s postihnutými ľuďmi. Banka tvrdí, že tieto konzultácie prebehli, priznáva ale, že prítomnosť čínskych úradníkov spochybňuje ich otvorenosť a zmysel (Reynolds 2000). Pôžička zároveň znamená dôležitý politický precedens, pretože po prvýkrát je tak so zahraničnou podporou legitimizovaný rozsiahly program sťahovania etnických Číňanov do Tibetu (Reynolds 2000).

5.3 Kyanidový dol Lihir – Papua - Nová Guinea

Podstatná časť ostrova Lihir, ležiaceho asi 700 km od pobrežia Novej Guinei, sa behom niekoľkých rokov premení na povrchový zlatý dol. Zámer firmy Rio Tinto predpokladá, že sa viac ako 400 miliónov ton hlušiny a toxických kalov, ktoré behom jeho prevádzky vzniknú, bude ukladať priamo do mora. Táto metóda je v rozpore s medzinárodnými konvenciami a väčšina krajín ich zákonom zakazuje (Bosshard 1996). OPIC, americká vládna agentúra pre podporu investícií v zahraničí, preto projekt odmietla podporiť. MIGA jej naopak garantuje skoro 77 milióny dolárov. Svetová banka prostredníctvom MIGA a IFC financovala taktiež projekty zlatých baní Omai v Guyane a Kumtor v Kyrgyzstáne, na ktorých kvôli použitiu rizikovej technológie došlo k ťažkým kyanidovým haváriám (Bosshard 1996).

5.4 Priehrada Yacyretá – Argentína a Paraguaj

Priehrada Yacyretá na argentínsko-paraguayských hraniciach mala vytvoriť nový zdroj elektriny pre Argentínu. Zmluva medzi Argentínou a Paraguajom o výstavbe bola podpísaná už v roku 1973, budovať sa ale začalo až o desať rokov neskôr. Projekt sa skoro zmenil vo fiasko. Rozpočet sa postupne zvýšil z 1,4 na 8 miliárd dolárov a už v roku 1991 nabrala stavba deväťročné oneskorenie. Stavbu priehrady sprevádzali mnohé korupčné aféry. Svetová banka sa rozhodla Yacyretu financovať aj napriek tomu, že realizácia projektu vyžadovala násilné vysťahovanie 50 000 ľudí v oboch krajinách. Priehradné jazero zaplavilo 1650 štvorcových kilometrov územia vrátane unikátnych prírodných biotopov. Taktiež panovali značné pochybnosti ohľadne ekonomického zmyslu projektu, kvôli veľmi vysokým nákladom a malej potrebe elektriny v Argentíne

(Treakle 1998). Inšpekčný panel Svetovej banky v októbri 1996 obdržal žiadosť o preverenie projektu. Po overení situácie doporučil, aby jej bolo vyhovené. Vedenie banky však požiadavku zamietlo. Podarilo sa ale presadiť menej formálne vyšetrenie členmi panelu. Tí dospeli k záveru, že banka porušovala svoje vlastné podmienky pre udeľovanie úverov a súhlasila s napustením priehradného jazera, napriek tomu, že nebolo dokončované premiestňovanie obyvateľov (Treakle 1998).

5.5 Priehrada Kedung Ombo – Indonézia

Priehrada Kedung Ombo v Indonézií si vyžiadala presídlenie 5268 rodín z dvadsiaticich dedín (McCully 1995). Väčšina rodín sa ku vládnomu presídľovaciemu programu odmietla pripojiť. Náhrada Svetovej banky za stratený majetok bola podstatne menšia ako hodnota strateného majetku. Napriek protestom obyvateľov začali nádrž plniť. Mnoho ľudí sa o plnení nádrže dozvedelo až keď voda začala stúpať. Nedávne výskumy ukázali, že životná úroveň presídlených ľudí klesla v priemere o 40 percent (McCully 1995).

5.6 Priehrada Chixoy v Guatemale

Na konci 70. rokov sa Svetová banka spojila s brutálnou diktatúrou v Guatemale a to aj napriek tomu, že táto uplatňovala proti Mayským indiánom v praxi takmer vyhladzovaciú politiku. Osada Rio Negro stála v ceste plánom Svetovej banky na výstavbu priehradnej nádrže Chixoy. Potom, čo sa v roku 1982 dedinčania odmietli presťahovať z pôdy, ktorá im po stáročia náleží, banka neurobila nič proti, keď armáda a polovojenské jednotky zmasakrovali asi 400 Májov, väčšinou žien a detí. Svetová banka o masakru mlčala až do roku 1996, keď masaker odhalili ochrancovia ľudských práv. Vlastné vnútorné vyšetrenie ju následne sprostilo viny. Dnes zástupcovia banky v Guatemale zvažujú, či sa má vecou ďalej zabývať, pretože skoro všetky presídlené obce dosiahli životnej úrovne, ktorú mali v roku 1976, alebo sa k nej približujú. Inými slovami – napriek tomu že tí, ktorí masaker prežili, 20 rokov trpeli extrémnym útrapám, terorom a vraždami svojich najbližších, Svetová banka si myslí, že už za nič nenesie zodpovednosť, pretože “pomohla” tým čo prežili dostať sa na úroveň, ktorú mali pred dvadsiatimi rokmi (Lynch 2006).

Od polovice 90. rokov už Svetová banka nefinancuje projekty, ktoré by boli vyžadovali vyst'ahovanie obyvateľ'ov, či by predstavovali veľkú ekologickú záťaž pre dané krajiny. V súčasnosti smeruje väčšina financií Svetovej banky do oblastí verejnej správy, zdravotníctva, školstva a infraštruktúry. Časy výstavieb gigantických priehrad, či neekologický baní sú našťastie za nami. Svetová banka má za sebou pochopiteľne aj mnoho úspešných projektov.

5.7 Projekt rozvoja dopravy v štáte Goiás – Brazília

Cieľom projektu bolo zlepšiť dopravné podmienky v regióne Goiás v Brazílii. Konkrétne zvýšiť efektivitu dopravy v rámci environmentálne a fiškálne udržateľného rámca, ďalej zlepšiť transportný a logistický systém, zaistiť konsolidáciu správy a administratívy v oblasti. Dôraz bol kladený aj na vhodnú dopravnú politiku a efektívny manažment dopravného sektoru. Projekt kládol dôraz na udržateľnosť, fiškálnu a makroekonomickú stabilitu. Indikátory, ktoré merali úspešnosť projektu boli nasledovné:

- redukcia ceny dopravy pre agro-industriálny vývoz,
- zlepšiť podiel ciest s tvrdým povrchom oproti prašným,
- zvýšiť podiel štátnych diaľnic efektívne udržiavaných súkromným sektorom,
- zvýšiť výdavky štátu na cesty, diaľnice a dopravu, za predpokladu že to podporí ekonomický rast štátu,
- zvýšiť podiel oblastí s environmentálnou ochranou.

Podmienkou pokračovanie projektu v druhej fáze bolo úspešné splnenie týchto cieľov a taktiež úspešné prispôsobenie sa štátu fiškálnym a štruktúrnym podmienkam. Projekt bol schválený v roku 2001 a k spusteniu došlo v roku 2002. Úspešný projekt by mal priniesť zisky pre užívateľ'ov ciest, nízke opotrebenie áut, kratší transport, menej nehôd, prospech pre farmárov a vývozcov obilia. Cesty znížia ich náklady a budú mať väčšiu šancu uspieť v konkurencii. Projekt mal priniesť redukciiu pracovných miest vo verejnom sektore a zvýšenie pracovných miest v súkromnom sektore. Pre úspech projektu boli dôležité štruktúrne a administratívne reformy.

Kvalita projektu pri vstupe bola považovaná za uspokojivú. Kľúčové faktory prispievajúce k úspešnej realizácii boli splnené. Pred projektom prebehla fiškálna,

sektorová a technická analýza. Dôkladná analýza napomohla k tomu, že projektové ciele boli realistické a relevantné, vrátane výberu jednotlivých komponentov. Taktiež návrh projektu bol relatívne jednoduchý. Výhodou projektu bola silná angažovanosť miestnych obyvateľov a silné záväzky vlády. Došlo k efektívnej alokácii zdrojov. Počas implementácie sa nevyskytli žiadne zásadné problémy. K miernemu zníženiu tempa projektu došlo v roku 2002/2003 počas obdobia volieb. Následne v rokoch 2003-2004 nastalo určité zdržanie. V priebehu realizácie projektu taktiež došlo k oneskoreniam v platení a v dodávateľských službách. V roku 2003 (uprostred projektu) boli výsledky vyhodnotené ako uspokojivé, čo bolo podmienkou pre pokračovanie projektu.

Programový cieľ, návrh a uskutočnenie korešpondoval s rozvojovými prioritami štátu. Plnenie cieľa projektu – teda zlepšenie efektivity dopravy pri zachovaní kvality životného prostredia a fiškálneho rámca, boli považované za úspešné. Efektivita dopravy štátu značne vzrástla. 81 percent áut namiesto 51 percent pred projektom premávky jazdí na dobre udržiavaných a vydláždených komunikáciách. Priemerná cena pre užívateľa klesla iba o 1 percento, čo nespĺnilo očakávania. Tento bol spôsobený oneskoreniami v prvej fáze projektu. Ďalšou príčinou oneskorenia bolo, že mnoho ciest dosiahlo určitej úrovne v ich životnom cykle, keď je ich degradácia urýchlená. Štát zvýšil efektivitu pri alokácii zdrojov. Pred začatím projektu iba 10 percent výdavkov cestného sektoru malo návratnosť 12 percent alebo viac. V období 2002-2005 to bolo približne 49 percent, pri konci projektu sa číslo blížilo k 60 percentám. Celkový objem dopravy v štáte vzrástol o 20 percent. Projekt zlepšil prepojenie a efektivitu keď spojil hlavné agro-industriálne centrá. Taktiež došlo k spolupráci so súkromným sektorom, čo zaisť tiež udržateľnosť projektu. Transfer kompetencií na miestnu správu zaisť vyššiu efektívnosť. Významný pokrok bol uskutočnený v posilnení environmentálneho rámca. Realizoval sa systém chránených oblastí. Počet chránených oblastí sa zvýšil o z 400 000 ha na 1600 000 ha, čo je 4,8 rozlohy štátu. Došlo taktiež k úspešnej fiškálnej a administratívnej reforme štátu. Realizáciou projektu boli dosiahnuté jednotlivé ciele - zvýšenie efektivity štátneho cestného systému, zosilnenie environmentálneho rámca a úspech štátnej fiškálnej a administratívnej reformy. Celkový výsledok projektu je považovaný za úspešný⁹.

5.8 Zavlažovací projekt v Kazachstane

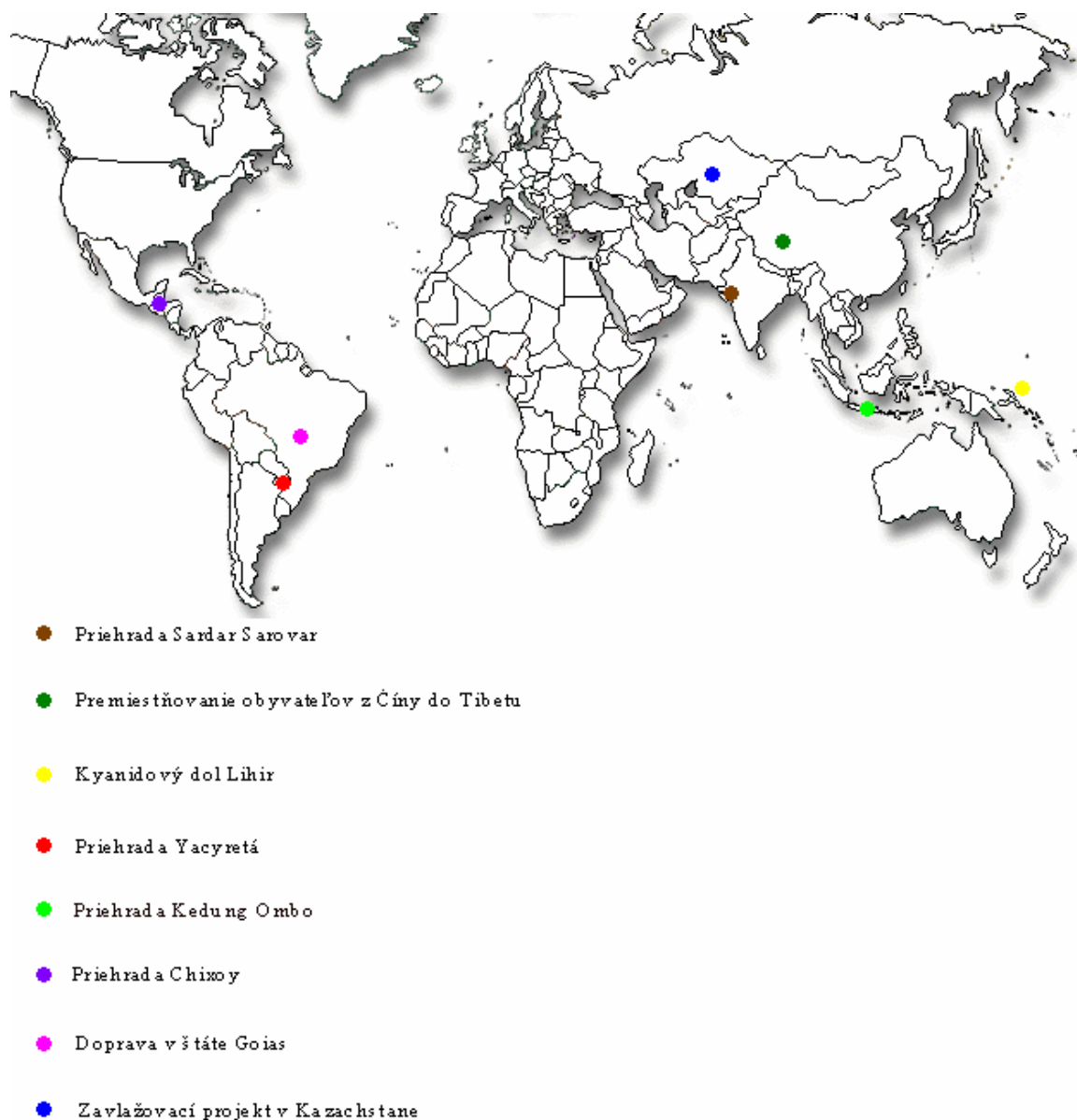
Cieľom projektu bolo podporovať udržateľnú zavlažovacu a poľnohospodársku produkciu cez rehabilitáciu zavlažovania, zlepšiť manažment a údržbu a zaviesť zlepšené poľnohospodárske praktiky a informačné služby. Projekt bol konzistentný s predchádzajúcimi projektmi Svetovej banky podobného zamerania v Kazachstane. Jednotlivé ciele brali ohľad na skutočnosť, že kazachstanská ekonomika sa nachádza vo fáze transformácie a boli podľa toho nastavené. Projekt bol navrhnutý v roku 1995 a k jeho spusteniu došlo v roku 1996. V dobe, keď projekt začal, prebiehala transformácia poľnohospodárstva Kazachstanu do súkromných rúk veľmi pomaly a bola ešte iba v začiatkoch. Zavlažovanie bolo v tej dobe veľmi slabo udržiavané. Program podporoval šesťročný kazachstanský program zavlažovania. Sústreďoval sa už na sprivatizované poľnohospodárske farmy a na rehabilitáciu starých, alebo opustených zavlažovacích zariadení, nie na stavbu nových.

Výsledok projektu bol uspokojivý. Všetky ciele boli splnené. Vo väčšine fariem sa zavlažovanie nachádzalo v zlom, zanedbanom stave, farmy zostávali opustené a slabá úroda nedosahovala skutočný potenciál. Na základe realizácie projektu sa úroda zvýšila o 12-200 percent. Zdvojnásobilo sa množstvo úrodnej obrábanej pôdy. Vodný manažment sa zlepšil a došlo k značným úsporám vody a energie. Od zvýšenia úrody sa očakáva, že farmári budú môcť neskôr investovať do nákupu modernejších technológií a prostriedkov. Druhá časť projektu bola tiež úspešná. Farmári si osvojili efektívnejšie poľnohospodárske praktiky. Tréningové kurzy sa ukázali ako užitočné. Na desiatich subprojektoch boli demonštrované prínosy nových technológií. Projekt mal silný dopad na zosilnenie inštitúcií. Ministerstvo poľnohospodárstva a ostatné agentúry začlenené do projektu získali značné skúsenosti s prípravou, plánovaním a uskutočnením zavlažovacích a čerpacích projektov. Environmentálna a inštitucionálna kapacita bola dosiahnutá¹⁰.

Z výskumov mnohých odborníkov vyplýva, že na celkový výsledok projektu má najväčší vplyv dobrá príprava a predchádzajúca znalosť prostredia a daného štátu a skúsenosť s týmto typom projektu. Dôležité je taktiež určenie jasných priorít a jednoduchých krokov vedúcich k ich naplneniu. Projekty, ktoré sa rozbehli bez kvalitnej prípravy, mali väčšiu šancu na neúspech. Existuje silná súvislosť medzi kvalitou vstupnej analýzy a prípravy a celkového úspechu projektu. Dôležitá je spolupráca s miestnymi

orgánmi. Pozitívom je, že banka kladie v poslednej dobe silný dôraz na udržateľnosť projektu a rozvoj inštitúcií, čo je hlavný predpoklad pre úspešné pokračovanie aktivít po skončení projektu. Aj napriek tomuto dôrazu majú mnohé projekty po skončení iba malú nádej na udržateľnosť (Kilby 1995).

Obrázok 5 – Vybrané projekty Svetovej banky

zdroj: www.worldbank.org

5 BUDÚCNOSŤ SVETOVEJ BANKY

V posledných desiatich rokoch vykonala Svetová banka množstvo pozitívnych zmien. Väčšina odborníkov sa však zhoduje, že v dnešnej dobe sa nachádza v reformách niekde na polceste a čaká ju ešte mnoho práce, aby sa stala skutočne efektívnou inštitúciou, ktorá pomáha chudobným. Reformy, ktoré banka vykonala v poslednom desaťročí, sa vzťahovali hlavne na jej politiku voči rozvojovým krajinám. Nemenej dôležité sú aj zmeny vo vnútri banky. Ďalším terčom kritiky inštitúcie je totiž jej organizačný systém a vnútorná štruktúra. Svetová banka je podľa mnohých veľká byrokratická inštitúcia a z veľkej miery teda háji záujmy úradníkov, ktorí v nej pracujú.

Organizačný systém Svetovej banky trpí naprostou absenciou politickej kontroly a zodpovednosti. Zamestnanci Svetovej banky nie sú nikomu zodpovední. Banka sa toto obvinenie snaží vyvrátiť tvrdením, že manažment zodpovedá Zboru výkonných riaditeľov Svetovej banky. V praxi sa však tento orgán prejavuje značne neefektívne (Stiglitz 2003a). Ďalším problémom v organizačnej štruktúre banky sú jej administratívne orgány. Hlavnými funkčnými centrami nezávislej kontroly pripravovaných projektov sú štyri technické oddelenia, ktoré slúžia šiestim operačným regiónom a im náležiacim pobočkám v jednotlivých krajinách. Technické oddelenia sa však zaoberajú systematickým posudzovaním projektov spravidla na žiadosť riaditeľov zastupujúcich jednotlivé krajiny a veľká časť rozpočtu na zamestnancov technických oddelení závisí práve na rozhodnutiach týchto riaditeľov. Technické oddelenia sú takto finančne závislé na tých pobočkách v jednotlivých krajinách, ktoré majú nezávisle a kriticky kontrolovať. Zamestnanci Svetovej banky väčšinou nie sú potrestaní znížením platu alebo inými postihmi, pokiaľ svoju prácu vykonávajú chybne. Vlády štátov, ktoré sa uchádzajú o pôžičky, zaručujú Svetovej banke ich splácanie ako preferovanému požičiavateľovi bez ohľadu na štátne príjmy a nezávisle na tom, nakoľko sú projekty ekonomicky úspešné. V prípade, že by vláda krajiny nemohla ani dlh splatiť, je Svetová banka finančne krytá pred následkami svojho jednanie tým, že celý kapitál IBRD je istený zárukami a priamymi vkladmi vlád. Kapitál IDA je priamo zložený z príspevkov vlád v trojročných splátkach. Na rozdiel od komerčných bánk neriskuje v prípade neúspešného projektu Svetová banka vôbec nič - riziko nesú predovšetkým daňoví poplatníci priemyslových krajín a občania

rozvojových štátov, ktorým Svetová banka poskytla pôžičku (Stiglitz 2003a). Ďalším problémom Svetovej banky je nedostatok transparentnosti. Všetky informácie o jednotlivých projektoch sú až do schválenia pôžičky utajované. Prístup k informáciám je najdôležitejší práve behom prípravy projektu, keď môžu nezávislí odborníci a nevládne organizácie poukázať na jeho nedostatky a ovplyvniť jednanie.

Svetová banka teda podľa mnohých odborníkov nesie všetky typické znaky každej byrokracie - je veľmi uzavretá, utajuje informácie, dokumenty a podrobnosti projektov, kladie dôraz na formálne plnenie úloh a nie na ich kvalitu. Tieto faktory môžu mať dopad na údajne nízku efektivitu jej projektov. Banka nefunguje ako kapitalistický podnikateľský subjekt. Keby tak fungovala, nemohla by si podobné chyby dovoliť. Je ťažko predstaviteľné, že by podobný prístup aplikovala normálna komerčná banka. "Niesme si istí, ako sa toto usporiadanie nazýva, ale kapitalizmus to nie je", komentujú tento fakt vo svojej známej inštitucionálnej analýze Susan Georgeová a Fabrizio Sabelli (George, Sabelli 1994, s. 45). Pre odborníkov by bola riešením úplne nezávislá komisia na zhodnocovanie projektov, ktorá by nahradila súčasnú IEG, ktorej nezávislosť bola mnohými spochybnená.

Ďalší problém súvisí s nízkym zastúpením rozvojových štátov pri rozhodovaní Svetovej banky. Veľmi dôležité je zmeniť vládnu štruktúru banky, pretože má najväčší vplyv na jej legitimitu, dôveryhodnosť a efektívnosť. Inštitúcii je vyčítane, že zaostalé krajiny v nej majú iba veľmi malý hlasovací podiel. Právomoci rozvojových krajín, ktoré si od banky požičiavajú finančné prostriedky by sa mali zvýšiť.

O Svetovej banke v súčasnosti rozhodujú vlády všetkých štátov. Každá krajina má určitý počet hlasov. Súčasný podiel hlasov jednotlivých štátov podľa mnohých kritikov nie je spravodlivý a neodráža skutočnosť. V 50. rokoch štáty, ktoré si od banky požičiavali peniaze (vtedy Západná Európa) mali aj značné hlasovacie právomoci a podiel hlasov a mali veľký vplyv na politiku a rozhodnutia banky. Vysoké manažérske a riaditeľské pozície v banke zastavali ľudia z týchto krajín. V súčasnosti štáty, ktoré si od banky požičiavajú peniaze, nemajú takmer žiadny vplyv na zásadné rozhodnutia inštitúcie. Napríklad krajiny Subsaharskej Afriky tvoria značnú časť pôžičiek IDA, ale pritom majú iba 8 percent hlasovacích právomocí v IDA. V súčasnosti majú niektoré krajiny menšie podiely na hlasovaní, než by si v skutočnosti zaslúžili. Čína v súčasnosti utvára okolo 13 percent svetovej ekonomiky, pritom vlastní iba 2,8 percent akcií Svetovej

banky. India utvára 6 percent ale vlastní tiež iba 2,8 percenta. Napríklad Saudská Arábia tvorí 0,6 percenta pritom vlastní taktiež 2,8 percent (Birdsall, Kapur 2005). Kanada a Taliansko majú rovnaký podiel ako Čína. Tieto rozdiely je potrebné zmeniť. Podľa mnohých odborníkov práve toto nelegitímne a nespravodlivé rozloženie hlasov v prospech bohatých vyspelých krajín znižuje legitimitu jednotlivých činností banky a taktiež ich efektivitu. Rovnako vo vedení banky majú krajiny, ktoré si požičiavajú peniaze, iba 9 hlasov z 24.

Odborníci z inštitútu Centre for Global Development navrhujú spravodlivejšie rozloženie hlasov vo Svetovej banke. Ich hlasovacia sila by sa odvíjala z 50 percent od počtu obyvateľov a z 50 percent od HDP podľa parity kúpnej sily (v tabuľke 7 označené ako navrhovaný podiel).

Tab. 8 – Štáty podľa hlasovacieho podielu vo Svetovej banke v roku 2005

	Hlasovací podiel v %	Navrhovaný podiel v %	Rozdiel v %
USA	16,4	12,9	3,5
Japonsko	7,9	4,5	3,4
Nemecko	4,5	3	1,5
Francúzsko	4,3	2,1	2,2
Veľká Británia	4,3	2,1	2,2
Kanada	2,8	1,2	1,6
Čína	2,8	16,4	-13,6
India	2,8	11,3	-8,5
Taliansko	2,8	2	0,8
Rusko	2,8	2,4	0,4
Saudská Arábia	2,8	0,5	2,3
Holandsko	2,2	0,6	1,6
Brazília	2,1	2,8	-0,7
Belgicko	1,8	0,4	1,4
Španielsko	1,8	1,2	0,6
Švajčiarsko	1,7	0,3	1,4
Austrália	1,5	0,7	0,8

zdroj: BIRDSALL, N., KAPUR. D. (2005): The Hardest Job in the World. <http://www.cgdev.org/content/publications/detail/2868>

Tabuľka zobrazuje 20 najsilnejších krajín podľa hlasovacej sily vo Svetovej banke. Ako je z nej možné vidieť, rozdiel medzi skutočným a navrhovaným podielom je značný. Na súčasnom hlasovacom systéme profitujú bohaté krajiny a naopak krajiny ako Čína, India, Brazília, či Mexiko na tomto systéme tratia.

Ďalším problémom, ktorý podkopáva dôveryhodnosť Svetovej banky, je voľba jej prezidenta. Už od časov založenia Svetovej banky platí nepísaná dohoda, že Svetovú banku povedie Američan a Medzinárodný menový fond bude riadiť Európan. Hlavu Svetovej banky dosadí americký prezident a lídra MMF si kolektívne vyberie Európa, s vedomím, že druhá strana uplatní právo veta jedine v prípade, že by určitý kandidát bol naprosto neprijateľný. Táto dohoda pochádza z doby zakladania brettonwoodských inštitúcií, z éry, keď ešte pretrvával kolonializmus, a dnes už podľa odborníkov nedáva zmysel. Mnoho prezidentov Svetovej banky neboli odborníkmi na rozvojovú pomoc a boj proti chudobe. Typickým príkladom môže byť jej predposledný prezident Paul Wolfowitz, strojca americkej vojny v Iraku. Podľa kritikov nemal žiadne skúsenosti, ktoré by ho predurčovali na post prezidenta Svetovej banky. Počas jeho krátkeho pôsobenia na čele Svetovej banky (2005-2007), nedošlo v inštitúcií k žiadnym reformám (Rogoff 2007b). Systém voľby prezidenta podľa mnohých podkopáva legitimitu a transparentnosť banky. „Ako môžu Banka a Fond pokračovať v poučovaní rozvojových krajín o riadnej správe a transparentnosti, keď si nedokážu zamiesť pred vlastným prahom?“ (Rogoff 2007b). Podľa odborníkov by mala stáť v čele Svetovej banky vysoko kvalifikovaná osoba zvolená v rámci otvoreného a priehľadného procesu bez ohľadu na štátnu príslušnosť, pohlavie, či rasu (Stiglitz 2005a). „Neviem si predstaviť lepší spôsob oživenia dôvery v tieto dve ctihodné inštitúcie, než konečne otvoriť spôsob, ktorým sa volí ich prezident“ (Stiglitz 2007a).

Napriek pozitívnym zmenám, ku ktorým došlo v politikách banky k rozvojovým krajinám za posledných 10 rokov, sú podľa kritikov potrebné ďalšie reformy. Zmeny je potrebné uskutočniť jak v prístupe k nízkopríjmovým krajinám tak aj ku krajinám stredných príjmov.

Krajiny stredných príjmov majú v súčasnosti dostatočný prístup k súkromnému kapitálu. Pre štáty ako Čína, India tvoria finančné toky zo Svetovej banky iba malú časť z celkových kapitálových tokov.

Tab. 9 – Vývoj percentuálnych podielov kapitálových tokov do rozvojových krajín v rokoch 1970-1996

	1970	1980	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Súkromný kapitál	54,55	60,47	44,44	43,56	46,34	62,33	74,06	77,78	77,64	85,61
Ostatný kapitál	39,09	33,95	51,11	52,28	50,16	34,66	23,77	19,76	20,25	12,42
Svetová banka	6,36	5,58	4,44	4,16	3,5	3,01	2,17	2,46	2,11	1,96

zdroj: KRUEGER (1998): Whither The World Bank and The IMF

Ako je možné vidieť z tabuľky, podiel súkromných kapitálových tokov na celkovom toku kapitálu do rozvojových krajín sa neustále zvyšuje. Naopak podiel kapitálových tokov od Svetovej banky má klesajúcu tendenciu. Pritom od roku 1970 do roku 1990 došlo k podstatnému navýšeniu objemu pôžičiek od inštitúcie do rozvojových krajín. Nárast objemu súkromného kapitálu bol však vyšší. Samozrejme rozličné krajiny sú rôzne závislé od pomoci banky. Pre mnohé krajiny Subsaharskej Afriky tvorí kapitál od Svetovej banky a ostatná forma rozvojovej pomoci značnú časť z celkových kapitálových tokov. V niektorých krajinách stredných príjmov môžu tvoriť pôžičky Svetovej banky iba veľmi zanedbateľnú časť z celkových kapitálových tokov (Krueger 1998). To samozrejme neznamena, že Svetová banka nemala v minulosti na krajiny stredných príjmov ako napríklad Brazília, či Mexiko podstatný vplyv. Na doporučenia banky brali ohľad aj ostatní darcovia a kapitálové trhy. Ako tvrdí ekonóm Joseph E. Stiglitz: „Často spoločne s MMF donútila štáty svoje „doporučenia“ prijať: pokiaľ by tak neučinili, nielenže by prišli o podporu MMF a Svetovej banky, ale s poskytovaním peňazí by váhali i ostatní darcovia a kapitálové trhy“ (Stiglitz 2005a). Dnes je však situácia trochu iná ako bola napríklad v 80. rokoch. Preto si mnohí odborníci myslia, že by banka mala prestať požičovať peniaze krajinám stredných príjmov, vzhľadom na ich široký prístup k súkromnému kapitálu. Vo vzťahu inštitúcie ku strednopríjmovým krajinám existujú medzi odborníkmi značné názorové rozdiely. Niektorí (napríklad Meltzerova komisia) sú za to, aby sa banka prestala venovať týmto krajinám. Iní (napríklad J.E.Stiglitz alebo odborníci z Centre for Global Development) sú za angažovanie banky v týchto štátoch a pokračovanie jej pôžičiek. Žiadajú však podstatnú reformu jej úverov a politiky voči týmto štátom. Pre pokračovanie v krajinách stredných príjmov majú niekoľko dôvodov. Asi najpodstatnejšie sú však tieto dva:

1. V krajinách stredných príjmov stále žije značné množstvo chudobných ľudí. V absolútnej hodnote je dokonca počet chudobných (menej ako 2 doláre na deň, nie absolútna chudoba) v krajinách stredných príjmov vyšší ako v krajinách z nízkymi príjmami. Úloha banky je boj proti chudobe a preto by mala zostať angažovaná v týchto krajinách (Birdsall, Kapur 2005).
2. Kapitálové toky do niektorých strednepríjmových krajín sú veľmi nestabilné. V prípade krízy by mohlo dôjsť k ich podstatnému poklesu. Práve v takýchto prípadoch by mala zasiahnuť banka, ktorá by svojimi úvermi zároveň vzbudila dôveru súkromných investorov a tak urýchlila ich návrat na tento trh. Súkromný kapitál navyše neprúdi do všetkých oblastí. Oblasti, kam kapitál nesmeruje, by mali byť príležitosťou pre banku. Podľa niektorých konzervatívnych kritikov pôžičky od banky vytlačujú súkromný kapitál a efektívnosť banky sa nedá porovnávať s efektívnosťou trhu. S tým však väčšina odborníkov nesúhlasí a tvrdia, že súkromný kapitál a kapitál od banky sa môžu vzájomne dopĺňať (Birdsall, Kapur 2005).

Dnes však rozhodne nehrozí, že by sa banka stiahla z týchto krajín. Krajiny stredných príjmov tvoria všetky rozvojové krajiny až na štáty Subsaharskej afriky a niektoré zaostalé Ázijské štáty ako napríklad Bangladéš. V prípade, že by sa banka stiahla z týchto krajín, prakticky by prestala byť vplyvnou svetovou inštitúciou a „globálnym hráčom“. Z pôžičiek IBRD strednepríjmovým krajinám, ktoré sú na rozdiel od pôžičiek IDA za úroky, získava banka kapitál. Ten potom môže použiť na činnosti, ktoré sú stratové. Medzi ne patrí napríklad výskum či granty krajinám nízkych príjmov. Navyše skúsenosti jej pracovníkov z týchto krajín potom môže využiť v krajinách nižších príjmov (Birdsall, Kapur 2005). Napriek ochote banky požičiavať peniaze, nemajú v súčasnosti o jej pôžičky mnohé krajiny stredných príjmov záujem. Navzdory nízkym úrokovým sadzbám a vysokej dĺžke splatnosti si krajiny stredných príjmov požičiavajú od banky stále menej peňazí (DeFerranti 2006). Jedným z dôvodov nezájmu o pôžičky Svetovej banky je celková nemodernosť pôžičiek banky a jej produktov, zatiaľ čo na súkromných trhoch sú dostupné nové inovatívne produkty (Birdsall, Kapur 2005). Navyše v posledných rokoch sa pôžičky na súkromných trhoch vo výške úrokov začínajú približovať tým od Svetovej banky. Druhou vecou je vysoká „neprijemnosť“ a administratívna náročnosť pôžičiek banky. Administratívna náročnosť, dlhá doba medzi návrhom a schválením pôžičky a mnohé náročné podmienky, ktoré musia krajiny splniť

pred tým než úver získajú, tvoria hlavný dôvod ich zníženého záujmu o jej služby v súčasnosti. Podľa niektorých odborníkov sú tieto štandardy a podmienky banky až príliš náročné. V tejto oblasti je potrebné urobiť rozsiahle zmeny a znížiť administratívnu náročnosť a dobu medzi návrhom a schválením, aby sa stali pôžičky atraktívne. Je potrebné zvýšiť počet a kvalitu rôznych finančných produktov banky, aby mohli konkurovať a predčiť ponuku na súkromných trhoch. Krajínám, ktoré majú dobrú úroveň vlády a dobrý stav inštitúcií, treba poskytnúť voľnejší priestor a menej ich zaťažovať prísnyimi podmienkami (DeFerranti 2006).

Pozitívnu skutočnosťou je, že banka v súčasnosti nemá na mnohé rozvojové krajiny stredných príjmov taký vplyv ako v minulosti. Pokiaľ si chce udržať svoju pozíciu v týchto krajinách, musí skvalitniť svoje služby, z čoho by mohli tieto štáty profitovať.

Situácia v krajinách nízkych príjmov je podstatne odlišná. Tie sú vysoko závislé od pomoci Svetovej banky a jej PRSP. Aj tu je však nutné aby banka uskutočnila ďalšie reformy. PRSP podľa kritikov stále viac odrážajú to čo chce banka a nie to čo chcú tieto krajiny. Pomoc nízkopríjmovým krajinám smeruje z mnohých zdrojov, zo Svetovej banky, nevládných organizácií, jednotlivých štátov a humanitárnych organizácií. Je potrebné harmonizovať a koordinovať túto pomoc a koordinácie by sa mala zhostiť práve banka. Inštitúcia robí príliš veľa vecí, má mnoho programov, veľa iniciatív a mnohé sú neefektívne. Činnosť banky je potrebné zúžiť a určiť jasné priority (Birdsall, Kapur 2005). Medzi jednotlivými krajinami panujú značné rozdiely a je potrebné poskytovať viac finančných prostriedkov krajinám s lepším a kvalitnejším vládncim systémom a menej krajinám s horším. V štátoch s horšou vládou, by mala banka redukovať svoje pôžičky. Pokiaľ by bola vláda mimoriadne skorumpovaná mala by inštitúcia od pôžičiek ustúpiť. Nemala by však redukovať svoju angažovanosť v týchto krajinách. Mala by sa starať o politický dialóg, technickú asistenciu, prípadne pomoc doručovať nevládnym organizáciám (Birdsall, Kapur 2005). V súčasnosti diferenciacia jednotlivých krajín Svetovou bankou nie je dostatočná a inštitúcia nepoužíva na všetky krajiny rovnaký meter. Josphe Stiglitz tvrdí: „Jednou z chýb Wolfowitzovej protikorupčnej agendy bola skutočnosť, že v prípade krajín favorizovaných Bushovou administratívou, ako sú Irak alebo Pakistan, bol vyvíjaný tlak na zvyšovanie či pokračovanie pomoci bez ohľadu na ich skorumpovanosť, zatiaľ čo inde sa uplatňovala len malá tolerancia. Problémy s

Uzbekistanom sa prehliadali – až do chvíle, kedy táto krajina upadla u USA v nemilosť “ (Stiglitz 2007b).

Odborníci sa zhodujú aj na zvýšení grantového financovania nízkopríjmovým krajinám. Dôvodom pre granty je vysoká zadlženosť krajín. Mnohé pôžičky pomáhali v minulosti krajinám splatiť staré dlhy. Najchudobnejšie krajiny si úvery od Svetovej banky nemôžu dovoliť. Granty sú tak jedinou možnosťou pre tieto štáty (Birdsall, Kapur 2005).

Názory na budúcnosť Svetovej banky sa rôznia. Ľavicoví a pravicoví extrémisti požadujú jej zrušenie. Napríklad filipínsky ľavicový aktivista a akademik Walden Bello navrhuje zrušenie inštitúcie a uvádza tieto hlavné dôvody:

- Svetová banka miesto podpory ekonomického rastu vyvoláva ekonomickú stagnáciu.
- Činnosť banky neprispieva k boju proti chudobe.
- Inštitúcia slúži záujmom najväčších akcionárov, teda kľúčových politických ekonomických inštitúcií krajín G7.
- Dynamiku reakcií inštitúcie neovplyvňujú vonkajšie podnety, ako je potreba zmierňovať chudobu a podporovať ekonomický rast, ale skôr pravidlá chovania byrokratických inštitúcií, predovšetkým túžba po zvyšovaní ich vplyvu (Krsek 2004).

Hlasy kritikov, ako je napríklad Walden Bello, majú iba veľmi obmedzený vplyv, pretože o zmenách môže rozhodnúť jedine inštitúcia samotná a zástupcovia členských štátov v rozhodovacích orgánoch Svetovej banky. Väčšina uznávaných odborníkov zastáva názor, že Svetová banka je potrebná. Aby mohla fungovať efektívne je nutné podľa nich uskutočniť ďalšie zásadné reformy. Chcel by som stručne zhrnúť reformné návrhy niektorých vplyvných odborníkov – Meltzerovej komisie, Centra pre globálny rozvoj a amerického ekonóm Josepha E. Stiglitz.

Meltzerova komisia navrhuje tieto reformy:

- Reformovať Svetovú banku na grantovú inštitúciu s obmedzeným mandátom a rozpočtom. Banka by sa mala venovať iba krajinám s obmedzeným prístupom k súkromnému kapitálu. Namiesto pôžičiek podmienených prísnyimi podmienkami by mala poskytovať iba granty. Hlavná zodpovednosť za znižovanie chudoby a pomoc rozvojovým štátom by mala byť predaná kontinentálnym regionálnym rozvojovým bankám, ktoré sú podľa Meltzerovej komisie efektívnejšie (Krsek 2004).

Centrum pre globálny rozvoj navrhuje 5 zásadných zmien.

- Reformovať politiku banky ku krajinám stredných príjmov. Je potrebné znížiť administratívnu náročnosť projektu a dobu medzi jeho návrhom a schválením, aby sa stali pôžičky atraktívne. Je potrebné zvýšiť počet a kvalitu rôznych finančných produktov banky, aby o ne mali krajiny stredných príjmov záujem.
- Reformovať politiku banky ku krajinám nízkych príjmov. Je potrebné poskytovať viac finančných prostriedkov krajinám s lepším a kvalitnejším vládncim systémom a menej krajinám s horším. Ďalej je potrebné zvýšiť podiel grantového financovania.
- Zaviesť nezávislé zhodnocovanie všetkých aktivít Svetovej banky od nezávislých organizácií a odborníkov. Objektívnosť IEG bola spochybnená, preto je potrebná úplne nezávislá komisia. Tým by sa podstatne zvýšila dôveryhodnosť inštitúcie.
- Získať otvorený mandát a adekvátny grantový prostriedok a špeciálny vládnu dohodu pre prácu banky na globálnych verejných statkoch (global public goods).
- Vládnuca štruktúra Svetovej banky by mala byť viac legitímna a reprezentatívna. To zahŕňa zvýšiť podiel rozvojových krajín na rozhodovaní Svetovej banky a posilniť ich hlasovacie právomoci. Taktiež je potrebné zmeniť systém voľby prezidenta (Birdsall, Kapur 2005).

Joseph E. Stiglitz navrhuje nasledovné reformy:

- Svetová banka by mala tlačiť na bohaté krajiny aby odbúrali poľnohospodárske dotácie.

- Banka by mala venovať viac finančných prostriedkov na výskum. Súčasných 2,5 percent je nedostatočných.
- Podporovať iniciatívu rozvojových krajín na vytvorenie režimu duševného vlastníctva orientovaného na rozvoj. Rozvojové štáty nedelí od rozvinutých krajín iba finančná, ale aj vedomostná priepasť. Banka by mala by presadzovať také reformy, ktoré rozšíria prístup rozvojových krajín ku znalostiam.
- Je potrebné predefinovať kritériá, podľa ktorých získavajú krajiny prístup k prostriedkom. Peniaze dnes neputujú do štátov, ktoré ich najviac potrebujú alebo ich nedokážu využiť efektívne. Skorumpované vlády by sa mali odrezat' od prostriedkov.
- Zmeniť súčasný systém voľby prezidenta (Stiglitz 2007b).

Je možné vidieť, že zmien, ktoré treba uskutočniť, je stále dosť. Pred bankou stojí v dnešnej dobe mnoho výziev. Úspešná budúcnosť banky pravdepodobne závisí od jej ochoty a vôle uskutočniť mnohé z vyššie uvedených reforiem.

ZÁVER

Hodnotenie viac ako šesťdesiatročnej histórie činnosti Svetovej banky je neradostné. Napriek obrovskému množstvu projektov a stovkám miliárd vyplatených dolárov sa chudoba vo svete neznižuje. Svetová banka tak logicky a oprávnene čelí obrovskej kritike.

Hypotézy, ktoré som si stanovil na začiatku práce, sa bohužiaľ na základe zistených údajov javia ako opodstatnené. Výsledky štatistickej analýzy naznačujú, že pomoc Svetovej banky neprispieva k hospodárskemu rastu a eliminácii chudoby. Paradoxom je, že niektoré ázijské krajiny, do ktorých prúdilo najmenšie množstvo financií prepočítané na jedného obyvateľa od Svetovej banky, a ktoré boli najmenej ovplyvnené ekonomickými radami a doporučeniami inštitúcie, dosiahli najvyššieho hospodárskeho rastu a taktiež najväčšieho úspechu pri redukcii chudoby. Ďalším smutným zistením je, že finančné prostriedky Svetovej banky nesmerujú do krajín, ktoré by ich najviac potrebovali, ale často do krajín ktoré majú prístup k súkromnému kapitálu a pomoc Svetovej banky pre nich nie je nevyhnutná. Veľké množstvo projektov Svetovej banky bolo neúspešných a ich návratnosť nízka. Banka tak má logicky svoj podiel na vysokej zadlženosti rozvojových krajín. Súčasná nutnosť oddlženia mnohých zaostalých krajín je čiastočne dôsledkom zlyhania predchádzajúcich rozvojových politík. Je otázne, či Svetová banka neslúžila skôr geopolitickým a geoeconomickým záujmom veľmocí, než zaostalým krajinám.

Banka sa však zo svojich neúspechov čiastočne poučila. V posledných desiatich rokoch dochádza v inštitúcii k pozitívnym zmenám. Či už sa jedná o väčšiu otvorenosť banky, lepší prístup k informáciám, zvýšenie podielu financií poskytovaných najchudobnejším štátom, zvýšenie pôžičiek banky na projekty v oblasti zdravotníctva a školstva a naopak zníženie podielu financií do oblastí energetiky alebo baníctva (Tieto projekty v minulosti väčšinou neprinášali žiadny úspech.). PRSP – nová stratégia banky na elimináciu chudoby je napriek mnohým nedostatkom nepochybne efektívnejšia a komplexnejšia než predchádzajúce programy štrukturálnych úprav. Je ale nutné si uvedomiť, že zmeny v politike Svetovej banky boli z veľkej miery vynútené tlakom

mnohých nevládných organizácií, verejnosti, ale aj politikov a ekonómov. Pokiaľ by tento nátlak voči inštitúcii nebol, možno by k žiadnym zmenám nedošlo. Naďalej má Svetová banka množstvo nedostatkov. Pokúša sa riadiť politiku rozvojových štátov, ale aj napriek zlepšeniu v posledných rokoch, je banka stále dosť uzavretá čo sa týka prístupu k informáciám. Rozvojové krajiny majú stále nedostatočné zastúpenie na kľúčových postoch Svetovej banky a ich šanca ovplyvniť jej rozhodovanie je malá. Prezidenta Svetovej banky si dosadzuje vláda Spojených štátov bez ohľadu na jeho kvalifikáciu a schopnosti. Systém voľby prezidenta banky sa musí taktiež zmeniť. Projekty banky naďalej zhodnocuje vnútorné oddelenie banky, ktorého nezávislosť bola mnohými odborníkmi spochybnená. Kritika nedostatočnej transparentnosti a legitímnosti banky je zatiaľ opodstatnená. Doposiaľ nedošlo k úplnému oddlženiu najzadlženejších krajín sveta, čo je základný predpoklad pre ich hospodársky vývoj. Mnoho zásadných reforiem ešte musí prísť, inak je existencia inštitúcie spochybniteľná. V nasledujúcich rokoch uvidíme, či k zmenám dôjde alebo nie.

ZOZNAM LITERATÚRY

Knihy a články:

BELLO, W., CUNNINGHAM, S. (2000): Severojižní pohled.
<http://www.darius.cz/globe/glob13.html>

BIRDSALL, N. (2000): The World Bank of the Future: Victim, Villain, Global Credit Union? <http://www.watsoninstitute.org/bjwa/archive/7.2/Global/Birdsall.pdf>

BIRDSALL, N. (2006): A Global Credit Club, Not Another Development Agency.
<http://www.cgdev.org/doc/books/rescuing/BirdsallGlobalcredclub.pdf>

BIRDSALL, N., KAPUR, D. (2005): The Hardest Job in the World.
<http://www.cgdev.org/content/publications/detail/2868>

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002): Teorie regionálního rozvoje. Univerzita Karlova, Praha, 221 s.

BOSSHARD, B. (1996): Tainted Gold from the Pacific: a case study about MIGA's Lihir Island Goldmine Project in Papua New Guinea. Berne Declaration, Zurich, 55 s.

BOUROVÁ, K., KŘÍŽEK, J., ZRASTÁK, M. (2003): Případová studie k předmětu Moderní chudoba - Plány a způsoby boje proti chudobě.
<http://nb.vse.cz/~LAPACEKM/Prace/1245/bojchudoba.pdf>

CAMMACK, P. (2003): What the World Bank Means by Poverty Reduction?
<http://www.chronicpoverty.org/pdfs/2003conferencepapers/Cammack.pdf>

CLARK, D. (2000): Resettlement: the World Bank's Assault on the Poor.
<http://www.ciel.org/Publications/ResettlementBrief2.pdf>

DEFERRANTI, D. (2006): The World Bank and the Middle-Income Countries.
http://www.cgdev.org/doc/books/rescuing/deFerranti_MIC.pdf

DORN, J. A. (2003): Peter Bauer's Legacy of Liberty.
<http://www.cato.org/pubs/catosletters/cl-16.pdf>

DORN, J. A. (2004): Lord Bauer was Right.
http://www.cato.org/pub_display.php?pub_id=2560

DREHER, A. (2002): The Development and Implementation of World Bank Conditionality. Hamburg Institute of international economics, Hamburg, 66 s.

DREHER, A., BOOCKMAN, B. (2002): The Contribution of the IMF and the World Bank to Economic Freedom. <http://129.3.20.41/eps/if/papers/0207/0207001.pdf>

- EASTERLY, W. (2006): Freedom versus Collectivism in Foreign Aid.
<http://www.cato.org/pubs/efw/efw2006/efw2006-2.pdf>
- EASTERLY, W. (2006): The World Bank and Low-Income Countries: The Escalating Agenda. http://www.cgdev.org/doc/books/rescuing/Easterly_lowincome.pdf
- EBERLEI, W. (2005): Donor Politics in Zambia: Promoting Poverty Reduction or Fuelling Neopatrimonialism? <http://www.sarpn.org/documents/d0001168/index.php>
- EHL, M. (2001): Globalizace pro a proti. Academia, Praha, 185 s.
- FÁREK, J. (2004): Problém zahraniční zadluženosti ve světové ekonomice a politice. Mezinárodní politika, roč. 29, č. 12, s. 4-8
- FOLTÝN, J. (2005): Hledání kompromisů v boji proti chudobě. Mezinárodní politika, roč. 29, č. 12, s. 7-10
- FRIEDMAN, T. (2005): The World is a Flat. Farrar, Straus and Giroux, New York, 488 s.
- GEORGE, S., SABELLI, F.(1994): Faith and Credit: the World Bank's Secular Empire. London: Penguin Books, 282 s.
- HARDY, J. (1998): The History and Changing Objectives of the World Bank. <http://www.greenspirit.org.uk/resources/WorldBank.htm>
- HONSCH, M. (2006): Globálna chudoba a hlavné príčiny jej pretrvávania. Mezinárodní vztahy, roč. 41, č. 2, s. 71-95
- HUNTINGTON, S.(2001): Sřet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu. Rybka Publishers, Praha, 448 s.
- CHEN, S., RAVALLION, M. (2004): How Have the World's Poorest Fared Since the Early 1980s? The World Bank Research Observer, Washington D. C., 146 s.
- JACQUET, P.(2006): Evaluations and Aid Effectiveness. http://www.cgdev.org/doc/books/rescuing/Jacquet_evaluation.pdf
- JOHNSON, T. (1996): The World Bank and Economic Growth: 50 Years of Failure. <http://www.heritage.org/Research/InternationalOrganizations/BG1082.cfm>
- KAPUR, D. (2006): The "Knowledge" Bank. http://www.cgdev.org/doc/books/rescuing/Kapur_Knowledge.pdf
- KASTERINE, A., PAGE, I. (1994): Cutting Corners: The IFC and Sustainable Development. Friends of the Earth, London, 24 s.
- KILBY, CH. (1995): Supervision and Performance : The Case of World Bank Projects. <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=3114>

- KOCOUREK, A. (2005): Vymýcení chudoby - Cíl rozvojové pomoci. Mezinárodní politika, roč. 29, č. 12, s. 11-12
- KORTEN, D. (2001): Keď korporácie vládnu. Paradigma SK, Košice, 351 s.
- KOTHARI, S. (1992): Narmada Independent Review Critical of World Bank. BankCheck Quarterly, 88 s.
- KREMER, M. (2006): The Missing Mandate: Global Public Goods.
<http://www.cgdev.org/content/publications/detail/9957>
- KRSEK, I. (2004): Pravicová a levicová kritika Mezinárodního Měnového fondu a Světové banky. Politologický časopis, roč. 11, č. 3, s. 263-287
- KRUEGER, A. (1998): Whither the World Bank and the IMF?
<http://www.nber.org/papers/w6327.pdf>
- LAL, D. (2005): The Threat to Economic Liberty from International Organizations.
<http://www.cato.org/pubs/journal/cj25n3/cj25n3-10.pdf>
- LEBEDA, P. (2005): Ohlédnutí za rokem 2005 v rozvojové problematice. Mezinárodní politika, roč. 29, č. 12, s. 13-14
- LERRICK, A. (2006): Audit the World Bank Performance.
<http://www.cato.org/pubs/edb/edb8.pdf>
- LERRICK, A. (2006): Has the World Bank Lost Control?
http://www.cgdev.org/doc/books/rescuing/Lerrick_control.pdf
- LEVINE, R., SAVEDOFF, W. (2006): The Evaluation Agenda.
<http://www.cgdev.org/doc/books/rescuing/Levinesavedoff.pdf>
- LINDNER, T., STRNAD, M. (2006): Světová banka a vývoj jejích strategií v boji proti chudobě. Mezinárodní vztahy, roč. 41, č. 2, s.120-142
- LYNCH, B. (2006): International Institutions and the Chixoy Dam Project Erasing People in Place. http://www.economyandsociety.org/events/Lynch_draftpaper.pdf
- MASOOD, A. (2006): Votes and Voice: Reforming Governance at the World Bank.
http://www.cgdev.org/doc/books/rescuing/Ahmed_votes.pdf
- MCCULLY, P. (1995): Kedung Ombo Resettlement Fiasco.
<http://www.questia.com/googleScholar.qst?docId=97785434>
- MELTZER, A. (2003): What Future for the IMF and The World Bank?
<http://www.house.gov/jec/imf/07-18-03.pdf>
- MORSE, B. (1992): Sardar Sarovar: Report of the Independent Review, Ottawa, 55 s.

- NGAIRE, W. (2006): The Battle for the Bank. <http://www.cgdev.org/doc/books/rescuing/NgaireWoods.pdf>
- NOVÁČEK, P. (2005): Může nový Marshallův plán pomoci v boji s chudobou? *Mezinárodní politika*, roč. 29, č. 12, s. 15-17
- OVASKA, T. (2003): The Failure of Development Aid. <http://www.cato.org/pubs/journal/cj23n2/cj23n2-2.pdf>
- RADALET, S. (2006): The Role of the Bank in Low-Income Countries. <http://www.cgdev.org/doc/books/rescuing/RadeletLIC.pdf>
- REYNOLDS, A. (2000): Tibetan Takeover. http://findarticles.com/p/articles/mi_m2465/is_6_30/ai_65653642/pg_1
- RODRIK, D. (2002): After Neoliberalism, What? <http://www.project-syndicate.org/commentary/rodrik7>
- RODRIK, D. (2005): The Trade-and-Aid Myth. <http://www.project-syndicate.org/commentary/rodrik12>
- RODRIK, D. (2007a): Economic Growth's Many Recipes. <http://www.project-syndicate.org/commentary/rodrik16>
- RODRIK, D. (2007b): The False Promise of Financial Liberalization. <http://www.project-syndicate.org/commentary/rodrik14>
- ROGOFF, K. (2005): The False Promise of Debt Relief. <http://www.project-syndicate.org/commentary/roff4>
- ROGOFF, K. (2007a): Two Wrongs Don't Make a Right at the IMF and World Bank. <http://www.project-syndicate.org/commentary/roff32>
- ROGOFF, K. (2007b): Wolfowitz and the World Bank at Bay. <http://www.project-syndicate.org/commentary/roff30>
- ROGOFF, K. (2007c): Zoellick to the Rescue? <http://www.project-syndicate.org/commentary/roff31>
- SACHS, J. (2000): Cutting the IMF and World Bank Down to Size. www.project-syndicate.org/commentary/sac33
- SACHS, J. (2005a): The Case Against Emergency Food Aid. <http://www.project-syndicate.org/commentary/sachs102>
- SACHS, J. (2005b): The Democratization of Aid. <http://www.project-syndicate.org/commentary/sachs95>
- SACHS, J. (2006c): Development Aid for Development's Sake. <http://www.project-syndicate.org/commentary/sachs108>

- SACHS, J. (2007a): China's Lessons for the World Bank. <http://www.project-syndicate.org/commentary/sachs129>
- SACHS, J. (2007b): The G-8's Broken Aid Promises. <http://www.project-syndicate.org/commentary/sachs128>
- SACHS, J. (2007c): The Healthier Poor. <http://www.project-syndicate.org/commentary/sachs132>
- SOBHAN, R. (1998): How Bad Governance Impedes Poverty Alleviation in Bangladesh. <http://www.sourceoecd.org/10.1787/466441620275>
- SOROS, G. (2002): O globalizácii. Kaligram, Bratislava, 208 s.
- STEWART, F. (1995): Adjustment and Poverty: Opinions and Choices. London, 243 s.
- STIGLITZ, J. (2001a): Development Thinking at the Millennium. http://www2.gsb.columbia.edu/faculty/jstiglitz/download/2001_Development_Thinking_at_the_Millennium.pdf
- STIGLITZ, J. (2001b): The World Bank at the Millenium. Economic Journal, roč. 109, č. 9, s. 579-599
- STIGLITZ, J. (2002a): Globalization and Its Discontents. Penguin Books, London, 304 s.
- STIGLITZ, J. (2002b): Is Keynesian Economics Dead? <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz15>
- STIGLITZ, J. (2003a): Democratizing the International Monetary Fund and the World Bank. http://www2.gsb.columbia.edu/faculty/jstiglitz/download/2003_Democratizing_the_International_Monetary_Fund.pdf
- STIGLITZ, J. (2003b): Challenging the Washington Consensus. http://www2.gsb.columbia.edu/faculty/jstiglitz/download/2003_Challenging_Washington_Consensus.pdf
- STIGLITZ, J. (2004): Globalization and Its Discontents in 2004. <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz41>
- STIGLITZ, J. (2005a): Democracy in Inaction at the World Bank. <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz56>
- STIGLITZ, J. (2005b): The End of the Beginning of Ending Poverty. <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz60>
- STIGLITZ, J. (2005c): Why Wolfensohn Mattered. <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz58>

- STIGLITZ, J. (2006a): Corrupting the Fight Against Corruption. <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz75>
- STIGLITZ, J. (2006b): Making Globalization Work. <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz74>
- STIGLITZ, J. (2006c): The Demise of the Development Round. <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz73>
- STIGLITZ, J. (2007a): Good Governance Begins At Home. <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz87>
- STIGLITZ, J. (2007b): Questions for Robert Zoellick. <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz88>
- STOJANOV, R. (2005): Jak dál s plněním rozvojových cílů tisíciletí? Mezinárodní politika, roč. 29, č. 12, s. 4-6
- STOLESON, M. (2006): The World Bank: Buy, Sell, or Hold? <http://www.cgdev.org/doc/books/rescuing/Stoleson.pdf>
- ŠKOLKAY, A. (2004): Globalistika - Teória sociálnych konfliktov. Fakulta masmediálnej komunikácie fakulty Cyrila a Metoda, Trnava, 118 s.
- TOŽIČKA T. (2004): Mezinárodní dluh. Mezinárodní politika, roč. 28, č. 11, s. 9-11
- TREAKLE, K. (1998): Accountability at the World Bank: What does it Take? Lessons from the Yacyreta hydroelectric project Argentina/Paraguay. <http://bibliotecavirtual.clacso.org.ar/ar/libros/lasa98/Treakle.pdf>
- VALACH, M. (2001): Globalizace: Hra pro vyvolené. www.darius.cz/globe/glob1.html
- VASQUEZ, I. (2001): Foreign Aid and Economic Development. <http://www.cato.org/pubs/handbook/hb107/hb107-64.pdf>
- VASQUEZ, I. (2003): The New Approach to Foreign Aid. Is enthusiasm warranted? <http://www.cato.org/pubs/fpbriefs/fpb79.pdf>
- VASQUEZ, I., BANDOW, D. (1994): Perpetuating Poverty: The World Bank, the IMF, and the Developing World. Cato institute, Washington, D.C., 376 s.
- WAPPENHANS, W. (1992): Effective Implementation: Key to Development Impact, in: Chatterjee, P.: World Bank failures soar to 37,5 % of completed projects in 1991, Third World Economics, s. 215-225.

Internetové zdroje:

- 1 Národná banka Slovenska – Svetová banka
<http://www.nbs.sk/MEDZINAR/WB/INDEX.HTM>
- 2 Encyklopédia Wikipedia - World Bank Group
http://en.wikipedia.org/wiki/World_Bank_Group#Other_information
- 3 Informačné centrum OSN v Prahe – Zprávy 1998
<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=582>
- 4 Encyklopédia Wikipedia – AIDS
<http://en.wikipedia.org/wiki/AIDS>
- 5 The World Bank
<http://www.worldbank.org>
- 6 Encyklopédia Wikipedia - Structural adjustment
http://en.wikipedia.org/wiki/Structural_adjustment
- 7 Informačné centrum OSN v Prahe – Rozvojové cíle
<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205>
- 8 Input to the IEO / OED Evaluation of Poverty Reduction Strategy Papers
http://www.prsp-watch.de/publikationen/archiv/cidse_caritas.pdf
- 9 Implementation Completion Report on a Loan to The State Goias for The Goias State Highway Management Program.
http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2006/11/13/000090341_20061113101719/Rendered/PDF/ICR0000018.pdf
- 10 Implementation Completion Report on a Loan to The Republic Kazakhstan for an Irrigation and Drainage Improvement Project.
http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2005/06/06/00012009_20050606111759/Rendered/PDF/316480rev.pdf
- 11 Skupina Světové banky / The World Bank Group – O Světové bance
<http://www.svetovabanka.cz/banka/sbtext/sbtext3.htm>

Zdroje statistických dat :

The World Bank

www.worldbank.org

International Monetary Fund

www.imf.org

ZOZNAM TABULIEK

Tab. 1 - Vývoj počtu a podielu ľudí žijúcich v absolútnej chudobe v jednotlivých regiónoch sveta.....	26
Tab. 2 - Rozdelenie pôžičiek Svetovej banky medzi regióny v rokoch 1980- 2006.....	34
Tab. 3 - Porovnanie regiónov podľa podielu na financovaní Svetovej banky a podielu chudobných obyvateľov v rokoch 1980-1985.....	35
Tab. 4 - Porovnanie regiónov podľa podielu na financovaní Svetovej banky a podielu chudobných obyvateľov v rokoch 1990-1995.....	36
Tab. 5 - Porovnanie regiónov podľa podielu na financovaní Svetovej banky a podielu chudobných obyvateľov v rokoch 2000-2005.....	37
Tab. 6 - Štáty s najvyšším a najnižším príjmom pôžičiek na obyvateľa v rokoch 1990- 1995.....	41
Tab. 7 - Štáty s najvyšším a najnižším príjmom pôžičiek na obyvateľa v rokoch 2000- 2005.....	42
Tab. 8 - Štáty podľa hlasovacieho podielu vo Svetovej banke v roku 2005.....	78
Tab. 9 - Vývoj percentuálnych podielov kapitálových tokov do rozvojových krajín v rokoch 1970-1996.....	80

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1 - Vývoj výšky pôžičiek Svetovej banky v rokoch 1990-2004.....	23
Graf 2 - Rozdelenie pôžičiek Svetovej banky medzi regióny v rokoch 1980-2006.....	34
Graf 3 - Závislosť medzi množstvom pôžičiek od Svetovej banky a rastom HDP.....	40
Graf 4 - 10 najväčších odberateľov pôžičiek v rokoch 1995-2004.....	40
Graf 5 - Závislosť medzi množstvom pôžičiek od Svetovej banky a HDP v rokoch 1990-1995.....	42
Graf 6 - Závislosť medzi množstvom pôžičiek od Svetovej banky a HDP v rokoch 2000-2005.....	43
Graf 7 - Rast HDP na jedného obyvateľa podľa regiónov v rokoch 1980-1995.....	52
Graf 8 - Vývoj zahraničného dlhu rozvojových krajín v rokoch 1980 -1995.....	53
Graf 9 - Odvetvová štruktúra pôžičiek Svetovej banky v rokoch 1990-1995.....	58
Graf 10 - Odvetvová štruktúra pôžičiek Svetovej banky v rokoch 2000-2005.....	59
Graf 11 - Úspešnosť projektov Svetovej banky podľa jej vlastných výskumov v rokoch 1994-2002.....	67

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 - Intenzita financovania projektov Svetovej banky v rokoch 1990-1995.....	36
Obrázok 2 - Intenzita financovania projektov Svetovej banky v rokoch 2000-2005.....	38
Obrázok 3 - Intenzita financovania projektov Svetovej banky v Brazílii v rokoch 1990-2006.....	44
Obrázok 4 - Intenzita financovania projektov Svetovej banky v Číne v rokoch 1990-2006.....	45
Obrázok 5 - Vybrané projekty Svetovej banky.....	75

ZOZNAM PRÍLOH

Tab. 1 – Pôžičky Svetovej banky podľa odvetvia	100
Tab. 2 – Projekty Svetovej banky podľa štátov v rokoch 1995-2004.....	100
Tab. 3 – HDP štátov a pôžičky Svetovej banky na osobu v rokoch 1990-1995.....	103
Tab. 4 – HDP štátov a pôžičky Svetovej banky na osobu v rokoch 2000-2005.....	105
Tab. 5 – Rast HDP a množstvo pôžičiek od Svetovej banky v rokoch 1990-2004.....	107
Tab. 6 – Pôžičky od Svetovej banky na obyvateľa v Číne podľa provincií v rokoch 1990-2006	109
Tab. 7 – Pôžičky od Svetovej banky na obyvateľa v Brazílií podľa provincií v rokoch 1990-2006	110

Tab. 1 – Pôžičky Svetovej banky podľa odvetvia

Pôžičky Svetovej banky podľa odvetvia v rokoch 1990-1995	podiel v %
Energetika a baníctvo	27,03
Doprava	16,65
Priemysel a obchod	10,29
Voda, hygiena	8,99
Poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybárstvo	8,53
Verejná správa, právo a spravodlivosť	7,13
Zdravotníctvo	6,84
Školstvo	6,05
Financie	5,92
Informačné technológie, komunikácia	2,57
Pôžičky Svetovej banky podľa odvetvia v rokoch 2000-2005	podiel v %
Verejná správa, právo a spravodlivosť	18,53
Zdravotníctvo	18,21
Doprava	16,72
Školstvo	10,85
Energetika a baníctvo	10,81
Voda, hygiena	7,38
Poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybárstvo	6,98
Financie	5,89
Priemysel a obchod	4,24
Informačné technológie, komunikácia	0,38

zdroj dát: www.worldbank.org**Tab. 2 – Projekty Svetovej banky podľa štátov v rokoch 1995-2004**

Štát	Hodnota všetkých projektov (v mil. USD)	Počet projektov	Počet obyvateľov(2004)	HDP(2003)	USD/osoba
Čína	53 305,28	123	1 298 847 624	5 000	41,04
Brazília	37 798,42	109	184 101 109	7 600	205,31
India	33 727,88	107	1 065 070 607	2 900	31,67
Argentína	19 851,03	69	39 144 753	11 200	507,12
Mexiko	17 030,87	58	104 959 594	9 000	162,26
Turecko	14 326,24	31	68 893 918	6 700	207,95
Rusko	14 165,30	50	143 782 338	8 900	98,52
Indonézia	13 963,55	83	238 452 952	3 200	58,56
Bangladéš	11 669,57	55	141 340 476	1 900	82,56
Pakistan	9 666,38	41	159 196 336	2 100	60,72
Kolumbia	7 187,45	47	42 310 775	6 300	169,87
Južná Kórea	7 054,50	4	48 598 175	17 800	145,16
Vietnam	6 749,29	50	82 689 518	2 500	81,62
Rumunsko	5 418,19	43	22 355 551	7 000	242,36
Ghana	5 146,66	47	20 757 032	2 200	247,95

Thajsko	5 100,87	19	64 865 523	7 400	78,64
Etiópia	5 049,81	37	67 851 281	700	74,42
Tanzánia	5 047,40	47	36 588 225	600	137,95
Maroko	4 942,52	32	32 209 101	4 000	153,45
Egypt	4 402,17	20	76 117 421	4 000	57,83
Filipíny	4 313,96	36	86 241 697	4 600	50,02
Ukrajina	4 077,60	29	47 732 079	5 400	85,43
Poľsko	3 916,81	23	38 626 349	11 100	101,40
Tunisko	3 667,24	27	9 974 722	6 900	367,65
Peru	3 616,66	37	27 544 305	5 100	131,30
Senegal	3 190,49	40	10 852 147	1 600	294,00
Madagaskar	3 082,65	37	17 501 871	800	176,13
Uganda	3 012,80	49	26 404 543	1 400	114,10
Keňa	2 765,46	34	32 021 856	1 000	86,36
Mozambik	2 758,99	28	18 811 731	1 200	146,66
Zambia	2 735,13	35	10 462 436	800	261,42
Bosna a Hercegovina	2 639,12	51	4 007 608	6 100	658,53
Pobrežie Slonoviny	2 220,05	25	17 327 724	1 400	128,12
Nigéria	2 075,70	19	137 253 133	900	15,12
Kazachstan	2 062,11	21	15 143 704	6 300	136,17
Jemen	2 054,53	36	20 024 867	800	102,60
Chorvátsko	2 042,72	25	4 496 869	10 600	454,25
Malawi	2 026,05	29	11 906 855	600	170,16
Jordánsko	1 956,98	20	5 611 202	4 300	348,76
Mali	1 877,74	25	11 956 788	900	157,04
Nepál	1 869,81	17	27 070 666	1 400	69,07
Demokratická republika Kongo	1 856,83	9	58 317 930	700	31,84
Bulharsko	1 753,94	27	7 517 973	7 600	233,30
Srí Lanka	1 744,78	31	19 905 165	3 700	87,65
Libanon	1 737,05	16	3 777 218	4 800	459,88
Alžírsko	1 690,04	17	32 129 324	6 000	52,60
Irán	1 516,82	7	69 018 924	7 000	21,98
Uruguaj	1 485,66	18	3 399 237	12 800	437,06
Lesotho	1 429,26	11	1 865 040	3 000	766,34
Honduras	1 427,07	35	6 823 568	2 600	209,14
Bolívia	1 418,27	35	8 724 156	2 400	162,57
Nikaragua	1 319,49	34	5 359 759	2 300	246,18
Burkina Faso	1 196,80	23	13 574 820	1 100	88,16
Kamerun	1 184,59	24	16 063 678	1 800	73,74
Maďarsko	1 136,75	11	10 032 375	13 900	113,31
Guatemala	1 097,54	22	14 280 596	4 100	76,86
Niger	1 093,44	20	11 360 538	800	96,25
Čile	1 075,97	15	15 823 957	9 900	68,00
Albánsko	1 012,16	42	3 544 808	4 500	285,53
Mauretánia	984,44	29	2 998 563	1 800	328,30
Gruzínsko	973,32	38	4 693 892	2 500	207,36

Malajzia	957,00	7	23 522 482	9 000	40,68
Guinea	927,84	20	9 246 462	2 100	100,35
Uzbekistan	894,97	13	26 410 416	1 700	33,89
Ekvádor	861,58	28	13 212 742	3 300	65,21
Arménsko	836,92	35	2 991 360	3 500	279,78
Čad	818,79	21	9 538 544	1 200	85,84
Macedónsko	760,42	29	2 071 210	6 700	367,14
Eritrea	756,30	13	4 447 307	700	170,06
Kirgizsko	751,66	30	5 081 429	1 600	147,92
Dominikánska republika	726,44	15	8 833 634	6 000	82,24
Rwanda	726,06	19	7 954 013	1 300	91,28
Azerbajdžan	698,26	25	7 868 385	3 400	88,74
Srbsko a Čierna Hora	697,51	25	10 825 900	2 200	64,43
Litva	690,91	16	3 607 899	11 400	191,50
Kambodža	689,17	25	13 363 421	1 900	51,57
Panama	641,70	14	3 000 463	6 300	213,87
Salvádor	628,63	10	6 587 541	4 800	95,43
Jamaika	623,55	11	2 713 130	3 900	229,83
Lotyšsko	589,62	17	2 306 306	10 200	255,66
Venezuela	575,60	12	25 017 387	4 800	23,01
Moldavsko	565,22	27	104 959 594	1 800	5,39
Sierra Leone	525,04	20	5 883 889	500	89,23
Laos	519,44	17	6 068 117	1 700	85,60
Benin	496,40	18	7 250 033	1 100	68,47
Burundi	460,84	14	6 231 221	600	73,96
Angola	403,60	7	10 978 552	1 900	36,76
Tadžikistan	388,78	24	7 011 556	1 000	55,45
Irak	355,00	7	25 374 691	1 500	13,99
Slovensko	304,14	6	5 423 567	13 300	56,08
Papua-Nová Guinea	302,46	9	5 420 280	2 200	55,80
Zimbabwe	301,80	8	12 671 860	1 900	23,82
Mongolsko	301,13	17	2 751 314	1 800	109,45
Paraguaj	278,88	7	6 191 368	4 700	45,04
Juhoafrická republika	276,70	1	42 718 530	10 700	6,48
Togo	233,60	7	5 556 812	1 500	42,04
Kongo	216,89	9	2 998 040	700	72,34
Kapverdy	214,80	15	415 294	1 400	517,22
Guinea-Bissau	196,90	9	1 388 363	800	141,82
Bhután	186,54	6	2 185 569	1 300	85,35
Trinidad a Tobago	180,40	4	1 096 585	9 500	164,51
Maurícius	164,30	8	1 220 481	11 400	134,62
Haiti	151,90	4	7 656 166	1 600	19,84
Slovinsko	139,50	5	2 011 473	19 000	69,35
Gambia	136,15	7	1 546 848	1 700	88,02
Džibutsko	129,73	11	466 900	1 300	277,85
Guyana	108,59	12	705 803	4 000	153,85

Éstónsko	106,80	4	1 341 664	12 300	79,60
Kostarika	103,76	6	3 956 507	9 100	26,23
Sv. Lucia	84,56	9	164 213	5 400	514,94
Sv. Kryštof a Nevis	73,68	4	38 836	8 800	1 897,21
Turkménsko	72,00	2	4 863 169	5 800	14,81
Komory	66,70	7	651 901	700	102,32
Samoa	62,23	6	177 714	5 600	350,17
Bielorusko	56,13	1	10 310 520	6 100	5,44
Maledivy	55,94	3	339 330	3 900	164,85
Grenada	54,96	7	89 357	5 000	615,06
Stredoafriická republika	46,50	3	3 742 482	1 100	12,42
Belize	34,19	9	272 945	4 900	125,26
Namíbia	32,43	1	1 954 033	7 200	16,60
Česká republika	31,90	2	10 246 178	15 700	3,11
Libéria	25,00	1	3 390 635	1 000	7,37
Barbados	23,65	1	278 289	15 700	84,98
Svätý Tomáš	22,10	4	181 565	1 200	121,72
Dominika	20,80	4	69 278	5 400	300,24
Tonga	18,69	2	110 237	2 200	169,54
Šalamúnove ostrovy	16,40	2	523 617	1 700	31,32
Gabon	15,00	2	1 355 246	5 500	11,07
Vanuatu	3,75	1	202 609	2 900	18,51
Sýria	1,40	1	18 016 874	3 300	0,08
Seychely	1,00	1	80 832	7 800	12,37

zdroj dát: www.worldbank.org

Tab. 3 – HDP štátov a pôžičky Svetovej banky na osobu v rokoch 1990-1995

Štát	HDP(1993)	USD/osoba
Panama	4 400	260,29
Česká republika	11 600	193,4
Maďarsko	8 300	186,45
Honduras	2 200	154
Poľsko	6 200	143,51
Maroko	2 800	142,98
Argentína	10 100	140,86
Tunisko	4 400	135,73
Venezuela	5 500	119,37
Mexiko	6 900	116,38
Turecko	5 300	115,11
Bulharsko	5 800	114,3
Zimbabwe	2 300	111,29
Ghana	1 700	106,74
Tanzánia	400	106,1
Slovenská republika	7 800	100,41
Kostarika	6 500	99,96
Bolívia	2 100	99,23

Uruguaj	7 000	92,96
Kolumbia	5 400	91,96
Stredoafriická republika	1 000	87,38
Ekvádor	2 900	83,12
Zambia	800	78,14
Libanon	4 100	77,6
Rwanda	900	74,94
Čile	6 300	73,19
Peru	3 300	70,52
Thajsko	4 800	67,65
Uganda	1 000	66,36
Burundi	800	64,83
Južná Kórea	10 900	63,89
Guinea	1 400	62,4
Rumunsko	4 800	60,71
Malajzia	6 200	59,17
Pobrežia slonoviny	1 300	56,89
Malawi	500	56,82
Alžírsko	4 600	55,9
Nikaragua	1 800	54,52
Sierra Leone	900	52,74
Albánsko	2 300	50,41
Egypt	2 600	48,76
Papua-Nová Guinea	2 500	45,94
Burkina Faso	700	45,42
Senegal	1 200	44,79
Madagaskar	700	43,72
Jordánsko	3 300	43,04
Mali	700	42,12
Togo	1 300	41,86
Brazília	5 700	41,27
Keňa	900	39,18
Filipíny	3 100	37,13
Mozambik	600	35,55
Indonézia	2 500	34,12
Salvador	3 000	33,55
Srí Lanka	2 200	31,13
Laos	1 000	28,61
Benin	700	28,25
Paraguaj	4 200	27,09
Angola	1 300	25,19
Pakistan	1 600	23,2
Čad	800	21,43
Irán	4 400	21,29
Nigéria	900	18,74
Etiópia	600	17,93
Jemen	600	17,8
Nepál	900	16,94

Litva	6 400	16,63
Bangladéš	1 100	16,37
Kazachstan	4 000	14,49
Dominikánska republika	3 800	14,49
Guatemala	3 000	14,01
India	1 600	13,92
Čína	2 000	13,87
Bielorusko	3 900	12,54
Haiti	1 500	12,43
Kirgizsko	1 500	11,87
Niger	700	9,98
Rusko	6 900	9,88
Kamerun	1 600	8,75
Somálsko	500	6,29
Eritrea	800	5,62
Kambodža	1 300	5,47
Vietnam	1 200	3,06
Demokratická republika Kongo	800	2,49
Rovníková Guinea	1 400	2,27
Šalamúnove ostrovy	2 000	0,85
Moldavsko	2 100	0,82
Uzbekistan	1 400	0,8
Sudán	1 200	0,66
Ukrajina	5 600	0,62

zdroj dát: www.worldbank.org

Tab. 4 – HDP štátov a pôžičky Svetovej banky na osobu v rokoch 2000-2005

Štát	HDP(2003)	USD/osoba
Uruguaj	12 800	227,26
Senegal	1 600	146,94
Ghana	2 200	138,51
Chorvátsko	10 600	137,62
Tunisko	6 900	136,44
Bosna a Hercegovina	6 100	133,75
Jordánsko	4 300	125,78
Eritrea	700	119,53
Argentína	11 200	116,39
Libanon	4 800	114,72
Madagaskar	800	99,05
Tanzánia	600	96,65
Bulharsko	7 600	93,5
Kambodža	6 300	91,34
Turecko	6 700	85,73
Litva	11 400	84,82
Nikaragua	2 300	82,53
Mozambik	1 200	78,6

Mali	900	77,62
Albánsko	4 500	77
Gruzínsko	2 500	74,45
Honduras	2 600	73,14
Bolívia	2 400	68,81
Uganda	1 400	66
Zambia	800	61,31
Niger	800	61,12
Čad	1 200	60,25
Burkina Faso	1 100	58,42
Guinea	2 100	58,07
Mexiko	9 000	57,91
Brazília	7 600	57,85
Slovenská republika	13 300	56,08
Rumunsko	7 000	51,33
Malawi	600	51,18
Panama	6 300	48,28
Sierra Leone	500	45,7
Srbsko a Čierna hora	2 200	45,53
Rwanda	1 300	44,98
Guatemala	4 100	43,81
Peru	5 100	39,36
Kirgizsko	1 600	39,1
Papua-Nová Guinea	2 200	37,91
Vietnam	2 500	36,4
Ekvádor	3 300	35,59
Jemen	800	35,55
Burundi	600	34,02
Azerbajdžan	3 400	32,31
Srí Lanka	3 700	30,83
Angola	1 900	30,51
Čile	9 900	29,34
Kambodža	1 900	29,23
Salvádor	4 800	29,02
Laos	1 700	28,76
Ukrajina	5 400	26,53
Poľsko	11 100	25,74
Tadžikistan	1 000	25,16
Afganistan	700	23,73
Kostarika	9 100	23,44
Etiópia	700	22,37
Demokratická republika Kongo	700	22,15
Kamerun	1 800	21,92
Keňa	1 000	18,99
Rusko	8 900	16,27
Dominikánska republika	6 000	16,13
Pakistan	2 100	15,13

Alžírsko	6 000	14,93
Benín	1 100	14,1
Pobrežie slonoviny	1 400	13,66
Indonézia	3 200	13,12
Bangladéš	1 900	12,39
Filipíny	4 600	11,97
Nigéria	900	11,87
India	2 900	11,06
Maroko	4 000	10,97
Paraguaj	4 700	10,93
Kazachstan	6 300	10,78
Irán	7 000	10,32
Čína	5 000	9,77
Nepál	1 400	9,72
Uzbekistan	1 700	8,02
Stredoafrická republika	1 100	7,08
Egypt	4 000	5,2
Malajzia	9 000	4,25
Bielorusko	6 100	3,92
Venezuela	4 800	3,01
Thajsko	7 400	2,33
Moldavsko	1 800	1,45
Česká republika	15 700	0,68
Juhoafrická republika	10 700	0,65
Maďarsko	13 900	0,22
Šalamúnove ostrovy	2 200	0,22

zdroj dát: www.worldbank.org

Tab. 5 – Rast HDP a množstvo pôžičiek od Svetovej banky v rokoch 1990-2004

Štát	počet obyvateľov	cena projektov v mil.USD	peniaze/osoba	%rast HDP
Albánsko	3 544 808	178,70	50,41	63,69
Alžírsko	32 129 324	3 485,94	108,50	37,09
Angola	10 978 552	956,80	87,15	45,33
Argentína	39 144 753	19 851,03	507,12	39,05
Azerbajdžan	7 868 385	698,26	88,74	25,19
Bangladéš	141 340 476	13 983,17	98,93	51,65
Benín	7 250 033	701,20	96,72	43,00
Bielorusko	10 310 520	185,43	17,98	48,57
Bolívia	8 724 156	2 283,97	261,80	37,42
Bosna a Hercegovina	4 007 608	2 639,12	658,53	84,41
Brazília	184 101 109	45 396,92	246,59	41,04
Bulharsko	7 517 973	2 613,24	347,60	33,18
Burkina Faso	13 574 820	1 813,40	133,59	50,89
Burundi	6 231 221	863,84	138,63	-2,27
Čad	9 538 544	1 023,19	107,27	54,94

Česká republika	10 246 178	2 013,50	196,51	45,83
Čile	15 823 957	2 234,07	141,18	58,01
Čína	1 298 847 624	71 317,97	54,91	78,06
Dominikánska republika	8 833 634	854,44	96,73	54,60
Egypt	76 117 421	8 113,57	106,59	42,02
Ekvádor	13 212 742	1 959,78	148,33	33,50
Eritrea	4 447 307	781,30	175,68	28,11
Etiópia	67 851 281	6 266,41	92,36	39,11
Filipíny	86 241 697	7 516,26	87,15	39,13
Ghana	20 757 032	7 362,26	354,69	44,83
Gruzínsko	4 693 892	973,32	207,36	1,34
Guatemala	14 280 596	1 297,54	90,86	34,63
Guinea	9 246 462	1 504,84	162,75	29,90
Haiti	7 656 166	247,10	32,27	-2,82
Honduras	6 823 568	2 477,87	363,13	32,14
Chorvátsko	4 496 869	2 042,72	454,25	50,24
India	1 065 070 607	48 551,48	45,59	59,00
Indonézia	238 452 952	22 100,25	92,68	44,65
Irán	69 018 924	2 986,12	43,27	47,59
Jemen	20 024 867	2 411,03	120,40	28,48
Jordánsko	5 611 202	2 198,48	391,80	43,02
Juhoafrická republika	42 718 530	276,70	6,48	29,08
Južná Kórea	48 598 175	10 159,30	209,05	60,33
Kambodža	13 363 421	762,27	57,04	45,93
Kambodža	42 310 775	11 078,25	261,83	36,39
Kamerun	16 063 678	1 325,09	82,49	29,26
Kazachstan	15 143 704	2 281,61	150,66	51,61
Keňa	32 021 856	4 019,98	125,54	23,49
Demokratická republika Kongo	58 317 930	2 001,83	34,33	-45,73
Kostarika	3 956 507	395,50	99,96	45,80
Kirgizsko	5 081 429	811,96	159,79	10,61
Laos	6 068 117	693,04	114,21	57,40
Libanon	3 777 218	293,10	77,60	42,65
Litva	3 607 899	60,00	16,63	39,45
Madagaskar	17 501 871	3 847,85	219,85	23,11
Maďarsko	10 032 375	3 007,25	299,75	53,90
Malajzia	23 522 482	2 348,93	99,86	55,48
Malawi	11 906 855	2 702,55	226,97	23,42
Mali	11 956 788	2 381,34	199,16	42,33
Maroko	32 209 101	9 547,82	296,43	36,77
Mexiko	104 959 594	29 246,17	278,64	38,36
Moldavsko	104 959 594	651,22	6,20	-36,81
Mozambik	18 811 731	3 427,79	182,22	61,04
Nepál	27 070 666	2 328,41	86,01	43,83
Niger	11 360 538	1 206,84	106,23	21,10

Nigéria	137 253 133	4 647,40	33,86	32,56
Nikaragua	5 359 759	1 611,69	300,70	34,94
Pakistan	159 196 336	13 359,48	83,92	43,73
Panama	3 000 463	781,00	260,29	49,90
Papua-Nová Guinea	5 420 280	551,46	101,74	22,91
Paraguaj	6 191 368	446,58	72,13	17,30
Peru	27 544 305	5 559,16	201,83	46,29
Pobrežie Slonoviny	17 327 724	3 205,85	185,01	11,34
Poľsko	38 626 349	9 460,11	244,91	60,44
Romania	22 355 551	6 775,39	303,07	44,74
Rovníková Guinea	9 246 462	21,00	2,27	95,10
Rusko	143 782 338	15 585,05	108,39	30,23
Rwanda	7 954 013	1 322,16	166,23	38,05
Salvádor	6 587 541	849,63	128,98	38,88
Senegal	10 852 147	3 676,79	338,81	40,39
Sierra Leone	5 883 889	835,34	141,97	-2,30
Slovensko	5 423 567	848,74	156,49	51,24
Srí Lanka	19 905 165	2 364,38	118,78	55,82
Stredoafriická republika	3 742 482	327,00	87,38	13,04
Sudán	39 148 162	26,00	0,66	54,59
Sýria	18 016 874	1,40	0,08	42,11
Tadžikistan	7 011 556	388,78	55,45	-1,41
Tanzánia	36 588 225	8 929,45	244,05	43,58
Thajsko	64 865 523	9 488,97	146,29	56,12
Togo	5 556 812	466,20	83,90	4,54
Tunisko	9 974 722	5 021,14	503,39	54,73
Turecko	68 893 918	22 256,24	323,05	45,35
Turkmenistán	4 863 169	72,00	14,81	40,03
Uganda	26 404 543	4 765,00	180,46	50,37
Ukrajina	47 732 079	4 107,20	86,05	10,57
Uruguay	3 399 237	316,00	92,96	39,33
Uzbekistán	26 410 416	915,97	34,68	12,92
Venezuela	25 017 387	3 562,00	142,38	12,49
Vietnam	82 689 518	7 002,49	84,68	65,68
Zambia	10 462 436	3 552,63	339,56	13,75
Zimbabwe	12 671 860	1 712,00	135,10	-10,75

zdroj dát: www.worldbank.org

Tab. 6 – Pôžičky od Svetovej banky na obyvateľa v Číne podľa provincií v rokoch 1990-2006

Provincia	USD/obyv
Shanghai	325,51
Beijing	187,79

Chongqing	169,98
Xinjiang	108,01
Henan	96,00
Sichuan	91,45
Inner Mongolia Autonomous Region	89,09
Fujian (western part)	80,36
Tianjin, Direct-Controlled Municipality of	73,49
Zhejiang	57,90
Jiangxi	41,02
Hubei	40,14
Liaoning	38,44
Jiangsu	38,40
Gansu	35,53
Tibet	34,67
Guangxi	23,56
Guangdong	20,91
Anhui	19,90
Shaanxi	17,72
Hunan	15,57
Hebei	13,66
Shandong	13,02
Heilongjiang	10,97
Jilin	9,28
Yunnan	9,14
Shanxi	8,53
Hainan	8,20
Guizhou	2,43
Qinghai	0,00
Ningxia Hui	0,00

zdroj dát: www.worldbank.org

Tab. 7 – Pôžičky od Svetovej banky na obyvateľa v Brazílii podľa provincií v rokoch 1990-2006

Provincia	USD/obyv
Rio de Janeiro	464,53
Mato Grosso	289,07
Ceará	277,03
Rondônia	184,41
Piauí	179,27
Tocantins	173,89
Sergipe	163,48
Minas Gerais	155,99
Bahia	128,55
Espírito Santo	127,63
Rio Grande do Norte	91,67
Rio Grande do Sul	86,43
Paraíba	85,93
São Paulo	79,31
Santa Catarina	79,12
Alagoas	68,02
Paraná	63,91

Roraima	61,70
Maranhão	60,43
Pernambuco	58,16
Amapá	41,93
Acre	35,87
Goiás	30,94
Mato Grosso do Sul	8,70
Distrito Federal	8,39
Amazonas	6,00
Pará	3,86

zdroj dát: www.worldbank.org